

Erottamattomuuden harjoitus:

Kanssaolo ekologisen ajattelun perustana

Erottamattomuuden harjoitus: Kanssaolo ekologisen ajattelun perustana

Amma Ala-Ruona

Taiteen maisterin opinnäytetyö

Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma | Taiteen laitos

Aalto-yliopiston Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu | 2016

Ohjaaja: Juuso Tervo

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyöni on taiteellinen tutkielma ekologisen ajattelun harjoittamisesta ja syventämisestä kehollisuhteisen harjoittamisen kautta. Tutkielmassani ekologiaa lähestytään kanssaolon tematiikan näkökulmasta. Kanssaolo merkitsee olemisen perustavanlaatuisia luonnetta: asioiden, olentojen ja ilmiöiden yhteenkietoutunutta kudelmää, jossa yksikään olento ei lopulta ole suljettu tai rajattu entiteetti vaan aina-enemmän-kuin-yksi. Tutkielmani lähtöhypoteesi on, että maailman yhteenkietoutuneen kudelman hahmottaminen on edellytys ekologisen ajattelun syvenemiselle. Tutkielmassani tarkastelen kuinka tästä olemisen kutoutuneisuudesta tietoiseksi tuleminen voi kehollistua harjoittavassa kehossa, ja täten vaikuttaa harjoittajan käsitykseen inhimillisestä subjektiviteetista, kehollisuudesta, toiseudesta ja kanssaolosta maailmassa.

Tutkielmani ankkuroituu esitystaiteelliseen yhteistyöprojektiin nimeltä The BodyBuilding Project, jossa kehollisuhteisia harjoitteita kehitetään, tehdään, analysoidaan sekä jaetaan yleisölle. Tutkielmassani tarkastelen erityisesti harjoittamisen potentiaalia vaikuttaa harjoittavaan kehoon pitkäkestoisesti, eikä pelkästään harjoittamisen hetkellä. Tutkielmani keskiössä on siis harjoittamisen mahdollistamat laaja-alaiset olemisentavan muutokset, joita ekologisen ajattelun syveneminen uskoakseni edellyttää. Tarkastelen harjoittamisen potentiaalia rajaten tutkielmani kolmeen kantaharjoitteeseen nimeltä Leikki, Inhimillinen-ei-inhimillinen ja Materian kanssaolo. Näitä harjoitteita teen sekä itsenäisesti että muutamien kanssaharjoittajieni kanssa. Näiden harjoitteiden aiheuttaminen kokemusten valossa analysoin ekologisen ajattelun syvenemisen mahdollisuutta. Kehollisuhteinen harjoittaminen on siis taiteellisen tutkielmani metodi, kohde sekä menetelmä.

Tutkielmani lähtökohtana on maailmaa koskettava ekologinen kriisi ja siihen vastaamisen ajankohtaisuus ja kiireellisyys. Tutkielmani on siis voimakkaasti aikaansa sidottu, mutta tulevaisuuteen suuntaava. Se on puheenvuoro kaikenlaisten olentojen olemassaolon tunnustamisen puolesta, ihmisen eli myös taidekasvattajan ekologisesta vastuun kannosta ja kanssaolon kudemasta, johon kuulumme tällä maapallolla kaikkien muiden inhimillisten ja ei-inhimillisten olentojen kanssa.

ABSTRACT

My master's thesis is an artistic research on practicing and deepening our ecological thinking through embodied and relational practices. Ecology is approached from a perspective of being-with. Being with is referring to a fundamental quality of being: all beings and things are related to other beings and things in a mesh of existence where no being is a closed entity in itself, but always-more-than one. The prime hypothesis in my research is that in order to deepen our ecological thinking we need to understand the mesh of the world better. In my thesis I research how becoming aware of the mesh can embody and be experienced in a practicing body, and thus affect on the practitioners conceptions on human subjectivity, body, otherness and being-with.

The artistic context and platform for my research is an artistic collaborative project called The BodyBuilding Project, in which different kinds of embodied and relational practices are developed, tried out, analysed and shared to audience. In my thesis I am especially examining the potential of the practice to have a long term effects on the practicing body, not only the passing affects of the moment of practice. In the center of my research are the pervasive changes and affects that embodied and relational practice can have on our ways of being. These changes, in my opinion, are crucial for deepening the ecological thought. I examine the potential of the practice through three exercises called Play, Human-non-human and Being-with matter. I practice these exercises both individually and with others. Therefore embodied and relational practicing is both the method and the subject of my research.

The starting point for my thesis is the ecological crisis that the world is facing as well as the urgency for us to respond to it. Thus my research is strongly related to present, but still heading to the future. It is a statement for acknowledging all kinds of beings and things, for the ecological responsibility of the human, and thus also the responsibility of an art educator and also for the mesh of being in which we belong on this Earth with all other beings, human and nonhuman.

KEYWORDS | ecology, ecological thinking, being-with, embody, practicing, otherness, artistic research, human, nonhuman

Sisältö

Johdanto 1

Ensimmäinen luku ————— Tutkielmani kolme kontekstia 8

- 1.1 Metodologinen konteksti: taiteellinen tutkimus 9
- 1.2 Taiteellinen konteksti: The BodyBuilding Project ja kehollissuhteinen harjoittaminen 14
- 1.3 Teoreettinen konteksti: ekologia & keho & toiseus 18

Toinen luku ————— Kehollissuhteinen harjoittaminen 32

- 2.1 Kantaharjoitteet 35
- 2.2 Hypoteeseja harjoittamisesta 47
- 2.3 Harjoittamisen intensiteetistä 51

Kolmas luku ————— Leikki-harjoite: Toiseus ja ekologia 54

- 3.1 Ei-inhimillinen toimija 56
- 3.2 Leikistä menetelmänä 63
- 3.3 Outo ja rakastettava tuntematon 65

Neljäs luku ————— Inhimillinen-ei-inhimillinen: Keho ja ekologia 74

- 4.1 Vaikuttuminen 75
- 4.2 Tuleminen 81

Viides luku ————— Materian kanssaolo: Kanssaolo ja ekologia 88

- 5.1 Kehon huokoistuminen 94
- 5.2 Yhteenkietoutuneisuus 100

Kuudes luku

Ekologinen ajattelu olemisen tapana106

- 6.1Arkipäivän huomioita109
- 6.2Tutkimuskysymyksistä116
- 6.3Kanssaolosta taidekasvattajan ja olennon näkökulmasta121

Seitsemäs luku

Lopuksi & jatkoksi128

- 7.1Ei-lopetus133

Lähteet136

Harjoitelista139

Opinnäytetyössä kuvia harjoittamisen hetkistä sekä kanssaharjoittajistani kuten kasveista, eläimistä ja jäähileestä sekä muista ei-inhimillisistä olennoista. Kuvat ovat ottaneet: Annika Ala-Ruona (s. 37, 38, 41, 44), Juho Nykänen (s. 43, 129), Saara Hannula (s. 42) ja Salla Lahtinen (alkusivu ja s. 30).

KIITOKSET | Venla Heleniukselle, Satu Sipilälle ja Joonas Suomalaiselle yhteisestä kehosta. Juho Nykäselle avaruudellisesta rakkaudesta. Saara Hannulalle tuesta, luottamuksesta, hauraudesta ja loputtomasta inspiraatiosta. Carmen C. Wongille yhteisöllisyyden herkkyyden osoittamisesta. Satu Palokankaalle värähtelystä. Robert Kocikille sanoista ja erottamattomuuden opista. Tommi Vaskolle nomadiuden opista. Ilpo Heikkiselle lämmöstä. Outi Conditille väsymättömästä toisinolemisen opista. Karrille, Leialle, Alvalle, Amokselle, Armaalle ja Ainalle ei-inhimillisestä konsultaatiosta. Emilia Liimataiselle, Salla Keskiselle, Jenna Saariselle ja Tommi Ollikaiselle oivalluksista ja kokemuksien jakamisesta. Juuso Tervolle ajatusten haastamisesta ja kannustuksesta. Pauliina Nykäselle ajatusten muuttamisesta visuaaliseksi. Maiju Janatuiselle ruostumattomasta elämänkumppanuudesta. Gesa Piperille rakastumisen voimasta. Maailman kaikille oleville, menneille ja tuleville olennoille kanssaolosta.

Is it our ability to see things as not interconnected
that is imperiling the planet?¹

Robert Kocik

1 ”Onko meidän kykymme olla näkemättä asioiden yhteenkietoutuneisuutta oikeastaan syy maapallon vaarantumiselle?” (kirj. suom.)

Johdanto

Asetumme vierelle. Kanssaolemme.

Toinen on ja minä altistan kehoni sille. Annan vaikutuksen lävistää kehoni, lipua yli ja sen väleistä.

Kehoni materiaalin läpi, toisen materiaali tulee koetuksi. Olluksi.

Liike on kanssaoloa, paikoillaan oleminen on kanssaoloa.

Hengitys on kanssaoloa. Keho ja maailma on kanssaoloa.

Keho on aina enemmän kuin yksi. Olemme aina kanssa, asioiden keskinäisessä suhteessa toisiinsa. Näissä suhteissa keho on vaikutuksen ja vaikuttamisen alue tai kenttä, jonka vaikutukset läpäisevät ja joka vaikuttaa muihin kanssaoleviin kehoihin, olentoihin ja asioihin. Tämä perusperiaate on läsnä nytkin, kirjoittamisen ja lukemisen hetkellä. Tämä perusperiaate kannattelee tutkielmaani alusta loppuun. Kaikki mistä kirjoitan palautuu ja linkittyy lopulta tähän: kanssaoloon.

Tämä opinnäytetyö on tutkielma kanssaolosta ekologisena ja filosofisena olemisen periaatteena. Kanssaolo on olemisen laatu tai perimmäinen pohja. Tässä tutkielmassani tahdon selvittää, miten voimme saada siitä otteen, tarttua siihen, syleillä sitä ja lopulta oppia sen harjoittamisen kautta syvempää ymmärrystä² maailman ekologiasta eli asioiden – inhimillisten ja ei-inhimillisten³ – vuorovaikutussuhteista ja keskinäisistä riippuvuuksista.

- 2 Ymmärrys: Sanalla ”ymmärtää” on mielessäni negatiivinen kaiku. Se viittaa usein totaaliseen, universaaliin ja kyseenalaistamattomaan absoluuttiin, aivan kuin henkilö, joka ”ymmärtää” jotain, omaksuisi jonkin kiistämättömän totuuden, jota kohti hän on tietoisesti kulkeutunut ajatuksellisen pohdintansa, työskentelynsä ja puurtamisensa kautta. Tämän opinnäytetyön piirissä käytän sanaa ymmärtää kuitenkin tietoisena sen konnotaatioista, mutta erilaisella intentiolla. En tarkoita ymmärtämisellä pysyvän totuuden oivaltamista, jonkin asian, toisen olennon tai ilmiön kuviteltua sisäistämistä – kuten voisin kuvitella tietäväni jostain ”kaiken” tai kokea sen, mitä toinen kokee – saati siten prosessia, jossa ymmärtäjä olettaa ymmärtävänsä jotain. Käytän sanaa tarkoittaen syvällistä kehollistajunnallista prosessia, joka viittaa kontemplatiiviseen ja pohdiskelelvaan tapaan suhtautua maailmaan ja sen ilmiöihin. Ymmärrys on avautumista tai vastaanottamista. Englanniksi käyttäisin tässä kohtaa mieluummin ilmaisuja kuten ”become aware of”, ”perceive” tai ”relate” kuin ”understand”.)
- 3 Ei-inhimillinen: Ei-inhimillinen on termi, jonka voi nähdä tulleen korvaamaan sanaa luonto, joka on pitkään ymmärretty ihmiselle vastakkaisena tai ainakin inhimillisestä erillisenä maailman osana. Sana luonto ei kuitenkaan ole enää käyttökelpoinen monenkaan nykyteoreetikon mukaan (ks. esim. Morton 2007 ja Latour 2004), sillä se on läpikotaisin inhimillisten prosessien kosketta-
maa – onhan myös ihminen tällöin luonnon prosessien ja esimerkiksi monien eri eliölajien lävistämä. Tiedän, että ei-inhimillisen käsite on problemaattinen

Kanssaolon termi viittaa Jean-Luc Nancyn termiin *being-with*, vaikkakin tutkielmani kontekstissa kanssaolon voisi ymmärtää myös Timothy Mortonin käyttämän *co-existence* (yhteiseksistenssi) termin kautta. Tutkielmani tarkastelee kanssaoloa taiteellisin tutkimusmentelmin. Tutkielmani keskiössä on *kanssaolon harjoittaminen*, mikä tarkoittaa ekologisen ajattelun ajattelua ja harjoittamista käytännössä. Käytän tästä harjoittamisesta termiä *kehollissuhteinen harjoittaminen* (embodied & relational practice), sillä se kuvaa mielestäni parhaiten sitä olemisen tapaa, mitä harjoittaminen ehdottaa: kokonaisvaltaisen kehollista ja tajunnallista suhdetta maailman kanssa, läsnäolemista, fyysistä ja materiaalisesti sidoksissa olevaa suhdetta käsillä olevien asioiden ja olentojen kanssa. Harjoittaminen on taiteellisen toiminnan, tutkimuksen ja ajattelun metodi; taiteellisen työskentelyni metodologiaa ja praktiikkaa eli teorian ja käytännön sulautumista toisiinsa.

Yksinkertaisimmillaan kehollissuhteinen harjoittaminen tarkoittaa ryhmässä tai yksin tehtävää ohjattua toimintaa, jossa kehoa tutkitaan ja avataan erilaisin somaattisin, mielikuvituksellisin ja kokemuksellisin menetelmin. Harjoittaminen on siis sekä oman kehon materiaalisuuden, rakenteellisuuden ja kokonaisuuden hahmottamista että ympäristön ehdotuksille altistumista, erojen ja toiseuden huomioimista ja niistä vaikuttumista, mutta myös näiden vaikutusten tarkkailua ja analysointia. Toisinsanoen, kanssaolon harjoittaminen kehollisesti ja suhteisesti on yritystä ymmärtää kanssaoloa ja asioiden monisuuntaista suhteisuutta syvällisesti. Se on pitkäkestoista ja sitoutunutta maailman ekologian havainnoimista ja tulkitsemista: materian, inhimillisten ja ei-inhimillisten olentojen yhteenlivoutuneisuuden tutkimista kaikessa moninaisuudessaan. Käytän tutkielmassani sanaa harjoittaminen kuvaamaan yhtäältä harjoittamisen *hetkeä* että harjoittamista myös sen *laajemmassa mittakaavassa*. Puhuessani *harjoittamisen hetkestä* tarkoitan tilannetta, jossa harjoitus ”on päällä”, eli harjoittaja aktiivisesti pitää harjoitetta yllä – harjoittelee. Harjoittaminen merkitsee kuitenkin tämän hetkellisen harjoittelun lisäksi pitkäkestoista, antautunutta ja sitoutunutta toimintaa, joka tähtää pitkäkestoisempaan olemisen muutokseen.

Kanssaolon harjoittamista voisi siis kuvata radikaalina orientaation muutoksena kehoa ja ympäröivää kohtaan. Siinä tiedollinen ja esi-tiedollinen sekä kehollinen ja toiminnallinen yhdistyvät saumattomaan vuoropuheluun

asettaessaan tökerösti inhimillisen ja ei-inhimillisen vastakkain ja vahvistaen osittain tällä asettelulla dikotomiaa ihmisen ja muiden eläinlajien, eliölajien ja elottomien olentojen ja asioiden välillä. Koen kuitenkin, että toistaiseksi termi on käyttökelpoinen tai ainakin paras mahdollinen liikkuessamme näiden rajapintojen välillä ja ylitse. Tarvitsemme käsitteistöä, jolla operoida ja liikuttaa ajatteluaamme ei-inhimillisen ja inhimillisen käsitteiden ja konkreettisen elämän yli, ohi ja välistä.

harjoittamisen tapahtumahetkellä. Harjoittamisen hetki aiheuttaa kehossa mikrotasolla materiaalista ja psyykkistä vaikuttumista, jonka mahdollista *pitkäkestoisempaa vaikutusta ja kehollistajunnallista muutosta* tutkielmani pyrkii hahmottamaan. Tarkalleen sanottuna tutkielmani on siis *tutkimusta kehollissuhteisesta harjoittamisesta ekologisen ajattelun metodina*. Toisinsanoen tutkin *kehollissuhteisen harjoittamisen metodologiaa*: kuinka harjoittamisen metodi voi syventää ajattelua ekologisesti? Tämän metodologian muotoa ja päämäärää perustelee ekologinen ajattelu – se on sekä tutkielmani tavoite että lähtökohta. Kehollissuhteinen harjoittaminen on taiteellista tutkimusta, jonka menetelmät ovat ristiriidattomat ekologisen ajattelun kanssa (tästä lisää myöhemmin), mutta lisäksi uskon sen olevan erityisen hyvä työkalu ekologisen ajattelun syventämiseksi.

Tutkielmani päätutkimuskysymyksiä kontekstualisoi muutama hypoteesi, joita tutkielmani tarkastelee. Ensinnäkin ajattelen, että kehollissuhteinen harjoittaminen on taiteellisen tutkimuksen metodi, jonka kautta ekologinen ajattelu voi syventyä. Toisekseen uskon, että ekologisen ajattelun syveneminen vaatii totutuista kehollisuuden käsityksistä luopumista ja niiden uudelleenmäärittelyä kohti käsitystä ekologisesta ja kanssaolevasta kehosta. Ja lopulta; kun keho ymmärretään ekologiseksi ja kanssaolevaksi, voi ekologinen ajattelu saada harjoittajan maailmassa sijaa ja muuttaa tämän olemista pitkäkestoisesti ja syvästi. Nämä hypoteesit on tärkeää tuoda esiin jo tässä vaiheessa tutkielmaani, jotta tutkimuskysymyksieni tausta olisi lukijalle mahdollisimman selkeä ja johdonmukainen. Päätutkimuskysymykseni on muodoltaan kolmiportainen, ja kysymyksen osat ovat monella tapaa toisiaan läpileikkaavia. Tutkimuskysymykseni osat ovat seuraavat:

1. Millä tavoin kehollissuhteinen harjoittaminen voi syventää ekologista ajattelua eli ymmärrystä kanssaolosta?
2. Millä tavoin kehollissuhteinen harjoittaminen voi syventää ymmärrystä kehosta kanssaolevana eli ekologisena?
3. Millä tavoin kehollisuuden ymmärtäminen kanssaolevana voi syventää ekologista ajattelua?

Kysymykset ovat siis limittäisiä ja osittain jopa päällekkäisiä, mutta ne eivät kaikesta samankaltaisuudestaan huolimatta ole yksi ja sama kysymys. Ensimmäisen osan voi lukea kattokysymyksenä, jota toinen osa liikuttaa kohti kehollisuuden käsitystä. Kolmas osa on ikäänkuin tutkimuskysymykseni yhteenlivova ja tutkielmani eettistä ja filosofista puolta korostava. Kaikki osat liittyvät kuitenkin irrottamattomasti metodologiani tarkasteluun: *kehollissuhteisen harjoittamisen potentiaaliin syventää ekologista ajattelua*. Kysymyksen asettelun kolmiportaisuus saattaa vaikuttaa itseään toistavalta,

mutta esittääkseni tutkielmani tarkoitusperät mahdollisimman selkeästi, tahdon kirjoittaa tutkimuskysymykseni auki tarpeeksi monesta eri näkökulmasta. Projektini sisältää siis sekä kehollisuuden radikaalin muuttumisen että ekologisen eettisyyden syvenemisen tavoitteet. Nämä tavoitteet ovat kuitenkin irrottamattomasti saumautuneet toisiinsa – tai sulautueet – siten, että kehollisuuden muuttumisen kautta ekologisen ajattelun syventyminen voisi mahdollistua.

Tutkielmani taiteellinen konteksti on esitystaiteellinen yhteistyöprojekti nimeltä *The BodyBuilding Project (BBP)*. Projekti on alusta, jossa kehollissuhteinen harjoittaminen tapahtuu, ja jonka sisässä ja ohessa kehittäjän sekä jaan harjoitteita muille. Harjoittamisen analysointi tapahtuu tulkiten ja kartoittaen harjoittamisen aiheuttamia kokemuksia ja vaikutuksia, joita kerään kokemuskirjoitusten ja keskustelujen muodossa. Tutkielmani aineisto – kehollissuhteisen harjoittamisen tuottamat kokemukset ja niiden analyysi – koostuu siis sekä omien, *BBP*:n jäsenten että projektin ulkopuolisten kanssaharjoittajieni kokemuksista ja pohdinnoista. *BBP*:sta kirjoitan lisää luvussa 1, jossa käsittelen myös tutkielmani metodologiaa ja harjoittamisen analyysin käytänteitä. Harjoittamisesta toimintana ja ekologisen ajattelun menetelmänä kirjoitan enemmän puolestaan luvussa 2.

Mutta miksi oikeastaan haluan tehdä taidekasvatuksen maisterin opinnäytetyöni kehollissuhteisesta kanssaolon ja ekologisen ajattelun harjoittamisesta? Alkusysäys keholliselle harjoittamiselleni syntyi vuonna 2013 perustettuani opiskelijaystäväni, Venla Heleniuksen, Satu Sipilän ja Joonas Suomalaisen, kanssa keholliseen taiteelliseen ilmaisuun ja tutkimukseen keskittyneen ryhmän nimeltä KIL (Kehollisen Ilmaisun Laboratorio), jonka tarkoituksena on kehittää erilaisia orientaation menetelmiä olemiseen sekä tutkia todellisuutta ja tapojamme toimia suhteessa toisiin. KIL:in syvä vaikutus olemiseni ja taiteellisen ilmaisuni uudelleenmäärittymiseen johdatti minut lopulta tutustumaan esitystaiteeseen ja kehollisiin työskentelymenetelmiin laajemminkin.

Kanssaolon harjoittamiseen sain ensikosketukseni vuoden 2014 keväällä osallistuessani Teakilla avoimeen ja itseorganisoituvaan kehollisia harjoitteita tekevään ja kehittävään ryhmään nimeltä Kultatossukerho. Jo ensimmäinen Saara Hannulan ohjaama kanssaoloa tutkiva sessio oli ajateltuani mullistava. Muistan, että olin syvästi vaikuttunut ja liikuttunut session aiheuttamista kokemuksista. Nyt ja tässä niistä on vaikea enää kirjoittaa, sillä en tuolloin vielä osannut aavistaa miten suuren vaikutuksen tuo yksi sessio saattoi tehdä tulevaisuuteni navigointiin, enkä siksi kirjoittanut muihinpanoja kokemuksistani. Voin vain todeta sen hetken saaneen minut kokemaan subjektiviteettini ja suhteeni toisiin eri tavalla kuin ennen. Oliko se empatiaa, rakkautta, rajattomuutta, sulautumista tai kiinnittymistä? En osaa

4

sanoa, mutta siksi tahdonkin nyt selvittää, mistä kanssaolon harjoittamisessa oikeastaan on kyse.

Kanssaolon ajatukseen ja tutkielmani syihin liittyy erottamattomana osana maailman kriisiytyvää tilaa koskevat ekologiset kysymykset, jotka ovat olleet tärkeässä roolissa elämässäni jo siitä lähtien kun 15-vuotiaana aloitin kasvissyönnin. Kysymykset ihmisen toimista maapallon resursien käyttäjänä, tai pikemminkin kuluttajana, ovat vaikuttaneet oman elämäni organisoimiseen ja taiteelliseen toimintaani jo vuosia, mutta vasta kehollisen harjoittamisen ja esitystaiteen parista löysin keinot ekologisten teemojen käsittelemiseen siten, että pystyin seisomaan tekemiseni takana täysin ja rehellisesti. Uusien taidetuotteiden tai -objektien luominen, rajattuihin ja lopullisiin taideteoksiin suuntautuvien taiteellisten prosessien tekeminen ja valmiisiin lopputuloksiin päätyminen ei tuntunut vastaavan käsityksiini taiteellisen toiminnan ja -tutkimuksen vaatimuksista. Ekologia merkitsee minulle ensisijaisesti kysymyksiä siitä, miten elämme ja olemme yhdessä, miten suhtaudumme toisiin ja toiseuteen, miten käyttäydymme ja toimimme maailmassa sekä miten voimme luoda kokemuksellisia yhteyksiä ekologisiin ilmiöihin, jotka ovat ihmisen ensisijaisen havainnointikyvyn ulottumattomissa (esim. ilmastonmuutos tai öljykriisi). Näiden kysymysten käsittelemiseen koen tarvittavan kokemuksellisuutta ja suhteisuutta, joita kehollinen harjoittaminen ja esitykselliset tilat ja tapahtumat mahdollistavat erityisen hyvin. Siksi taiteellinen tutkimukseni liikkuu tätä nykyä esitystaiteen, performanssin ja pedagogisen työpajamuotoisen toiminnan risteyskohdassa.

Myös opettajuuteni on käynyt läpi muutoksia sen jälkeen kun ekologisten kysymysten suhde kehollissuhteiseen harjoittamiseen muotoutui määrittämään omaa taiteellista praktiikkaani. Tarpeeni hahmottaa omaa maailmassaoloani tässä ajassa, jolloin maapallon ylikuormitus alkaa näyttäytyä esimerkiksi lajien sukupuuton, öljykriisin ja ilmastonmuutoksen muodoissa (ks. Klein 2014), on kasvanut yhä enemmän opettajaopintojeni aikana ja ansiosta. Opintoni ovat toki kehittäneet omaa opettajuuttani; olen oppinut perustelemaan taidekasvatuksen merkitystä sosiaalisesta ja poliittisesta näkökulmasta sekä soveltamaan taidekasvatuksen menetelmiä omaa opettajuuttani ja kasvatusfilosofiaani tukeviksi. Kuitenkin minua on jatkuvasti kalvanut epäselvyys siitä, mihin ja minkälaista päämäärää varten oikeastaan opetamme? Minkälaiseen maailmaan kasvatamme oppilaita, ja miten ymmärrämme olemassaolomme ja toimintamme suhteessa kaikkiin muihin maapalloa asuttaviin ihmisiin sekä ei-inhimillisiin olentoihin? Nämä ovat perustavanlaatuisia olemista käsitteleviä filosofisia kysymyksiä, joiden pohtimisen koen olevan äärimmäisen tärkeää hahmotellessamme pedagogikallemme perustaa.

Olen tajunnut, että taidekasvattajuudellani, kuten myös taiteilijuudellani, täytyy olla jokin kaiken kattava pohja; käsitys asioiden yhteennivou-

5

tuneisuudesta, jotta voin työssäni linkittää asioita toisiinsa sekä rakentaa toimintani ja menetelmäni perustalle, joka on itselleni selvä tai edes jollain tapaa hahmotettavissa. Tahdon tiedostaa, kuinka käsieni ulottuvilla, lähelläni olevat asiat ovat sidoksissa suurempiin ilmiöihin ja vaikutusten ketjuihin, vaikka niiden käsittäminen olisikin vaikeaa ja monimutkaista. Yhteenkietoutuneisuus ja monisuuntainen ja -kerroksinen vaikutusten verkosto tai kudelma on kuitenkin se kaiken kattava olemisen perusta, jolle kaikkien maapalloa asuttavien olentojen elämä rakentuu. Tämän kanssaolon ja -elon sekä yhteenkietoutuneisuuden tunnustaminen ja ymmärtäminen on ekologista ajattelua, jonka tahdon määrittävän taidekasvattajuuttani kuten myös olemistani laajemmin. Koen, että kehollinen harjoittaminen on ollut minulle avain ekologisen ajatteluni syventämiseen ja sitä kautta täydempään ja juurtuneeseen elämään, selkiintyneeseen ajatteluun, eettisyyden rakentamiseen ja empatian harjoittamiseen.

Tämä tutkielma kertoo siitä, kuinka kehollissuhteinen harjoittaminen voi tuottaa pitkäkestoista vaikuttumista eli oppimista tai muutosta, jonka olen itsessäni sekä kanssaharjoittajissani nähnyt tapahtuvan. Tätä oppimista tahdon viljellä myös tulevaisuudessa. Siksi tutkielmani on taiteellisten ja filosofisten piirteidensä lisäksi myös voimakkaan pedagoginen projekti. Tahdon puhua ekologisen ajattelun, ei-inhimillisten olentojen ja toisenlaisen kehollisuuden käsityksen puolesta; siitä kuinka me voimme kuvitella ja kehittää uudenlaisia kehoja, jotta voisimme perustaa tulevaisuuden yhteisölle tällä rajallisella, mutta rakkaalla maapallolla.

Tutkimusraporttini järjestäytyy seitsemään päälukuun. Ensimmäisessä luvussa esittelen tutkielmani taustaa: käyn läpi tutkielmani metodologista, taiteellista ja teoreettista kontekstia. Käsittelen taiteellisen tutkimuksen reunaehtoja, esittelen *BBP*:n seikkaperäisemmin sekä avaen ekologisen ajattelun ymmärtämisen kannalta kolme keskeistä termiä: ekologia, keho ja toiseus. Toinen luku aloittaa tutkielmani analyysiosion. Esittelen tarkemmin, mitä kehollissuhteinen harjoittaminen oikeastaan on, minkälaiset syyt sen taustalla vaikuttavat sekä millaisia hypoteettisia päämääriä ja tavoitteita sillä on.

Kolmas, neljäs ja viides luku käsittelevät ekologista ajattelua jokainen oman kantaharjoitteen analyysin valossa. Nämä luvut tuovat esiin harjoittamisen ja ekologisen ajattelun välistä kytköstä. Millaisia ajatuksia ja teemoja harjoittamisen tuottamat kokemukset vaativat harjoittajaa käymään läpi? Nämä luvut tekevät näkyväksi tutkielmani laaja-alaisuuden ja moneen suuntaan rihmastoituvan tutkimusaiheen. Laaja-alaisuutta tämän tutkielman kontekstissa ei kuitenkaan tulisi ajatella silmittömänä kimpoilemisena erilaisiin kiehtoviin tutkimussuuntiin, vaan yksinkertaisesti ekologisen ajattelun vaatimuksena. Ekologinen ajattelu tarkoittaa ajattelua suuresti (think big)

(Morton 2010, 20) ja tämä tutkielma on yritykseni ajatella siten. Siksi teemat, kuten toiseus ja kehollisuus, joita analyysiluvuissa käsittelen, voivat ehkä lukijasta vaikuttaa mahtipontisilta. Ne kuitenkin ovat aihioita, joiden ääreen kehollissuhteinen kanssaolon harjoittaminen johdattaa, eikä niitä tämän takia voi sivuuttaa vain sillä verukkeella, että ne olisivat jotenkin turhan kauaskantoisia tai massiivisia. Pyrkimyksenäni ei ole avata niitä täydellisen tyhjentyvästi, vaan tarkastella niitä spesifisti ekologisen ajattelun näkökulmasta.

Kolmas luku keskittyy ei-inhimillisen toiseuden kohtaamiseen ekologisen ajattelun muotona. Neljäs luku pureutuu kehollisuuden kysymyksiin – kehon ekologiaan. Viides luku puolestaan on kanssaolon kokemisen voimistumisesta kertova luku: kuinka materiaalisen kanssaolon, riippuvuuden ja rajattoman vaikutusten kudelman ymmärtäminen kehollisesti on ekologisen ajattelun syventymistä. Näissä kolmessa luvussa tutkimuskysymyksenäni saa alustavia vastausehdotelmia ja -luonnoksia analyysin ja pohdinnan kautta. Ennen lukua 6 en kuitenkaan palaa tutkimuskysymyksiini eksplisiittisen selvästi vaan käsittelen harjoittamisen perusteita ja tuottamia kokemuksia monista eri näkökulmista käsin.

Viimeiset kaksi lukua ovat tutkielmaani yhteen kietovia lukuja, joissa pohdin kuinka kehollissuhteinen harjoittaminen voi todella edistää ja kehittää ekologisen eettisyyden rakentumista. Pohdin myös ekologisen ajattelun vaatimusta taidekasvattajan työssä sekä analysoin tutkielmani onnistuneisuutta ja tulevaisuuden näkymiä. Nämä luvut kietovat aiempien lukujen laajalle levinnyttä rihmastoa yhteen spekulatiivisten johtopäätösten ja tutkimustulosten muodossa, vaikkakin tutkielmani jatkuvuus lipuu yhä näiden lukujen yli. Kehollissuhteinen harjoittaminen ekologisen ajattelun metodina ei voi päättyä maisterin opinnäytetyön viimeisille sivuille, vaan ottaa uusia tutkimuksen muotoja ja alueita haltuunsa tämän tekstin tuolla puolen.

Ensimmäinen luku: Tutkielmani kolme kontekstia

8

Tämä luku kontekstualisoi tutkielmaani.

Ensimmäinen osio rajaa tutkielmani metodologisen kontekstin. Esittelen siinä taiteellisen tutkimuksen perusteita ja tutkielmani reunaehdoja. Osiossa 1.2 kerron tarkemmin *BBP*:sta sekä kehollissuhteisen harjoittamisen käytännöistä, toisinsanoen tutkielmani taiteellisesta kontekstista. Luvun viimeisessä ja tutkielmani teoreettista kontekstia hahmottelevassa osiossa avaan tutkielmani kannalta kolme tärkeää termiä: ekologia, keho ja toiseus.

1.1 Metodologinen konteksti: taiteellinen tutkimus

Ei ole liioiteltua sanoa, että tutkielmani on saanut alkunsa järkytyksestä ja hädästä. Minulla on monia kysymyksiä kysyttävänä ja kehossani maailmaa koskevan kriisin herättämä pelko ja tuska, jotka ohjaavat tahtoani ymmärtää ihmisen suhdetta muihin olentoihin ja kaiken inhimillisen toimintamme eettisyyttä. Maan tulevaisuus ja tulevaisuuden kehot, yhdessä oleminen ja yhdessä eläminen, lajien sukupuutto, ilmastonlämpeneminen, jäätiköiden sulaminen, öljykriisi – tämä kaikki saa minut haukkomaan henkeäni ja pysähtymään. Miksi me emme toimi kuin tietäisimme? Millä kokemuksen tasolla oletettavasti tietämämme tieto siis liikkuu? Ovatko ilmiöt ja tapahtumat inhimillisen käsityskykymme ulottumattomissa? Miten voisimme tuoda ne kokemuspiiriimme ja elettyyn todellisuutemme siten, että herkkyyys ympäristölle ja siinä tapahtuville prosesseille lisääntyisi? Ja jos onnistumme tässä, minkälaista olemista se lopulta voi aiheuttaa?

Minulla on tarve kokea toivoa. Tämä tutkielma on taiteellinen prosessi, jonka kautta tahdon syventää kehollista tietoa ja ekologista ajattelua. Todellisuuden hahmottamista ei nähdäkseni voi rajata tieteellisen tiedon omaksumiseen ja sen kautta maailman hahmottamiseen. Todellisuuden hahmottaminen on kehollistajunnallista ja kokonaisvaltaista olemisen eri tasoilla liikkuvaa ymmärrystä ja elettyä kaiken välistä vuorovaikutuksellisuutta, jonka käsitteellistäminen ja tutkiminen tarvitsee mielestäni muutakin kuin tieteellisen tiedon käsityksen piiriin kuuluvaa tutkimusta. Siksi tutkielmani on taiteellinen tutkimus, jossa tutkimusaihetta lähestytään kehollissuhteisen harjoittamisen kautta.

9 Taiteellisen tutkimuksen avoimuus, itsensäkorjaavuus ja osittainen epävarmuus ovat tärkeimmät tutkimusmetodini valintaan vaikuttaneet tutkimukselliset laadut. Taiteellisen tutkimuksen perinne on vielä suhteellisen nuorta vaikka taiteellisia tutkimuksia on tehty jo monia vuosikymmeniä. Sen tavat ja perusteet ovat yhä muotoutumisen ja uudelleenmäärittelyn tilassa, (Hannula, Suoranta & Vadén 2003, 7–8) mutta näen avoimuuden ja itsemäärittelyn vaatimuksen mahdollisuuksina, jotka voivat johdattaa taiteilija-tutkijan kiinnostavia, vaikkakin haastavia, tutkimuksen polkuja pitkin ennalta arvaamattomien lopputulosten ääreen. Näitä tutkimuksen yllättäviä lopputuloksia kohti tahdoin lähteä kulkemaan omassa opinnäytetyössäni, jonka metodologiaksi en voinut tutkimustani aloittaessani nähdä mitään muuta kuin taiteellisen tutkimuksen. Se on minulle luonteva ja läheinen tapa ottaa osaa minua ympäröivään maailmaan, tarkastella ja hahmottaa siinä olevia

ilmiöitä sekä ilmaista sanallisen tiedon ylittäviä ajatuksiani ja kokemuksiani muille.

Tutkielmani raamien ja toimintamallien hahmottelun tukena käytän Mika Hannulan, Juha Suorannan ja Tere Vadénin teosta, *Otsikko Uusiksi – Taiteellisen tutkimuksen suuntaviivat*, joka on vuonna 2003 kirjoitettu kattava teos taiteellisen tutkimuksen metodologiasta. Sen esiin nostamia näkökulmia ja menetelmällisiä ohjeita seuraten kaavailen omalle tutkielmalleni muotoa ja kriteereitä. Tärkeimmät laadulliset piirteet tutkielmassani ovat Hannulan, Suorannan ja Vadénin korostamat kokemuksellinen demokratia, eettisyys ja prosessimaisuus. Seuraavaksi avaan näitä termejä ja kerron kuinka ne ilmenevät omassa tutkielmassani.

”*Kokemuksellinen demokratia* tarkoittaa ajatusta, jonka mukaan mikään kokemuksen alue ei ole toisen kokemuksen alueen kritiikin ulottumattomissa” (Hannula, Suoranta & Vadén 2003, 15). Taide voi siis kritisoida tiedettä ja tiede taidetta, mutta myös arkikokemukset voivat olla kritiikin kohteena tai tieteen ja taiteen kritisoijana. Tämä lisää kritiikin monisuutta, mutta samalla lisääntyvät myös avoimuus ja tutkimuksen monikerroksisuus. Omassa tutkielmassani kokemuksellinen demokratia syntyy teorian, kirjoitetun sanan, taiteellisen kokemuksen ja arkipäiväisen⁴ elämän limittyneestä ja keskeytymättömästä vuoropuhelusta ja -vaikutuksesta. Teoria ohjaa taiteellista toimintaani, mutta niin ohjaa myös taiteellinen toiminta teoretisointiani. Tämä kaikki vaikuttaa myös erottamattomasti elämäni muille osa-alueille; maailmassaolemiseeni sen kaikessa laajuudessaan. Näen siis käytännön ja teorian yhteennivoutuneena kokonaisuutena, joiden välinen rajan veto on vähintäänkin ongelmallista. Taiteellinen tutkimus merkitsee minulle ensisijaisesti tutkimuksen aluetta, jossa konventionaalisia ja itsepin- taisia kahtiajakoja (kuten taide-tiede, teoria-käytäntö) voidaan kyseenalais- taata ja rikkoa, sulauttaa ja uudelleen tulkita. Tutkielmassani taiteellinen ”osio” on koko tutkimus. Se ei ole erotettavissa teoriasta, eikä se ole sitä värittävä osa vaan pikemminkin koko tutkimusta ympäröivä ja lävistävä rihmasto. Täl- löin taide ja teoria ovat saumattomassa vuoropuhelussa toistensa kanssa, eivät vastakkain vaan limittäin, päällekkäin, vierekkäin ja toistensa lomassa vaikuttaen toinen toiseensa. Tutkielmani kokemuksellinen osa, joka tapahtuu kehollissuhteisessa harjoittamisessa ja sen tulkinnessa, nähdään tasa-arvoi- sessa suhteessa tutkielman käsitteelliseen eli teoreettiseen osaan, jotta ne voivat avoimesti kritisoida ja uudelleen tulkita toinen toistaan. (mt. 2003, 10.)

4 Arkipäiväinen: Sana arkipäiväinen merkitsee tämän tutkimuksen kontekstissa oikeastaan kaikkea toimintaa rajatun harjoittamisen hetken ulkopuolella. Tar- koitan sillä kaikkia niitä toimintoja ja olemista, mikä tapahtuu taiteellisen kehollissuhteisen harjoittamisen jälkeen ja ennen, siis olemista, joka ei ole värittynyt intentionaalisella toisinolemisen orientaatiolla.

Taiteellinen tutkimus tarkoittaa, että tutkimuskohdetta lähestytään taiteelli- sin menetelmin; sitä tutkitaan taiteen avulla, taiteen kautta ja taiteessa.

Taiteellisen tutkimuksen, kuten myös minkä tahansa muun tutki- muksen, tekemiseen liittyy eettisyyden vaatimus. Koen tutkielmani eettisyy- den syntyvän kahtaalta; omasta henkilökohtaisesta suhteestani tutkittavaan aiheeseen sekä sen linkittymisestä laajoihin ekologisiiin kysymyksiin, jotka ohjaavat tutkielmani eetosta. Taiteellisen tutkimuksen lähtökohtana on tut- kijan avoin suhde tutkittavaan asiaan. Hänen tulee pyrkiä ...olemaan sel- villä omista esioletuksistaan – toiveistaan, haluistaan, intresseistään ja peloistaan”. Tutkimuksen pohjalla on aina tutkijan oma ”...näkökulma tut- kimuskohteeseen ja sen kautta avautuvaan todellisuuteen”. (Hannula, Suoranta & Vadén 2003, 46.) Tutkijan täytyy siis olla tietoinen omasta posi- tiostaan tutkimuskohteeseen nähden, ja kysyä itseltään: Miksi tutkin tätä aihetta? Miten olen päätenyt sen äärelle, ja mitä lopulta toivon löytäväni tutkimusmatkaltani?

Suhde minun ja tutkimuskohteeni välillä on äärimmäisen läheinen ja intiimi, kehollinen ja kokemuksellinen. Tutkielmastani suuri osa tapah- tuu omassa kehossani ja maailmasuhteeni muutoksessa. Tämä tarkoittaa sitä, että oma maailmassaolemiseni on taiteellisen tutkimukseni yhtenä koh- teena ja aineistona. En kuitenkaan ole tekemässä autoetnografiaa, sillä tut- kimuskohteeni avautuu minulle myös muiden kehojen kautta. Harjoittaminen tapahtuu yhdessä muiden kanssa, ja tutkielmani koskettaa täten myös näi- den kanssaharjoittajien kokemuksia. Muiden kokemusten analysointi on her- kää ja haavoittuvaista tutkimuksen aluetta. Siksi sen kirjoittaminen auki ja problematisointi on tärkeää tutkielmani eettisyyden kannalta. Suhdettani tutkittavaan aiheeseen voisi siis kuvailla hengittäväksi ja vuorovaikutukselli- seksi, vaikka se onkin intiimi ja oman kehoni lävistävä, laajenee se kosketta- maan myös muiden kehoja ja ympäristöäni. Tämä on tutkielmani mikrotason ekologialla: lähellä olevien asioiden vuorovaikutuksellisuuden tutkimista.

Prosessimaisuus ja testaavuus on taiteelliselle tutkimukselle omi- naista. Taiteellinen tutkimus on hapuilevaa, kokeilevaa ja koko ajan tutkimuk- sen edetessä muokkaantuvaa. Tutkimusta aloittaessa ei taiteilija-tutkijalla voi olla selvää mielikuvaa siitä, mitä tutkimus tulee tuottamaan. Tutkimuk- sen aloittaminen onkin aina riski, mutta onnistuneen taiteellisen tutkimuk- sen saavuttamiseksi niitä on uskallettava ottaa. Esioletukset eivät saa tai voi ohjata tutkimuksen kulkua – vaikka ne siihen vaikuttavatkin – vaan tai- teellisen tutkimusprosessin täytyy pystyä kuljettamaan tutkimusta irti ja eroon esioletusten raameista. Vain täten tutkimus voi tuottaa jotain uutta. Oma tutkielmani sai alkunsa voimakkaiden esioletusten, -toiveiden ja -tie- don värittämänä. Tutkielmani taustalla on henkilökohtainen ekologisestinen ajattelu, kuvitelmat tai mielikuvat siitä, miten sitä voisi syventää sekä toi-

veita tutkielmani potentiaalista tarjota väyliä ja menetelmiä tähän ekologisen ajattelun projektiin. Se, minkälaisiin tuloksiin tutkimusprosessini minut – innokkaan, mutta epävarman taiteilija-tutkijan – lopulta vie ei kuitenkaan ole enää riippuvainen tutkielmaani alussa vaikuttaneista haluista, tarpeista ja kuvitelmaista. Tutkielmani prosessimaisuus liittyy myös taiteellisen tutkimuksen jatkuvuuteen ja pitkäikäisyyteen. Opinnäytetyöni ei suinkaan tule olemaan päätepiste kehollisuhteiselle harjoittamiselleni ja sen vaikutusten tutkimiselle ja teoretisoinnille. Opinnäytetyötäni voisi pikemminkin ajatella alkuna prosessille, joka toivon mukaan tulee kestäväksi läpi koko elämäni.

Taiteilija-tutkijan rooli on etsivä, testaava ja ehdottava. Hänen täytyy olla määrätietoinen kaikessa epävarmuudessaan, mutta ei ehdoton taikka erehtymätön. Hänen ei tarvitse löytää tutkimuksessaan vedenpitäviä vastauksia tai ratkaisuja asetettuihin kysymyksiin ja ongelmiin, sillä tärkeimmäksi tekijäksi taiteellisessa tutkimuksessa osoittautuu lopulta kyky tulkita taiteellisia kokemuksia sekä kertoa niistä todenmukaisesti, rehellisesti ja mahdollisimman selkeästi. Se, mitä tutkimus tuo esiin ja minne se johdattaa, tulee pystyä artikuloimaan ja kuvailemaan johdonmukaisesti ja luotettavasti. Oma tutkimusprosessiani raportoidessa pyrin pysymään uskollisena prosessin ajallisuudelle, muodolle ja kululle. Mitä on tapahtunut? Miksi ja miten?

Kokemuksen haaste kielelle on, kuinka sanallistaa ja tavoittaa kokemuksen ainutlaatuisuus. ”Kielenkäytöltä vaaditaan avoimuutta ja ajallisuutta, ei yleispätevyyttä ja ikuisuutta”. (Hannula, Suoranta & Vadén 2003, 10, 14.) Tutkielmassani kieli on kokemuksen yksi ilmentymä, sen tulkki ja avaaja. Se on keino jakaa tutkimaani muille sanallistetussa muodossa, jotta ymmärrys taiteellisesta toiminnasta ja kokemuksesta voi tulla jaetuksi käsitteellisellä tasolla. Jotta taiteellisen tutkimuksen lähtökohdat ja eteneminen olisivat lukijalle mahdollisimman selkeät, määrittelen valintani, metodini, tutkielmaani kohdistuneet toiveeni ja pyrkimykseni tarkoin. Lisäksi kirjoitan auki myös tulkintani kokemuksista, jotta tutkielmaani voitaisiin kritisoida ja kyseenalaistaa kaikessa kokonaisuudessaan ja metodologisessa yltäkylläisyydessään. (mt. 2003, 14.) Tutkielmani sanallistaminen on vaikea projekti, sillä useat keholliset ja tajunnalliset kokemukset ovat lähes kääntymättömiä kielelle. Joudunkin tutkielmassani jatkuvasti vastoinikäymisiin suomen kielen ja sanojen rajallisuuden kanssa pakottaen itseni käyttämään sanoja uusilla ja joskus epäsoveltuvilla tavoilla. Merkitysten antaminen, kokemusten nimeäminen ja kuvailu sanallisesti on usein tavattoman tuskallista, ja mieleni tekisi luoda uusia äännejä ja sanoja, jotka resonoisivat kehollisesti eri tavoin kuin tähän mennessä käyttämäni sanavarasto resonoi. Sanojen käyttämisen vaikeus syöksee minut monesti erikoisten ja hämmentävien lauserakenteiden ja uusien yhdyssanojen kehittämiseen, mikä on kuitenkin irrottamaton ja tärkeä osa tutkimusprosessiani, jonka ilmentymä tämä kompleksinen tekstirykelmä on.

Monimutkaisuudesta huolimatta taiteellinen tutkimus tulee pyrkiä esittämään mahdollisimman johdonmukaisesti. Taiteellisen kokemuksen sanallistaminen on tutkimuksen ulospäin suuntautuvuutta. Sen täytyy avautua asiasta kiinnostuneille, olla läpinäkyvää ja kommunikoiavaa, jotta kuka tahansa aiheesta kiinnostunut pystyy luomaan vuorovaikutussuhteen tutkimuksen kanssa. (Hannula, Suoranta & Vadén 2003, 81.) Vaikka tutkielmani kohteena ovatkin vaikeasti kuvailtavissa olevat taiteelliset kokemukset eli harjoittavassa kehossa tapahtuvat vaikuttumiset, täytyy minun pystyä sanallistamaan tätä tutkittavaa ilmiötä reflektoiden ja jäsennellysti (mt. 2003, 63). Koska kyseessä ovat esitiedolliset ja myös nonverbaalit kokemukset ja vaikuttumisen asteet, on tehtäväni erityisen haastava. Näen kirjoittamisen kuitenkin ”...tutkimuksen uutta luovana osana, tutkimustoiminnan ytimenä...” (mt. 2003, 64). Tällä tarkoitan, että kirjoittaminenkin on tapahtumana tutkimista, kokemusten muotoilua sanallisiksi ja yhä niiden tulkintaa, omalla tavallaan myös taiteellista toimintaa. Vaikeaa tehtävääni helpottaakseni käytän tutkimusraportissani perinteisemmän teoreettisen tekstin rinnalla tekstejä, jotka olen kirjoittanut välittömästi kehollisuhteisen harjoittamistapahtuman jälkeen. Tätä tekstityyppiä voisi kuvailla kokemuksellisemmaksi ja vapaammaksi kuin teoreettista ja jälkeensä tuotettua kirjoittamista. Kokemukselliset tekstit ovat opinnäytetyöni raportissa nostettu leipätekstistä hieman erilleen. Ne ovat taiteellisen kokemuksen kielellistä ilmaisuja, ja juuri niiden avulla annan tilaa kokemuksen ainutlaatuisuudelle sallien samalla muiden osallistua tähän kokemukseen kielellisesti (mt. 2003, 58). Nämä tekstiosuudet tuovat ilmaa, mutta myös merkittävää painoa tutkielmaani. Oikeastaan ne voi nähdä tutkimusraporttini rehellisimmäksi ja kaikista avoimmimmaksi osuudeksi, jota kirjoittaessani olen tietoisesti pyrkinyt eroon sanojen konventionaalisista käyttötavoista. Ne kuvaavat kokemustani hetkelisesti, pysähtyneenä, *siinä* ja ne ovat kiinteästi suhteessa juuri kirjoittamista edeltävään tapahtumaan, kehollisuhteiseen harjoittamiseen.

Koska tutkielmani keskiössä on ihmisen ja tätä ympäröivän suhteisuuden tutkiminen, on taiteellinen tutkimus metodologisesti tutkielmalleni perusteltu tutkimusmenetelmä. ”Taiteellinen tutkimus on yksi tarjolla olevista välineistä, joiden avulla kykenemme hahmottamaan, missä ja miten olemme suhteessa itseemme ja ympäristöömme” (Hannula, Suoranta & Vadén 2003, 14). Taiteellinen tutkimus on prosessi, johon on sisäkirjattuna jatkuvuuden ja avoimuuden laadut, mutta myös epävarmuuden mahdollisuus. Tutkielmassani jatkuvuus tarkoittaa taiteellisen prosessin pitkäkestoisuutta, joka on alkanut paljon ennen tutkimusraportin kirjoittamista ja joka tulee jatkumaan yhä opinnäytetyöni tekemisen jälkeen. Avoimuus tutkielmassani tarkoittaa taiteellisen prosessin avoimuutta muutokselle ja vaikutuksille. Kehollisuhteinen harjoittaminen, joka on tutkielmassani taiteellisen koke-

muksen keskipiste ja tapahtumapaikka ja -aika, on aina avoin potentiaaliselle muutokselle, jota harjoittamisessa tapahtuva vaikuttuminen voi synnyttää. Tätä muutosta taiteellinen tutkielmani tarkastelee. Vaikka tutkielmani onkin järjestelmällinen ja rajattu, ja vaikka sen konteksti, kohde ja menetelmät ovat selkeät, ei tämä tarkoita, että tutkielmani olisi vapaa epävarmuudesta. Tutkielma on saanut alkunsa huolesta ympäristökatastrofia kohtaan ja halusta löytää tulevaisuudelle vastauksia ja ehdotuksia, mutta niiden etsiminen ei ole helppoa saati sitten varmaa tai taattua. Taiteellinen tutkimus on kysymistä ja ehdottamista, ei kiistattomiin lopputuloksiin pyrkimistä tai pääsemistä. Se on maailmalle ja olemiselle avoinna olemista, maailmassa toimimista kyseenalaistaen ja kokeillen, leikkien ja testaten ja lopulta tämän testaavan leikin tulosten sanallistamista. Leikistä taiteellisen tutkimuksen metodina kirjoitan hieman lisää luvussa 3.

14

1.2 Taiteellinen konteksti: The BodyBuilding Project ja kehollissuhteinen harjoittaminen

Tutkielmani ankkuroituu taiteelliseen yhteistyöprojektiin nimeltä, *The BodyBuilding Project* (BBP), jonka toiminnasta tässä tutkielmassani analysoin vain pientä osaa; harjoittamisen aiheuttamia vaikutuksia kehossa. BBP on taiteellisen tutkielmani alusta ja alue – taiteellinen konteksti – jonka sisässä ja ohessa teen ja kehitän harjoitteita, luen teoriaa ja linkitän näiden yhteyksiä toisiinsa. BBP:ssa tapahtuva taiteellinen tutkimus on siis sekä tutkielmani materiaalia että tutkielmani menetelmä.

BBP on monivuotinen esitystaiteellinen tutkimusprojekti, joka koostuu yhteistyöstä monien eri taiteilijoiden välillä, linkittyneistä tutkimusprosesseista ja esityksellisistä avoimista tapahtumista. Kuten oman tutkielmani, niin myös BBP:n taustalla on huoli syvenevästä ekologisesta kriisistä ja halu käsitellä siihen kytkeytyviä sosiaalisia, poliittisia, kehollisia ja materiaalisia prosesseja. BBP:n tarkoitus on hahmottaa millaisia kehollisuuden, subjektiviteetin, maailmassaolon ja yhteiselon muotoja ihmisen tulisi kehittää tulevaisuutta varten ekologisesta näkökulmasta tarkasteltuna. Miten otamme

vastaan ja huomioon erilaiset laajat ilmastoon ja ympäristöön liittyvät muutokset, miten reagoimme niihin ja kuinka elämme yhdessä muiden maapalloa asuttavien olentojen kanssa? Miten me ihmisinä voimme alkaa muodostaa kehoja ja yhteisöjä, jotka uudelleen järjestävät tai laajentavat käsitystämme subjektiviteetista ja rajoista inhimillisen ja ei-inhimillisen materian välillä? Yhdessä projektiin osallistuvien taiteilijoiden, tutkijoiden ja harjoittajien sekä monien eri ei-inhimillisten olentojen kanssa kokeilemme ja tutkimme erilaisia kanssaolon muotoja kehollisia, tajunnallisia, somaattisia ja kokemuksellisia harjoitteita ja tekniikoita kehittäen ja tehden. Harjoitteita jaetaan myös projektin ulkopuolisille erilaisten tapahtumien ja työpajojen muodossa.

BBP on tulevaisuuteen suuntaavaa tutkimusta ja pyrkimystä ymmärtää ilmiöitä, jotka ovat ihmisen materiaaliseen ja ajalliseen mittakaavaan suhteutettuna valtavia ja äärimmäisen pitkäikäisiä, mutta jotka siltikin linkittyvät ihmisen toimintaan ja elämään maapallolla. Tutkimusprojektin polttava kysymys on, kuinka voimme aistia ja havainnoida aistikenttämme ulottumattomissa olevia ilmiöitä, ja suhteuttaa itsemme ja olemisemme niihin.

Liityin *The BodyBuilding Projectin* tutkimusryhmään tammikuussa 2015. Tutkimusryhmän on tarkoitus pysyä läpi projektin vaihtuvana ja avoimena, joten on ongelmallista vetää sille tarkkoja rajoja. Projektin edetessä BBP tulee saamaan yhä uusia osallistujia ja kanssaharjoittajia, aina säätiöloista mikrobeihin ja ihmisistä koiriin. Tämän hetkiseen projektia ylläpitävään tutkimusryhmään, tai pikemminkin tutkimuskollektiiviin, kuuluu yhteensä yhdeksän taiteilijaa: *Monna Ala-Ruona, Outi Condit, Saara Hannula, Ilpo Heikkinen, Robert Kocik, Satu Palokangas, Alan Prohm, Tommi Vasko and Carmen C. Wong*. Tutkimusryhmä on muodoltaan useampaan maahan leviävä rihmastomainen kokoonpano, jonka koordinaattorina toimii taiteilija, tutkija ja opettaja Saara Hannula.

BBP:lla on selkeä, vaikkakin monimuotoinen teoreettinen pohja, jolle tutkimusryhmän työskentely asettuu. Taustalla vaikuttavat niin ekologinen ja uusmaterialistinen teoria, neurologia, posthumanismi, affektiteoria kuin politiikkaa ja taloutta käsittelevä tutkimuskin. Teorian lisäksi BBP:n voi kontekstualisoida esitystaiteen piiriin, vaikka projektin tapahtumia ei voikaan yksiselitteisesti nimetä esityksiksi, performansseiksi, työpajoiksi tai välttämättä edes tapahtumiksi. BBP:n taiteellinen työskentely ei siis tyhjenny yksinkertaisiin tai rajattuihin taiteen menetelmien kategorioihin, mutta koska projektin yhtenä tarkoituksena onkin heittäytyä tuntemattomaan ja ennalta määrittlemättömään – kanssaoloon sen kaikessa tapahtumallisuudessaan – tutkia uusia olemisen tapoja ja purkaa dikotomioita, on mielestäni tärkeää, että projektin luonnekin pysyy avoimena ja tarkan kategorisoinnin ohittavana.

Tutkielmani taiteellinen toiminta tapahtuu siis yhteistyössä monien muiden kanssa. Tutkielmani muotoutuu ja liikuu harjoitteiden tekemisen

15

kautta kokoaikaisesti ja vaikuttuu muiden projektin tutkimusryhmäläisten tutkimusprosesseista. Tutkimusryhmästä moni on tehnyt jo pitkään uraa muun muassa kehollisten, somaattisten ja tajunnallisten harjoitteiden sekä esitystaiteen parissa. Oma roolini asemoituukin projektissa muilta ryhmän jäseniltä oppimisen ja oman taiteellisen työskentelyni välimaastoon, mikä mahdollistaa minulle erityislaatuisten taiteellisen tutkimuksen areenan, jossa voin rakentavasti peilata ajatuksiani ja tekemistäni muiden työskentelyyn, saada työkaluja tutkielmani syventämiseen sekä kehittämisideoita tulevaisuuden työskentelyäni varten.

Mutta minkälaista *BBP*:n kehollissuhteinen harjoittaminen sitten oikeastaan on? Harjoittaminen tapahtuu käytännössä yksinkertaisesti. *BBP*:llä on listattuna harjoitteet kirjalliseen muotoon, jossa esitellään harjoitteen kulku askel askeleelta; alku, ilmiöt, joihin tulee keskittyä ja tavat, joilla ilmiöitä harjoitteessa tutkitaan. Ennen harjoittamista käymme läpi harjoitteeseen osallistuvien kesken askeleet, päätämme harjoitteen keston ja asetamme kellon soimaan harjoitteen päättymisen merkiksi tai sitten joku harjoittajista tai harjoitteen ohjaajista pitää huolen ajan käytöstä. Tämän jälkeen harjoite voi alkaa. Harjoitteiden askeleet ovat usein osittain tulkinnanvaraisia ja limittäisiä, joten jokainen osallistuja toimii harjoitteen aikana oman tulkintansa mukaisesti ja harjoitteen intensiteettiä varioiden. Joskus harjoite voi viedä tekijän hyvinkin syvälle erilaisiin kehollistajunnallisiin kokemuksiin, kun taas toisinaan harjoitteet voivat jäädä huomattavasti kevyemmiksi havainnon ja aistien herkistämisen harjoitteluksi. Harjoitteen päätyttyä jaamme kokemuksia joko keskustellen, toisille omia kokemuksia demonstroiden (esimerkiksi saatamme ohjata muille kuinka olla koiran, puun, pilvien tai ilman kanssa) tai kirjoittaen kokemuskirjoituksia harjoitteesta. Tärkeintä on, että harjoitteen esiin tuomia ilmiöitä tulkitaan ja jaetaan yhdessä muiden kanssa.

BBP:in harjoittelista on pitkä, ja sitä kehitetään jatkuvasti. Kaikkien osallistujien praktikat ja projektin liepeillä tai ulkopuolella tapahtuva tutkimustyö liukuvat *BBP*:issa vaikuttamaan toisiinsa, yhdistyvät ja tuottavat kohdatessaan uusia *BBP*:n aikana ja sisässä kehiteltyjä harjoitteita. Projektin harjoitteet eivät siis kaikki ole vuorovaikutuksellisuuteen tai inhimillisen ja ei-inhimillisen suhteisiin keskittyviä. Vaikka käytännössä tutkielmani tapahtuukin siis monien erilaisten harjoitteiden tekemisessä ja niiden vuorovaikutuksessa, tulen tässä tutkimusraportissani artikuloimaan tutkielmani kulkua ja tuloksia kuvaillen kolmen strukturoidun harjoitteen tekemistä ja niiden vaikutuksia itseäni sekä muihin harjoittajiin. Kutsun tutkimusraportissani näitä harjoitteita kantaharjoitteiksi, sillä ne kuvaavat hyvin sitä perustaa, josta lähtöisin olen tutkielmaani alkanut tehdä. Kerron kantaharjoitteista lisää luvussa 2.

16

Tutkimusraporttini lopusta löytyy myös liite, jossa on listattuna useampia *BBP* -harjoitteita, jotka liittyvät kiinteästi kanssaolon teemoihin ja jotka ovat tutkielmani kannalta merkittäviä, mutta joiden kulkua ja sisältöä en tutkimusraportissani ole aukaissut seikkaperäisesti. Harjoitteet ovat avoimia kenen tahansa käyttöön otolle, tekemiselle ja kehittämiselle. Ne voivat toimia sekä pedagogisena, itsekasvatuksellisena tai filosofisena työkaluna tai yksinkertaisesti antaa uusia näkökulmia ja menetelmiä oman elämän, kehollisuuden ja suhdeverkostojen havainnointiin.

Tutkielmani aineisto kerääntyy kahtaalta: harjoittamisesta *BBP*:iin osallistuvien kanssa sekä harjoittamisestani yksin tai tuttavieni kanssa. Kevään ja kesän 2015 aikana jaan harjoitteita kaiken kaikkiaan kuudelle tuttavalleni, joiden kokemuksia käytän tutkimusaineistonani omien kokemusteni rinnalla. Kirjaan tuttavieni kokemukset ylös joko yhteisten keskustelujemme aikana tai sitten pyydän heitä kirjoittamaan kokemuskirjoituksia tehdyistä harjoitteista. Heistä osa myös kirjoittaa minulle jälkikäteen kommenttejaan harjoitteiden vaikutuksista. Harjoittaminen tapahtuu useimmiten kahdenkeskeisissä sessioissa, mutta silloin tällöin myös kolmen hengen ryhmityksissä. Harjoittamisen ajankohdat vaihtelevat, mutta pääsääntöisesti pyrin järjestämään sille aikaa viikottain (aina tammikuun 2015 alusta elokuun 2015 loppuun). Myös paikka on vaihtuva. Muutamia esimerkkejä harjoittamisen paikoista ovat muun muassa työhuoneeni, kotini, luokka, galleriatila, puisto tai metsä.

Osa tuttava-kanssaharjoittajistani on jo entuudestaan tutustunut keholliseen harjoittamiseen, ja muutama heistä on myös osallistunut aiemmin pitämiini työpajoihin. Tämä on tietenkin vaikuttanut myös siihen, että kutsuin heidät harjoittamaan kanssani tämän tutkielman piirissä. Kehollisuuden harjoittamisen tuttuus ei ole mielestäni ongelma tutkielman luotettavuudelle, vaan pikemminkin mahdollistaa sille syvyyttä, joka ei välttämättä toteutuisi jos kaikki harjoittajat olisivat täysin vieraita praktiikan kanssa. Kahdelle tuttava-kanssaharjoittajalleni kehollissuhteinen harjoittaminen kuitenkin on täysin uusi ja tuntematon toiminnan alue, mikä on myös tutkielmani kannalta erityisen hyvä ja syventävä tekijä. Heidän kokemuksensa voivat näyttää harjoittamisesta uudenlaisia ja tuoreita puolia, joita praktiikkaan entuudestaan tutustuneet eivät enää nostaisi esiin.

Aineistoni on kaikenkaikkiaan melko monimuotoinen ja -ääninen. Omieni, *BBP*:n jäsenten ja tuttava-kanssaharjoittajieni, kokemuksia tulkitseni pyrin kuitenkin löytämään yhtäläisyyksiä, resonanssia, korrelaatiota ja toistuvia havaintoja harjoittamisen vaikutuksista. Nostan näistä tärkeimpiä huomioita esiin tässä tutkimusraportissani. Koska kokemuskirjoittaminen on monelle hyvin henkilökohtainen prosessi, käytän tutkimusraportissani vain omia kokemuskirjoituksiani tukemaan teoretisointiani. Pyrinkin antamaan

17

kanssaharjoittajilleni ja heidän kokemuksilleen äänen oman tekstini kautta, vaikka tämä saattaakin tuntua väkivaltaiselta; ikään kuin käyttäisin muiden kokemuksia hyväksi omien ajatusteni vakuuttelemiseksi. Korostettakoon, etten itse koe asiaa kuitenkaan näin, vaan pikemminkin kanssaharjoittajien kokemukset ovat ehto tutkielmani etenemiselle ja syvenemiselle. Ne monimuotoistavat ajattelua ja tapaani kirjoittaa harjoittamisen laadusta. Kanssaharjoittajat ovat tutkielmani luotettavuuden kannalta välttämättömiä, sillä ilman heitä en näkisi harjoitteiden moninaisuutta ja ongelmia tai voisi tavoittaa joitain vaikutuksia, joita en itse ole niiden kautta kokenut. Kirjoitan kanssaharjoittajistani tekstissäni heidän etunimillään.

18

1.3 Teoreettinen konteksti: ekologia & keho & toiseus

Tässä osiossa esittelen tutkielmani teoreettisen kontekstin kolmen keskeisen termin kautta. Ensinnäkin avaan selkeäsanaisemmin *ekologia*-termin merkitystä tässä tutkielmassa. Minkälaiselle käsitykselle ekologiasta oikeastaan pohjaan tutkielmani? Ja entä miksi ekologinen ajattelu on ylipäättään tässä ajassa tärkeää? Toinen oleellinen termi tutkielmassani on *keho*. Jo pelkästään tutkimusmetodini – kehollisuhteisen harjoittamisen – takia kehollisuuden käsite on tärkeää avata, mutta se on myös ekologisen ajattelun keskiössä. Mitä kehon käsitykselle tapahtuu jos sitä tarkastellaankin ekologisesta näkökulmasta? Viimeinen teoreettinen termi, jonka esittelen tässä osiossa, on *toiseus*. Sen merkitys ekologiselle ajattelulle perustuu inhimillisen ja ei-inhimillisen välisen suhteen uudelleenmäärittelyn vaatimukselle. Toiseuden kysymykset ovat tulleet kehollisuhteisen harjoittamisen kautta konkreettisen eletyiksi, ja siksi sen käsitteleminen tässä tutkielmassa on keskeisessä roolissa.

Ekologia, keho ja toiseus ovat kaikki linkittyneitä ja toisensa läpäiseviä termejä, joiden tutkiminen on välttämätöntä puhuttaessa kanssaolosta: kanssaolo on kehojen ja toiseuden ekologiaa. Tulen palaamaan näihin kolmeen termiin toistuvasti läpi koko tekstin, ja siksi on tärkeää jo tässä vaiheessa kirjoittaa hieman auki niihin sisältyviä merkityksiä ja niiden käytön syitä tässä tutkielmassa. Nämä kolme termiä voi nähdä eräänlaisina vastaus-hahmotelmina tutkimuskysymykselleni, mutta ne ovat myös tutkielmani tärkeimmät käsitteelliset työkalut. Niihin kutoutuu kiinni monia muita termejä,

ajatuksia ja merkityksiä, joiden kautta tutkielmani syvenee ja rihmastoituu pitkälle: läheltä ja intiimistä ekologiasta, kehollisuuden kokemuksesta kohti intiimiä toiseutta ja aina laajalle ulottuvaan ekologiaan: ajatteluun suuresti.

EKOLOGIASTA

Ekologia juontaa sanana juurensa kreikan kielen sanoista oikos (= koti, talous) ja logos (= oppi). Ehkä sen voisikin kääntää suomen kielellä myös ”luonnon-taloudeksi”. Ekologia on ympäristön ja eliöiden suhteita, vuorovaikutusta ja välisyyttä tutkiva monialainen tiede ja opinhaara, joka koskettaa laajalti sekä inhimillisiä ja ei-inhimillisiä prosesseja että näiden suhteita toisiinsa. Tutkielmassani tahdon käsitellä ekologiaa laajana käsitteenä ja muustakin kuin tieteellisestä näkökulmasta käsin. Kuten Wikipedian artikkeli ekologiasta osuvasti sanoo: ”Sana ”ekologia” on käsitteenä laajentunut tarkoittamaan ennemminkin elämäntapaa, aatesuuntaa tai muuta kestävään kehitykseen tähtäävää toimintaa kuin tiukasti biotieteisiin kuuluvaa tieteenalaa” (Wikipedia) Oma näkemykseni termistä ei kuitenkaan typisty aatesuunnaksi sen enempää kuin tieteenalaksi, vaikka se niitä molempia koskettaakin. Ekologia ei tarkoita minulle pelkästään tapaa ajatella ja toimia maailmassa, vaan se on filosofinen ja ontologinen eksistenssin laatua kuvaava termi: kanssaoloa käsittelevä, tutkiva, osiin pilkkova ja konkretisoiva termi.

Tämän tutkielman kontekstissa pohjaan käsitykseni ekologiasta pitkälti ekoteoreetikon ja nykyfilosofin Timothy Mortonin hahmottelemiin näkemyksiin ekologisesta ajattelusta. Ekologia ei ole pelkästään arkipäivän kierrättämistä, ”vihreää politiikkaa” tai luomutuotteiden ostamista. ”We usually think of ecology having to do with science and social policy...It’s something to do with global warming, recycling, and solar power; something to do with quotidian relationships between humans and nonhumans” (Morton 2010, 1)⁵. Ekologinen ajattelu on kuitenkin muutakin kuin käytäntöä: se avaa maailman vuorovaikutuksellisuuden uudella tavalla intiimiltä mikrotasolta aina laajalle makrotasolle asti. Se on kuin virus, joka levitessään vaikuttaa jokaisella ajattelun alueella. Ekologia ei ole pelkästään ilmastonmuutosta ja kriisiä, joista voimme lukea päivän lehdistä ja miettiä josko kannattaisi siirtyä joukkoliikenteen käyttämiseen yksityisautoilun sijaan. Ekologia on myös meissä, se liittyy tunteisiin, kehoon, subjektiviteettiin, yhteiskuntaan ja kanssaoloon kaikessa sen laajassa merkityksessä. (Mt. 2010, 2.)

Koska tahdon kirjoittaa ekologisesta ajattelusta olemista syvällisesti

19

5 ”Ajattelemme yleensä, että ekologia liittyy tieteisiin ja sosiaalipolitiikkaan...Se liittyy ilmastonlämpenemiseen, kierrättämiseen ja aurinkoenergiaan; se liittyy ihmisten ja ei-inhimillisten olentojen jokapäiväisiin suhteisiin” (kirj. suom.)

muokkaavana tekijänä – olemisen perustana – liittyy tämä projektini erot-tamattomasti tulevaan pedagogin ammattiini, jossa työskentelylläni täytyy olla pohja ja päämäärät, jotka rakentuvat filosofiselle ja eettiselle ajattelul-len. Projektini ei ole kuitenkaan henkilökohtainen. Näen ekologisen ajattelun tarpeen laajana yhteiskunnallisena ilmiönä, sekä taidekasvatuksen (ja kas-vatusfilosofian ylipäättään) kannalta välttämättömänä kehityssuuntana. Tule-vaisuuden kannalta ekologisen ajattelun laajeneminen ja syveneminen on mielestäni pikemminkin vaatimus, kuin toive. Mutta entä minkälaisessa tilan-teessa olemme tällä hetkellä? Vaikuttaako ekologinen ajattelu vielä nykypäi-vän kasvatuksellisissa arvoissa?

Uusissa Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (POPS 2014) voi nähdä suomalaisen perusopetuksen suhteen ekologiisiin arvoihin. Kuvataiteen opetuksessa ekologinen näkökulma otetaan huomioon 1–6 vuo-siluokkien kuvataiteen opetuksen arvioinnissa sekä taulukkomuotoon lista-tuissa tavoitteissa, vaikkakaan ekologia sanana ei vilahda kertaakaan näiden vuosiluokkien opetussuunnitelman seikkaperäisemmissä tekstiosioissa (Mt. 144–145, 266–269). Tekstissä mainitaan ainoastaan 3–6 vuosiluokkien koh-dalla, että ”Kuvataiteen opetus kehittää kykyjä ymmärtää taiteen, ympäris-tön ja muun visuaalisen kulttuurin ilmiöitä.” Samassa kohdassa puhutaan myös paikallisen ja globaalin toimijuuden hahmottamisesta ja oppimisesta. Ylös on kirjattu, että: ”Opetuksessa tarkastellaan taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin vaikutuksia mielipiteisiin, asenteisiin ja toimintatapoihin oppilaiden omassa elinympäristössä ja yhteiskunnassa” (Mt. 266). Nämä ohjeistukset ovat selvästi linkittyneet ekologiseen ajatteluun, mutta jättävät sanan eko-logia kuitenkin (tietoisen?) näkyvästi pois, mikä saattaa hyvinkin hämärtää ohjeiden päämääriä.

1–3 vuosiluokkien opetussuunnitelman kohdalla puolestaan löy-tyy mainintoja pelkästään erilaisista oppimisympäristöistä sekä ympäristön kuvakulttuurien tulkinnasta – tämä ei mielestäni suoranaisesti painota eko-logisen ajatteluun kasvattamista (POPS 2014, 144–145). Sanana ekologia ei siis ole juurikaan löytänyt paikkaansa kuvataiteen opetussuunnitelmassa 1–6 vuosiluokkien kohdalla, mikä on mielestäni yllättävää ottaen huomioon eko-logian jokapäiväisyyden, kaikkialle levittyvyyden ja tietenkin tunnustamisen tärkeyden. Tokihan voi aina ajatella (kuten itse ainakin tahtoisin), että ekolo-gia luo perustaa koko opetussuunnitelmalle ja läpileikkaa kaiken sen sisällön. En kuitenkaan ole niin optimisti, että uskoisin jokaisen opetussuunnitelmaa lukevan opettajan ajattelevan näin. Siksi koen tärkeäksi sanan aktiivisen vil-jelemisen, levittämisen ja jatkuvan uudelleenmäärittelyn sekä teorian että käytännön toiminnan kautta.

7–9 vuosiluokkien opetussuunnitelman kohdalla ekologisten arvojen ei voi sanoa näkyvän perusteiden taustalla juurikaan selkeämmin (POPS 2014,

426–429). Ekologinen arvottaminen on toki listattuna yhä tavoitteisiin sekä arviointikriteereihin, mutta muuten sanaa ei käytetä näidenkään vuosiluok-kien opetussuunnitelman kohdalla. Tarkastellessani perusopetuksen opetus-suunnitelman ensimmäistä, toista ja kolmatta lukua (POPS 2014, 9–25), joissa listataan opetuksen yleistä tehtävää ja tavoitetta, hämmästyin yhä enemmän. Kyseisissä luvuissa kyllä mainitaan opetuksen yhteiskunnallinen sekä tulevai-suuteen suuntaava tarkoitus, puhutaan maailmaa kohtaavista muutoksista, ihmisen vuorovaikutuksesta ympäristöönsä sekä *kestävästä kehityksestä* (mitä ikinä tällä sanaparilla tarkoitetaankaan), mutta vain yhdessä luvun ala-osiossa puhutaan ekososiaalisesta sivistyksestä ja käytetään sanaa ekolo-gia. Mitä tämä merkitsee? Onko sanalla jokin huono kaiku vai miksi sitä ei uskalleta tai haluta käyttää? Onneksi löydän tästä luvusta kuitenkin suhteel-lisen selkeäsainasen kuvauksen siitä, kuinka koulun tarkoitus on kasvattaa oppilaita vastuulliseen ja eettiseen elämäntapaan: ”Ihminen on osa luon-toa ja täysin riippuvainen ekosysteemien elinvoimaisuudesta. Tämän ymmär-täminen on keskeistä ihmisenä kasvussa...Ekososiaalinen sivistys merkitsee ymmärrystä erityisesti ilmastomuutoksen vakavuudesta sekä pyrkimystä toimia kestävästi” (Mt. 16).

Yleisissä opetuksen tavoitteissa puhutaan myös länsimaisen huma-nismin perinteen opettamisesta, sekä inhimillisen pääoman kartuttamisesta, (POPS 2014, 18–19) mikä on kuitenkin mielestäni monella tapaa ristiriidassa ekologisen ajattelun kanssa, sillä länsimaisen humanismin perinteen koros-taessa ihmiskeskeisyyttä ja ihmisen *arvon antoa* luonnolle, rikkoo ekologi-nen ajattelu tämän kaavan totaalisesti pyrkien hävittämään rajat ihmisen ja nk. luonnon välillä. Ekologinen ajattelu muistuttaa, että ihmisen elämä on kiinnittyneenä muihin maapallon olentoihin. Ihminen ei ole kokonaisuudesta erillinen, vaan riippuvainen muista, eikä siksi voi ajatella olevansa kykeneväi-nen määrittämään yhtä olentoa toista tärkeämmäksi. Mielestäni arvon annon täytyykin perustua tasavertaisuudelle ja yhtenäisriippuvuudelle, ei ajatuk-selle ihmisestä muiden arvottajana. Toki ihminen on vastuullinen ja eetti-nen olento, ja siksi ihmisen tulee myös toimia vastuullisesti ja eettisesti. On vain tärkeää tiedostaa, millaiselle käsitykselle eettisyys todella pohjaa: indi-vidualistiselle erillisyydelle ja kykenevyydelle vai yhteenkuuluvuudelle ja riippuvaisuudelle?

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kirjataan siis sel-västi ylös vastuumme ympäristöä ja kestävästä tulevaisuutta kohtaan. Sana ekologia vaikuttaa tosin olevan jollain tapaa välttelty. Tulkitsen tilanteen siten, että ekologia nähdään tärkeänä *osana* opetussuunnitelmaa, mutta ei sen perustana tai arvopohjana. Itse koen kuitenkin tärkeäksi myös ekologia-sanana viljelemisen. Tahdon nähdä sanan mahdollisimman monipuolisena ja käyttökelpoisena pedagogiikan eettisenä pohjavireenä sekä päämääränä. Se

on kasvatustieteellisesti tärkeä ja perustavanlaatuinen termi, jonka merkitystä taidekasvatuksen tulisi mielestäni pikemminkin korostaa kuin vähätellä.

Toki ekologinen ajattelu ja teoria on saanut taidekasvatuksen kentällä jalansijaa jo ennen minun opinnäytetyötäni. Kriisitila, jossa elämme, on saanut monet kasvatustieteilijät ja -tutkijat liikahtamaan aiheen pariin ympäri maailman. Erilaisia taidekasvatuksen ja ekologian välisyydessä työskenteleviä ryhmiä, projekteja ja organisaatioita onkin maailmassa jo sankoin joukoin. Moni näistä on perustettu aivan lähivuosina, kun ekologiaa on alettu tutkia yhteiskunnan eri osa-alueilla ilmastonmuutoksen aiheuttamien akuuttien ilmentymien herättämänä. Tästä ekologian ja taiteen integraatiosta kiinnostuneiden projektien joukosta nostettakoon esimerkkeinä vaikkapa Earth Education, The Art-Eco Project, AEE (Art, Ecology & Education) ja The Occidental Arts & Ecology Center (OAEC). Myöskin monet taiteen maisteriohjelmat ympäri maailman ovat asettaneet taiteen lisäksi ohjelmiansa keskiöön ekologian. Uusimpana ja läheisimpänä esimerkkinä tästä lienee Helsingin Teatterikorkeakoulun vuonna 2016 alkava maisteriohjelma nimeltä MA in Ecology and Contemporary Performance. Kaikkia näitä projekteja ja koulutusohjelmia yhdistää maailman akuutista ekologisesta kriisistä tietoiseksi tulemisen agenda, taiteellisen toiminnan kautta ympäristön ja ei-inhimillisten olentojen kanssa toimiminen sekä kestävämmän tulevaisuuden visiointi. Projektien tavoitteet kattavat siis pitkälti samanlaisia teemoja, mitä oma tutkielmanikin. Konteksti, johon tutkielmani asettuu, on siis moniääninen ja kokoajan laajeneva, mutta vielä melko nuori.

Tahdon omalta osaltani olla tukemassa taiteen ja ekologian välistä dialogia, suhdetta ja käytännön toimintaa osallistumalla kasvatustieteiden ja taiteen kentällä käytävään keskusteluun tulevaisuuden ekologiasta. Siksi oma taidekasvattajan ja taiteilijan eettinen vastuuni täytyy pohjata ekologialle ajattelulle. Tämä tutkielmani pyrkii avaamaan käsitystämme ekologiasta olemistamme määrittävänä, ja siksi äärimmäisen tärkeänä, tosiasiana, ei uskomuksena, aatesuuntana tai pelkästään ympäristötieteellisenä ilmiönä.

KEHOSTA

Ekologiaa ja kanssaolon käsitettä ymmärtääksemme meidän täytyy hahmotella ymmärrystämme kehosta suhteisena ja koko ajan kanssaolevana: ekologian alustana. Seuraavaksi avaan käsitystäni kehosta, joka on tutkielmani tapahtumapaikka, -kohde ja alue, jossa kanssaolo realisoituu ja tulee eletyksi.

Mikä on keho ja entä mitä ovat monet kehot yhdessä? Mitä tarkoittaa kehon ekologia? Lähestyn tutkielmassani kehollisuutta pohjaten sen pitkälti kuvataiteilija, tanssija ja filosofi Erin Manningin teoriaan kehosta, joka on aina-enemmän-kuin-yksi (always-more-than-one). Keho on liikkeessä oleva,

22

aistiva kokoontuminen (assemblage) ja vaikutusten kenttä. Se on koko ajan suhteinen ja interaktiivinen, ja tämä suhteisuus muodostaa kokemuksen, ei selvärajainen itse (self). Keho on koko ajan tulemisen (becoming), ilmentymisen (emerging) ja maailmallistumisen (body-worlding) tilassa, mistä lopulta nousee myös itseksi-tuleminen (becoming-self). Itseksi-tuleminen ei kuitenkaan johda itsen totalisaatioon tai stabiiliin käsitykseen itsestä, vaan jatkuvaan individuaation prosessiin; kehon muokkaantuvaan ja aina taas uudelleen muokkaavaan tulemiseen. Siksi erotkin on ymmärrettävä peilaten niitä kehon tulemiseen, sillä myös ihmiseksi-tuleminen pohjaa tälle jatkuvassa liikkeessä olevalle individuaatiolle, joka ei johda lopulliseen tai pysyvään itseen, vaan joka muotoutuu joka hetki kehojen suhteisuudessa. ”There is no self that is not also emergent, preverbal, affectively oriented toward individuation.”⁶ (Manning 2013, 1–5.) Kehon tuleminen on kehon suhteessa-oloa eli ekologisuu-utta. Kehon tulemistä käsittelen tarkemmin luvussa 4.

Keho ei ole säilötty ja muuttumaton lähtökohta kokemukselle, vaan koossapysyvä ja -pitävä piste (cohesive point), erilaisten virtausten ja taipumusten yhteensulauma, jossa erilaiset potentiaalisuudet purkautuvat tänä tai tuona kokemuksen tapahtumana; keho on suhteisten prosessien solmu-kohta. Keho on näiden prosessien ekologiaa, koko ajan jaetussa kokonaisuudessa ympäristönsä kanssa. (Manning 2013, 16–19.) Kehon pinta on iho, mutta se ei tarkoita kiinteää tai läpäisemätöntä rajapintaa. Keho on materiaalinen, kietoutuneena ihoon, jonka alla solut, bakteerit, virukset ja muut mikrobit koostavat erilaisia kompleksisia kokonaisuuksia, jotka ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa toisiinsa ja jotka lopulta koostavat yhdessä kehon materiaalisuuden. Keho on siis jo itsessään ja sisäisyydessään kanssaolemista: aina-enemmän-kuin-yksi.

Keho on materiaalista resonanssia, vitaalisten materiaalisuuksien kompleksinen yhdistelmä (Bennett 2010, 11). Poliittinen teoreetikko ja filosofi Jane Bennett kirjoittaa tämän materiaalisuuden ymmärtämisen vaatimuksesta kirjassaan *The Vibrant Matter: A Political Ecology of Things*. Käsittäessämme itsemme osaksi maailman materiaalista kokonaisuutta – ihminen, kuten muutkin olennot, asiat ja objektit koostuvat lopulta atomeista ja energian värähtelystä – voimme alkaa rakentaa etiikkaa pohjaten sitä vitaaliselle materialismille ja kehojen ekologialle, jolloin avaudumme myös ei-inhimillisten olentojen vitaalisuudelle ja materiaalisuudelle nähden kehomme suhteessa niiden kehoihin. Tästä materiaalisesta empatiasta, kanssaolosta ja kehojen toisiinsa vaikuttavuudesta on kyse kehollissuhteisessa harjoittamisessa. Sekä Manningin että Bennettin teoriat luovatkin pohjaa harjoittamiseni

23

6 ”Ei ole olemassa itseä, joka ei olisi myös tuleva, esikielellinen, affektiivisesti orientoitunut kohti individuaatiota.” (kirj. suom.)

praktiikalle, jonka kautta teoria tulee eletyksi, lähestyttävämmäksi ja ehkä myös ymmärrettävämmäksi.

Määrittelen kehon siis aina avoimeksi ja jatkuvan keksimisen ja muutoksen tilassa olevaksi ekologiseksi prosessiksi. Se ei tyhjene käsitteisiin tai teorioihin, vaan pysyy avoimena kysymyksenä paeten tarkkoja kategorisointeja. Tämän opinnäytetyön laajuudessa en mitenkään ole kykeneväinen tyhjentävästi selittämään *kehoa*, vaan pikemminkin pyrkimykseni on ehdottaa kehollisuuden radikaalia uudelleenmäärittelyä ekologisuuden näkökulmasta tarkasteltuna. Tämä uudelleenmäärittely jatkuu yhä kirjoitustyön päätyttyä sekä omassani että lukijan kokemuksessa.

Ymmärtääksemme kehon avoimuutta, suhteisuutta ja huokoisuutta paremmin täytyy meillä olla jonkinlainen käsitys siitä, mikä kehon individualiteettiä ja kokoaikaista ilmentymistä muokkaa. Kutsun kehon tulemisen esiastetta, nonverbaalista ja esitiedollista vaikuttajaa *affektiksi*⁷. Affektiteoria on monen nykyteoreetikon ja -filosofin työn kautta saanut aikaan nk. ”kääntymisen affektiin” tai ”affektiivisen käänteen” (turn to affect), minkä seurauksena affektiteoriasta on tullut yksi kiivaimmin keskusteltuja teorioita nykyfilosofiassa, humanistisissa tieteissä ja poliittisessa teoriassa. Sillä on vaikutuksensa sekä yhteiskuntatieteisiin, taiteisiin, filosofiaan, ihmistieteisiin ja erityisesti kehoa koskevaan tutkimukseen. Affektiteoria pohjaa ymmärrykselle, että sosiaaliset ja luonnon ilmiöt ovat kompleksisia, muokkaantuvia, ennalta määrittämättömiä ja suhteisia prosesseja, jotka ovat kokoajan alttiita uusille vaikutuksille ja muutoksille. (Blackman & Venn 2010, 7.) Ruth Leys näkee kääntymisen affektiin nousseen sen tunnustamisesta, että lopulta kaikki poliittiset päätökset, kuten mikä tahansa muukin elämän osa-alue, ovat esisubjektiivisten ja ei-inhimillisten entiteettien ja voimien vaikutuksen

7 On tärkeää huomioida, ettei affektiivisuus tämän tutkielman tai affektiteorian kontekstissa tarkoita samaa kuin psykoanalyttisessä tieteessä. En siis tarkoita affektilla ohimenevää ja voimakasta elämystä, tunnetilaa, kiihtymystä, mielenliikutusta tai tunteenpurkausta, millaiseksi se lääketieteellisessä sanastossa määritellään (Terveyskirjasto: Affekti), vaan tarkoitan affektilla intensiteettiä, joka on tunteen, liikkeen ja kokemuksen esiaste. Tätä intensiteettiä, eli affektia, on mahdotonta sisäistää tai omaksua itsessään. (Massumi 2002, 27.) Affekti ei ole tunne: tunne on intensiteetin eli affektin määrittelyä. Se on intensiteetin tunnistamista. Toisinsanoen affekti saa aikaan liikkeen kohti tunnetta, joka sittemmin on tunnistettavissa ja sanallistettavissa. (Massumi 2002, 28.) Koska affekti on niin epämääräinen, voi sen helposti ajatella olevan vain löyhä ja häviävä kuviteltu ilmiö, jolle ei ole mitään pätevää perustetta. Mutta juuri sen epämääräisyytensä ja karkaavuutensa takia sitä on tärkeää teoretisoida ja tutkia. Affekti on impulssi liikettä kohti, mutta ei itse liike. Se on kehon ja mielen tulemista aktiiviseksi tai passiiviseksi *yhdessä* ja *riinakkain*. Affekti tapahtuu *ennen kuin* kehon tietoinen jako aktiivisuuteen tai passiivisuuteen tapahtuu. Affekti on siis liikkeen (joka voi olla fyysisen liikahduksen lisäksi tunne tai kokemus) syntyperä. (Massumi 2002, 32.)

alaisena (Leys 2011, 435). Tämän vaikutuksen aluetta ja merkitystä affektiteoria pyrkii hahmottamaan.

Affektiteorian mukaan keho on koko ajan vaikuttavana ja suhteisena. ”...the body is radically open, absorbing impulses quicker than they can be perceived...”⁸ (Massumi 2002, 29). Affektit luovat virtuaalisen esiasteen kokemukselle, joka toimii tulevassa kehossa. Affektit ovat virtuaalisia kokemuksen kiihdyttäjiä, eräänlaisia tulevaisuuden näkymiä, jotka ankkuroituivat niitä kehollistaviin asioihin, kuten esimerkiksi ihmiskehoon. (Manning 2013, 4–5 ja Massumi 2002, 34–35.) Keho on siis affektiivisen resonanssin kenttä. Erotan tutkielmassani affektin termin vaikutuksen, vaikuttumisen ja vaikuttamisen termeistä. Määrittelen vaikutuksen, vaikuttumisen ja vaikuttamisen ilmiöiksi, jotka – toisin kuin affektin – voi tiedostaa ja joita niitä kokeva keho voi havaita ja analysoida vaikka ne olisivatkin ohikiitäviä tai lähes huomattomia. Kehollissuhteisen harjoittamisen on tarkoitus olla vaikuttumisen – affektien aiheuttamien lii kahdusten – havainnointia kehittävää toimintaa, joka parhaimmillaan voi lisätä ymmärrystämme omien toimiemme vaikutuksista ympäristöön, mutta myös muiden vaikutuksista meihin.

Affektiteoria tukee ajatusta kehosta trans-subjektiivisena ja ainaenemmän-kuin-yhtenä. Kehot nähdään kauttaaltaan monisuuntaisesti kietoutuneina prosesseina, eikä pysyvinä tai muuttumattomina yksikköinä ja individuaaleina. Affektin lihallistuminen ja kehollistuminen ovat kehon prosessin tulemista toimintaan ja käytäntöön. (Blackmann & Venn 2010, 9.) ”To be ‘affected’ is to be moved in an embodied sense, rather than in the more cognitive sense...”⁹ (Reynolds & Reason 2012, 126). Kehollissuhteinen harjoittaminen on vaikuttumisen ja nonverbaalisten kokemusten havainnoimista. Affektiteoria on tutkielmani analyysin kannalta tärkeä työkalu, mutta tutkielmani ei missään nimessä yritä avata affektin käsitettä kattavasti tai kehittää affektiteoriaa uuteen suuntaan. Pikemminkin affektin käsite auttaa minua hahmottamaan, mitä kehollissuhteisen harjoittamisen hetkellä harjoittajan kehossa oikeastaan tapahtuu. Toisinsanoen affektiteoria on minulle konteksti, johon ymmärrykseni kehollisuudesta ja kanssaolosta osittain pohjautuu. Tulen palaamaan kysymyksiin eroista, kehosta, itsestä ja affekteista toistuvasti tutkimusraportissani. Avaan niitä harjoittamisen tuottamien vaikutusten analyysin valossa ja käsittelen niitä arkipäiväisen olemisen uudelleen järjestäytymisen näkökulmasta.

8 ”Keho on radikaalisti avoin, imien impulsseja nopeammin kuin se voi niitä havaita.” (kirj. suom.)

9 ”Olla affektiivinen on pikemminkin liikkuttumista kehollisesti kuin kognitiivisesti” (kirj. suom.)

TOISEUDESTA

Kehollisuuden lisäksi ekologisen ajattelun kannalta tärkeä käsiteltävä asia on toiseuden kysymys. Toiseus on termi, jota käytän läpi koko tekstin puhuesani suhteisuudesta ja vuorovaikutuksellisuudesta: kanssaolosta ja ekologiasta. Nämä ovat kaikkien olentojen eksistenssiä määrittäviä olemisen laatuja, joissa olennot ovat, ilmenevät ja tulevat toisilleen toisiksi.

Toiseuden merkitystä poliittisille, sosiaalisille, ekologisille, kehollisille ja materiaalisille prosesseille ovat käsitelleet filosofiassa ja poliittisessa teoriassa muun muassa Butler (1990), Levinas (1974, 1996) de Beauvoir (2011) ja Žižek (2009) sekä lukuisat muut. Toiseutta on tutkittu myös taide- ja taidekasvatusteoreettisessa kirjallisuudessa (ks. esim. Kallio-Tavin & Tavin 2014). Toiseus on terminä, käsitteenä ja ilmiönä niin moniulotteinen, että tiedän olevani tämän opinnäytetyön mittakaavassa täysin kykenemätön tyhjentämään kaikkia sen sisältämiä konnotaatioita ja merkityksiä saati sitten siihen liittyvää problematiikkaa. Tämä ei ole myöskään tutkielmani kannalta tarkoituksenmukaista. Tarkastelen toiseutta juuri ekologisen ajattelun näkökulmasta: inhimillisen ja ei-inhimillisen välisen suhteen ja kanssaolon problematiikan kautta. Pohjaan käsitykseni toiseudesta pitkälti Elisabeth Groszin teoriaan eroista. Kuinka tunnistamme toiseuden, miten rajaamme itsemme muista tai ihmisen ei-inhimillisestä? Ja entä miten käsittelemme kysymyksiä tasa-arvoisuudesta tai yhteenkietoutuneisuudesta suhteessa toiseuteen?

Tutkielmassani ehdotan kanssaolon mallia, jossa ihminen nähdään toimijana lukuisten muiden samalla tasolla toimivien kanssa, yhdessä ja vuorovaikutuksessa. Kutsun tätä radikaaliksi käsitykseksi kanssaolosta eettisenä olemisen perustana. Ekologinen tasa-arvoisuus ja kanssaolo ei nähdäkseni voi pohjata antropomorfismille eli inhimillistämiselle, joka kyllä saattaa tunustaa ei-inhimillisten lajien elämän tärkeyden, mutta joka pohjaa käsitykselle eläimistä kykenevinä tuntemaan samalla tavalla kuin ihminen. Tämä inhimillistämisen projekti on monesta syystä problemaattinen, sillä viljellesään kyllä empatiaa ei-inhimillistä kohtaan se pitää yhä ihmistä ja inhimillisiä tunteita jonkinlaisena etiikan mittarina ja toisekseen unohtaa tai sivuuttaa käsitykset eroista ja erilaisuudesta, jotka kuitenkin ovat aina inhimillisen ja ei-inhimillisen kohtaamisen pohjalla. Ero on kaiken kohtaamisen pohjalla. Tasa-arvoisen kanssaolon ei pitäisikään mielestäni perustua kuvitelmalle siitä, että voisimme täysin ymmärtää ei-inhimillistä, vaan pikemminkin erilaisuuden käsittämiseksi, sen syleilylle ja antamiselle olla.

Toiseus on erojen tunnistamista. Eroa tulee pohtia sekä käsitteellisesti että biologisesti. Elisabeth Grosz tarkastelee eroja kirjassaan *The Nick of Time: Politics, Evolution and the Untimely* (2004) pohjaten ajatuksensa Charles Darwinin kirjoituksiin elämän, ajan ja materian monimutkaisista suhteista. Mikä on minimivaatimus, joka tarvitaan erottamaan kaksi lajia toisis-

26

taan? Mikä erottaa ihmisen toisista lajeista, ja entä ihmiset toisistaan lajin sisäisesti? Vielä tänäkään päivänä, huolimatta kaikesta tiedostamme, jota meillä on geeneistä ja niiden rakenteesta, emme pysty ennakoimaan, min-kälaisen ilmasun mikäkin geneettinen tekijä aiheuttaa (Grosz 2004, 41). Olemme yhä kovin tietämättömiä erojen syntymisen ja paljastumisen suhteen. Perimän kausaalisuuden selittäminen täysin ja aukottomasti on mahdollista, sillä erojen syntymistä värittää aina jonkinasteinen satunnaisuus (Mt. 2004, 41).

Biologisten erojen taustalla ovat kysymykset evoluutiosta ja lajien synnystä. Pohjaten Darwiniin [1859], Grosz selittää evoluution olevan pitkäkestoista erojen ja samankaltaisuuksien paljastumista, yksityiskohtaista eroavaisuuksien muokkaantumista. Evoluution prosessissa eivät muokkaannu individuaalit tai lajit, jotka olisivat suhteellisen tarkkarajaisia tai pysyviä, vaan erojen värähtely (joka lopulta mahdollistaa yksilöiden ja lajien väliset erot), joka voi yhdistää ja lujittaa olentoja ajallisesti erilaisiin ryhmittymiin, jotka myöskin ovat alttiita muutokselle, häviämiselle ja uudelleen ilmestymiselle. (Grosz 2004, 24.)

Se, mitä me *kutsumme* lajiksi, riippuu tietyistä sukulaisuuksista ja yhdennäköisyyksistä tai samankaltaisuuksista, mutta myös eroavaisuuksista ja yhteensopimattomuuksista toisiin ryhmiin. Laji on mitta, merkittävien erojen arvaamaton ja ei-numeraalinen mitta, mutta erot eivät ulotu pelkästään lajien välisyyteen, sillä myös lajien sisäiset yksilöt eroavat toisistaan huomattavasti. Grosz jatkaa: "When these variations exhibit some systematicity and resemblance, as well as significant or demarcatable differences between groups, we may be justified in describing the individuals thus associated as a variety; similarly, it is only if the variety has marked any significant differences from other varieties that it has the potential to develop into separate species..."¹⁰ (Grosz 2004, 23). Lajien alkuperän voi siis ymmärtää huomattaviksi, mutta mittaamattomiksi eroavaisuuksien asteiksi sekä lajien että lajien sisäisten yksilöiden välillä. Grosz kutsuu tätä puhtaaksi biologiseksi eroavaisuudeksi (pure biological difference). (Mt. 2004, 23–24.)

Biologisten erojen pohjalla on siis käsitys lajeista, joita ei voi määritellä pysyvästi, sillä ne eivät ole muotoutuneet essentiaalisista laaduista, kyvyistä tai muodoista. Laji on saman sukulinjan omaavien yksilöiden välisen lisääntymisen yhdistelmä tai kooste. Pääkysymys Darwinille ei siis ollut, miten lajien sisäiset yksilöt voivat erota toisistaan niin paljon, vaan, miten

27

10 "Kun nämä muutokset osoittavat jotain systemaattisuutta ja samankaltaisuutta, kuten myös merkittäviä eroja muihin ryhmittymiin, voimme oikeutetusti kuvailla individuaaleja liittyen tähän muutokseen; samoin vain jos muutos eroaa erityisesti muista muutoksista, voi sillä olla potentiaalia kehittyä erilliseksi lajiksi" (kirj. suom.)

lajien sisäiset ominaispiirteet voivat pysyä suhteellisen samankaltaisina ajan saatossa, vaikka lajien sisäisten yksilöiden välillä on valtavan suuria eroavaisuuksia. (Grosz 2004, 42). Ero on siis oleellinen ja välttämätön laatu kaikkien entiteettien välillä, olivat ne sitten saman lajin edustajia tai eivät. Eroavaisuuksien aste entiteettien tai yksilöiden välillä mahdollistaa moninaisuuden. Suurempi eroavaisuuksien aste taas mahdollistaa lajien ja alalajien olemassaolon. (Mt. 2004, 43.)

Ero mahdollistaa toiseuden. Toiseus on eron käsitteellinen ja kokemuksellinen laatu: eron kokemista sinällään. Jos siis on niin, että erot ovat kaikkea olevaa määrittävä perusta, miten meidän tulisi rakentaa toiseuden huomioivaa eettisyyttä tälle perustalle? Miten eron havaitseminen ja myöntäminen voi toimia eettisenä pohjana tasa-arvoiselle kanssaololle? Jos oleminen on aina kanssaolemista, joka pohjaa erolle kaikkien outojen ja tuntemattomien olentojen välillä, täytyy etiikan rakentua tälle eron huomioimiselle ja arvostamiselle, eikä suinkaan samankaltaisuuden, pysyvyyden tai tuttuuden etsimiselle ja kunnioittamiselle. Toiseus ei ole samuutta, vaikka se on kaikkea yhdistävä ja linkittävä laatu.

Toiseus on myös minussa, kehossa. Ja koska keho ei koskaan ole pelkästään yksi, vaan aina-enemmän-kuin-yksi, on toiseudenkin oltava liukuvaa ja huokoista. Toiseus ei ole rajaavaa, vaan se tulee ymmärtää kohtauksena, toisen sisällyttämisenä itseensä, jolloin keho muokkaantuu, ilmenee ja tulee koko ajan suhteessa ja välisyydessä toisiin kehoihin. Tulen käsittelemään tätä kehon toiseksi-tulemista enemmän luvussa 4. Toiseutta puolestaan käsittelen luvussa 3.

Toinen luku: Kehollissuhteinen harjoittaminen

32

”Lattia oli suuri, voimakas, paksu, kylmä. Sormenpäiden kautta tieto tuntui siirtyvän voimakkaimin. Mikä oli erillisyyden ja yhdentymisen aste? En voi olla lattia, mutta voinko rakastaa sitä?”

12.1.2015

Yllä oleva katkelma on tammikuulta 2015, jolloin aloitin tämän tutkielman tekemisen. Tuolloin kehollissuhteinen harjoittaminen toimintana oli tullut minulle jo tutuksi, mutta *BBP*:n harjoitteet olivat vielä uusia ja melko tuntemattomia. Niihin tutustuminen tuntui tuolloin äärettömän merkitykselliseltä ja vietin suuren osan ajastani kehittäen ja harjoittaen niitä omalla ajallani. Tuntuu kuin harjoitteiden löytämisessä olisi jotain maagista. Niiden harjoittaminen ja haltuunotto on herkistävää ja liikuttavaa. Ne vaikuttavat tekijässään ja tämän tavassa havainnoida ympäristöään välittömästi jo harjoittamisen hetkellä.

Mutta mistä oikein on kyse? Toisinolemisen kiehtovuudesta vai inhimillisen aistimiskyvyn radikaalista herkistämisestä? ”Can we be oversensitive?”¹¹ kysyi tutkimusryhmämme jäsen yleisöltä eräässä projektimme tapahtumassa pohtiessaan harjoittamisen potentiaalia edesauttaa ihmistä ymmärtämään tai kokemaan maailmaa kohtaava kriisi. Miten harjoitteet siis herkistävät meitä ja mitä tahdon niiden kautta saavuttaa?

Tämä on luku kehollissuhteisesta harjoittamisesta eli tutkielmani metodologiasta. Esittelen ensimmäisessä osiossa tutkielmani kantaharjoit-

33

¹¹ Voimmeko olla ylisensitiivisiä? (kirj. suom.)

teet ja niiden esiin nostamat ekologisen ajattelun kannalta tärkeimmät teemat. Toisessa osiossa avaan kehollissuhteisen harjoittamisen syitä sekä listaan hypoteesejani harjoittamisen potentiaalista. Kolmannessa osiossa erittelen vielä harjoittamisessa esiintyvät erilaiset intensiteetit, eli toisinsanoen pilkon harjoittamisen hetken toimintaa osiin, jotta lukijan olisi helpompi ymmärtää kehollissuhteisen harjoittamisen käytäntöä paremmin ilman sitä itse välttämättä kokeneena.

34

2.1 Kantaharjoitteet

BBP:ssa on kehitetty (ja kehitetään koko ajan) monia erilaisia kehollissuhteisia harjoittamismenetelmiä ja harjoitteita. Valitsin tätä tutkielmaani varten harjoitelista kolme harjoitetta, joiden kaikkien koen tarkastelevan kanssaolon kysymystä eri näkökulmista, mutta siten, etteivät ne välttämättä riitele keskenään. Päinvastoin, ajattelen kaikkien näiden harjoitteiden tekemisen tukevan harjoittajan ekologisen ajattelun syvenemistä siirtäen vain harjoittamisen keski- tai painopistettä hieman eri suuntaan riippuen harjoitteen laadusta ja askeleista. Tässä osiossa esittelen kolme tutkielmani kantaharjoitetta, niiden syntyä ja tekemistä sekä niiden kautta nousseita tärkeimpiä tutkimuksellisia ja teoreettisia teemoja. Tutkielmani kolme kantaharjoitetta ovat nimeltään:

1. *Leikki*
2. *Inhimillinen-ei-inhimillinen*
3. *Materian kanssaolo*

Harjoitteista ensimmäinen, nimeltään *Leikki*, on Saara Hannulan kehittämä. Toinen ja kolmas ovat omia variaatioitani tai yhdistelmiä monista *BBP*:n kanssaolo-harjoitteista. Olen listannut harjoitteet numeroiden ne ensimmäisestä kolmanteen. Tämä ei tarkoita, että harjoitteet tulisi tehdä juuri tässä järjestyksessä tai että niitä edes tulisi välttämättä tehdä linkittäen toisiinsa. Niistä jokainen on itsenäinen ja mahdollinen tehdä irrotettuna kahdesta muusta. Harjoitteet ovat listattuna tutkielmani kulun mukaiseen aikajärjestykseen. *Leikki* oli ensimmäisiä kanssaolo-harjoitteita, joihin koskaan tutustuin. *Inhimillinen-ei-inhimillinen* puolestaan on variaatio, jonka kehitin erään *BBP*:n harjoitussession jälkeen, jolloin olimme tutkineet lähinnä kahden ihmisen vaikuttamista toisiinsa. Kolmas harjoite eli *Materian kanssaolo* puolestaan syntyi erästä *BBP*:n yleisötapahtumaa suunnitellessani. Sen synty oli erityisen hienovarainen, sillä tuossa vaiheessa tutkielmaani olin tehnyt jo melko paljon harjoitteita ja kyseinen harjoite muotoutuikin täysin harjoittamisen sisällä eikä ulkoa päin. Avaan seuraavaksi kaikkien harjoitteiden sisällöt, jonka jälkeen puran niiden tekemisen praktiikkaa sekä ajatuksia, jotka niiden taustalla ovat vaikuttaneet ja joita niiden tekeminen on herättänyt.

LEIKKI

1. Odota, että jokin ei-inhimillinen olento ilmaantuu havaintokenttääsi. Pyri olemaan nimemättä tai määrittelemättä, mikä tämä olento on. Anna sen vain olla.
2. Siirrä huomiosi tähän olentoon ja virittäydy sen olemisen tapaan.
3. Kutsu tämä asia tai olento leikkiin kanssasi. Tarkastele, mitä tapahtuu.
4. Anna itsesi antautua leikille.

Leikki-harjoite on avoin ja monin eri tavoin tulkittavissa. Se on kokeileva ja muodoltaan määrittelemätön. Sen synnyttämät kokemukset ovat erityisen tärkeitä työkaluja tulkittaessa ihmisen toimia, intentioita, haluja ja himoja ei-inhimillisiä olentoja kohtaan – kuinka kohtaamme ei-inhimillisen toiseuden? Se on herättänyt pohdintaa ihmisen tahdosta ja vallasta muiden olentojen yli sekä kysymyksiä tavastamme kuluttaa, käyttää ja arvostaa esineitä ja asioita ympärillämme. Nämä kysymykset ovatkin nousseet eräiksi tutkielmani polttavimmiksi ekologisiksi teemoiksi.

Leikin harjoittaminen saa harjoittajan pohtimaan antropomorfismia eli ihmisen intuitiivista ja helposti tapahtuvaa inhimillisten kokemusten ja tunteiden peilaamista toisiin olentoihin. Mistä tiedän, että leikin pöydän kanssa? Tietääkö pöytä? Onko sillä väliä? *Leikki*-harjoitteessa on kyse avoimesta testaamisesta ja ennalta määrittelemättömästä kanssaolemisesta, jossa molemmat leikkiin osallistujat vaikuttavat harjoitteen tapahtumallisuuteen. Harjoitteen herättämät kysymykset toiseuden kohtaamisesta keskittävät harjoittamisen painopisteen *toimijuuden* käsitteeseen: ketkä ja mitkä oikeastaan miellämme toimijoiksi maailmassamme? Tämän kysymyksen merkitys ekologiselle ajattelulle on suuri, sillä toimijuuden tunnustaminen on eräänlaista arvon antoa toiselle: toisen huomioimista. Uskoakseni tämä voi toimia ekologisen ajattelun arvopohjana. Tarkastelen *Leikki*-harjoitetta ja sen herättämiä ekologisen ajattelun kannalta tärkeitä teemoja lähemmin luvussa 3.

36

37

1. Pariudu toisen ihmisen kanssa. Asetu seisomaan tätä vastaan. Tuo havaintosi ensin omaan kehoosi silmät suljettuina. Millaisia mikroliikkeitä kehossa on; miltä missäkin kehon osassa tuntuu? Aisti kehoasi sisältäpäin.
2. Avaa silmät omassa tahdissasi. Tarkkaile toista, ota toinen huomioon. Voit vaihtaa etäisyyttä halutessasi ja hakea sopivaa etäisyyttä toiseen.
3. Anna vuorovaikutuksellisuudelle tilaa. Ole ja liiku suhteessa toiseen.
4. Anna itsesi vaikuttua toisesta. Anna vaikutuksen tuntua ja näkyä kehossasi liikkeenä, pysähtyneisyytenä, mikroliikkeinä, äänenä. Anna toisen muokata, uudelleen muokata ja muovata kehoasi, olemistasi.
5. Anna itsesi vaikuttua toisesta yhä enemmän. Kanssaole tässä vuorovaikutuksessa.
6. Lopulta irtaudu kanssaolosta inhimillisen toisen kanssa ja liiku kohti jotain ei-inhimillistä olentoa.
7. Toista edeltävät askeleet ei-inhimillisen olennon kanssa.

Tämä harjoite on eräänlainen kombinaatio kahdesta harjoitteesta, joista toinen on nimeltään affektiduo (Affect Duet) ja toinen yksinkertainen kanssaolo-harjoite. Affektiduo-harjoite on englantilaisen performanssitaiteilijan ja koreografin Emilyn Claidin kehittämä. Saara Hannula esitteli harjoitteen BBP:n työryhmälle keväällä 2015. Kanssaolo-harjoitteen muoto on kokonaisuudessaan Saara Hannulan käsialaa. *Inhimillinen-ei-inhimillinen* -harjoite on oma muokattu yhdistelmäni näistä kahdesta alunperin itsenäisestä harjoitteesta. Harjoitteen keskiössä on inhimillisen ja ei-inhimillisen vuorovaikutuksellisuuden mahdollisten erojen tutkiminen ja havainnointi, mutta myöskin *kehon* havainnointi affektiivisuuden näkökulmasta. Miten ihminen vaikuttaa

toiseen ihmiseen, tämän liikkeisiin ja kehossa tapahtuviin muutoksiin; tunteisiin, liikeyhteyksiin, kokemukseen? Miten olen suhteessa toiseen, ja kuinka voin avoimesti ja antautuen antaa toisen vaikuttaa minuun? Entä muut-
tuuko vaikuttaminen ja kanssaoleminen kun ihminen suuntautuukin kohti ei-inhimillistä?

Inhimillinen-ei-inhimillinen on tuottanut empatian, ymmärryksen ja rakkauden tunteita. Se on nostanut esiin kehossa tapahtuvia ilmiöitä, jotka syntyvät toisen vaikutuksen alaisena ollessa ja täten avannut käsitystä siitä, kuinka asiat ympärilläni todella kokoaikaisesti, lakkaamatta, loputtomasti elämän läpi vaikuttavat tapaani olla. Tämä on kehon ekologiaa – kehon kokoaikaista tulemista, ilmentymistä ja muokkautumista, joka on tulosta päättymättömästä suhteisuuden ja vuorovaikutuksellisuuden verkosta, jossa kellumme. *Inhimillinen-ei-inhimillinen* -harjoite keskittää tutkielmani analyysiä tähän kehon vuorovaikutuksellisuuteen eli ekologiaan. Näihin teemoihin palaan luvussa 4 tulkitessani tarkemmin *Inhimillinen-ei-inhimillinen* -harjoitteen tuottamia kokemuksia.

1. Seiso, istu tai makaa keskittyen hengitykseesi. Havainnoi, tunne ja aisti kehosi materiaalisuutta liikkeen, kosketuksen, hengityksen ja pysähtyneisyyden kautta aina niin syvälle kuin pystyt. Mistä kaikista kehon materiaalisuuksista voit olla tietoinen; nesteet, lihakset, luut, iho, solut jne. Tunnustele kuinka ne koostavat ja yhdistävät kehosi yhteenkietoutuneena kollektiivina tai yhdistelmänä.
2. Laajenna tietoisuutesi materiaan, joka on fyysisessä kontaktissa kehoosi; vaatteet, ilma, maa tai lattia. Aisti niiden laatua ja materiaalisuutta.
3. Lopulta laajenna tietoisuutesi kaikkeen ympäröivään materiaan. Aisti eri materiaalisuuksia ja niiden laatuja, sekä vaikutuksia, joita ne saavat aikaan kehossasi. Aisti kaikki yhteydessä toisiinsa, kaikki yhtenä materiaan massana, joka muodostuu monista eri materiaalisuuksista. Tarkkaile, kuinka tämä vaikuttaa kehoosi. Kanssaole ja sisällä-ole tässä kokonaisuudessa. Ole ja liiku suhteessa kaikkeen materiaan.

Materiaan kanssaolo on yhteenkietoutuneisuuden harjoite. Yhteenkietoutuneisuus on termi, joka on irrottamaton ekologisesta ajattelusta. Asioiden toisiinsa vaikuttaminen ja sidoksissa oleminen on ekologiaa, ja siksi siitä tietoiseksi tuleminen ja yhteenkietoutuneisuuden koskettaminen kehollisuhteiden harjoittamisen kautta on tutkielmassani tärkeässä roolissa.

Materiaan kanssaolo on harjoite, jossa oman kehon ja itsen rajat hälvenevät tai huokoistuvat, näyttäytyvät osana kaikkea ympäröivää, koko maapalloa ja universumia. Se on sisällöltään laaja tai lähes maailmaa syleilevä – niinkin voisi sanoa – mutta siltikin se on muodoltaan intiimi ja herkkä. *Materiaan kanssaolo* nostaa esiin myös kysymyksen kuvittelun, aistimisen ja ”tiedetyn tiedon” suhteesta. Siinä kohtaavat harjoittajan ajatuksellinen ja kuvitteellinen, kokemuksellinen, materiaallinen ja kehollinen todellisuus sekoittuen toisiinsa. Miten kaikki materia on aistittavissa ja oma keho siihen kuuluvana materiaalisena kokoontumisena? Tulen palaamaan näihin kysymyksiin ja harjoitteen aiheuttamiin vaikutuksiin tarkemmin luvussa 5.

2.2 Hypoteeseja harjoittamisesta

Mutta miksi sitten oikeastaan teen ja jaan harjoitteita? Mitä tahdon saavuttaa? Nämä ovat kysymyksiä, joita pyöritän *BBP*:n aikana jatkuvasti mielessäni. Vastaukset niihin eivät missään nimessä ole selvät tai tyhjentävät, sillä harjoittaminen on itsessään aina yllätyksellistä ja saa aikaan jokaisen harjoittajan kohdalla erilaisia kokemuksia, jotka manifestoituvat heidän maailmassaolemiseensa. Näitä manifestoitumisia en voi mitenkään ennakoida harjoitetta ohjatessani tai ehdottaessani kanssaharjoittajille. Minulla voi ainoastaan olla hypoteeseja harjoittamisen potentiaalista. Seuraavaksi kerron harjoittamisen laadusta sekä syistä, jotka vaikuttavat sen tekemisen taustalla.

Harjoittamisen hetki on yhdessä jaettua olemista ja maailman tutkimista, arkipäiväisistä olemisen tavoista ja orientaatiosta poikkeavaa ja juuri arkipäiväisen, kokoaikaisen olemisen uudelleenmäärittelyä tavoittelevaa. Ekologisen ajattelun näkökulmasta tällainen uudelleenmäärittely on välttämätöntä, sillä tapamme ja tottumuksemme käyttää ympäristöämme vaatii radikaalia toiminnan harkitsevuutta, muutosta ja vaihtoehtoja. Harjoittamisen hetki tuottaa kehollista ja tajunnallista *toisinolemista*, jossa ihmisen maailmasuhdetta tarkastellaan ja muovataan. Harjoitteiden vaikutukset ovat usein hetkellisesti voimakkaita, mutta niiden toiston ja prosessin jatkuvuuden muokatessa tekijää, niiden laatu muuttuu ja ikään kuin arkipäiväistyy, mutta samalla syvenee ymmärrys niiden tarkoituksesta. Laajasti ymmärrettynä harjoittaminen siis merkitsee *arkipäiväistynyttä muutosta*. Harjoittamisen hetkestä tulee tällöin vain osa tai palanen kokoaikaista olemisen harjoittamista.

Harjoittamisen ei ole kuitenkaan tarkoitus tuottaa *mitään tiettyä*. Se on aina luonteeltaan arvoituksellista ja *potentiaalisesti* muutosvoimaista. Harjoittamisen tavoitteellisuus on tulevaisuuteen suuntaavaa vaikka harjoittamisen hetken ajallisuus ja paikallisuus ovat kiinteästi sidoksissa käsillä olevaan tilanteeseen ja ympäristöön. Tähän harjoittamisen hetkeen on kuitenkin sisäankirjattuna ajatus tulevaisuuden kehosta ja ihmisestä.

Näkemykseni mukaan ensimmäinen syy harjoitteiden tekemiselle on *erillisyyden kokemuksen purkaminen*, erottamattomuuden¹² (inalienable) ja kuulumisen (belonging) harjoittaminen. Harjoitteiden potentiaalisuus vaikuttaa tekijänsä havainnointikykyyn, aistikentän avautumiseen ja kehosuhteen syvenemiseen on oikeastaan lopulta rajatusta *itsen* käsitteestä irrottai-

¹² Erottamattomuudella en tässä tarkoita sitä etteikö eroja asioiden, olentojen ja ilmiöiden välillä olisi. Tarkoitan sillä pikemminkin kuulumista ja riippuvaisuutta. Sitä, ettemme voi mitenkään irroittaa itseämme maailmasta ja toimimme vaikutuksia muista olennoista tai asioista.

tumista, suhteisuuden ja yhteenkuuluvuuden kohtaamista. Kirjoitan tästä yhteenkuuluvuudesta lisää luvussa 5.

Harjoittamisen hetkessä on kyse kaikkien aistien aktiivisesta käytöstönotosta ja niiden vuoropuhelusta kehossa, kehon kuuntelemisesta ja äärelle pysähtymisestä. Syvän antautunut kehon havainnointi voi purkaa pinttynyttä mieli-keho kahtiajakoa, sillä havaintoja tehdessä harjoittaja voi huomata kuinka kaikki kehon toiminnat ovat myös mielellisiä: ne ovat irrottamattomassa yhteydessä toimintaan, ajatuksiin, kokemuksiin ja tunteisiin. Kehollinen harjoittaminen voi toimia juurruttajana, maailmasuhteen syventäjänä ja filosofian harjoittamisena perinteisen meditaation ja mietiskelyn tavoin. Se on *praxista* eli toimintaa, joka on syvästi ajattelevaa ja ajattelua, joka itsessään on toimintaa. ”This is what *praxis* means – action that is thoughtful and thought that is active. Aristotle asserted that the highest form of praxis was contemplation”¹³ (Morton 2010, 9).

Kehon äärelle pysähtymisessä on kyse kehon tuntemisesta moniosaisena kokonaisuutena, enemmän-kuin-yhtenä ja ihon sisälle käärityn kokonaisuuden ymmärtämisestä olemisen keskuksena, josta käsin olemme yhteydessä muihin kehoihin, olentoihin ja ilmiöihin. Kysymys kanssaolosta tulee näkyväksi. Kanssaolo on harjoittamisen keskiössä. Se on olemisemme perusprinsiippi; emme ole irrotettavissa, emme ole maailmasta erillisiä tai sille vieraita. Olemme koko ajan kotonamme, maan päällä ja materiaalisessa yhteydessä kaikkeen täällä olevaan.

Toinen ja laajempi, omasta kehosta ulospäin levittyvä, eettinen syy harjoittamiselle on tarve ja halu löytää konkreettisesti nykyisille toimintamalleillemme vaihtoehtoja, toisenlaisia tapoja kanssaolla; *radikaalisti kanssaolla* tällä planeetalla. ”...an equally radical assumption that whatever is *there* is our responsibility, and ultimately , ”our fault”¹⁴ (Morton 2007, 196). Ihmisten toimet maapallon kuluttajina, ilmastonmuutoksen eräinä suurimpina edistäjinä ja toisten eliölajien hyväksikäyttäjinä ovat tehneet jo korvaamatonta tuhoa maapallolle; sen ilmastolle, maaperälle ja eläin- sekä kasvilajeille (ks. esim. Klein 2014). Nykyinen länsimainen elämäntapa ei ole kestävä minkään edellä mainitun suojelemiseksi. Miten voisimme siis toimia ja olla toisin? Vaikka *BBP* onkin pitkälti taidemaailman sisälle jäävä ja suhteellisen pienimuotoinen projekti, jonka vaikutukset eivät tule välttämättä näkymään suoranaisesti poliittisessa päätöksenteossa tai yhteiskunnallisesti laajemmin ihmisten toiminnassa, on sen kuitenkin tarkoitus synnyttää

48

uudenlaisia suhteiden rakentamisen tapoja, herättää keskustelua ja kysyä, kuinka oikeastaan olemme yhdessä.

Tottakai projektin taustalla on tarve laajalle muutokselle. *BBP*:n aikaansaamat muutokset saattavat kuitenkin olla intiimejä ja mikrotasolla tapahtuvia muutoksia. Ajattelen kuitenkin, etteivät mikro- ja makrotaso ole erotettavissa toisistaan. Ne valuvat toisiaan kohti, toinen toiseensa vaikuttaen. Täten myös *BBP*:n harjoitteiden aiheuttamat mikrotason muutokset ovat väistämättä suhteessa yhteiskunnan makrotason tapahtumiin. Näen *BBP*:n suhteessa muihin samanaikaisiin yhteiskunnallisiin liikkeisiin ja vaihtoehtoiseen, vastarintaiseenkin, toimintaan. Se on yksi toiminnan, filosofoinnin ja teoretisoinnin alustoista, joilla poliittisia, ekologisia ja sosiaalisia ongelmia voidaan käsitellä. *BBP*:ssa kehollisuusuhteen harjoittaminen on tämän käsittelyn ensisijainen muoto. Lisään tähän erään pitkän, mutta selventävän otteen harjoituspäiväkirjastani, jonka kirjoitin erään harjoitussession jälkeen, kun yhdessä Saaran ja Tommin kanssa pohdimme, mitä oikein tahdomme projektillamme saavuttaa.

17.2.2015

”...miten nyt ja tässä ajassa poliittinen ilmapiiri vaikuttaa kehollisiin ja psyykkisiin prosesseihimme? Mistä johtuu stressi, tarve suoriutumiselle, kilpailu, halut, himot, tavat, rakkaus erityisesti toiseen ihmiseen jne? Kuinka kapitalistinen järjestelmä ja vaikkapa ilmastonmuutos vaikuttavat meihin ns. ”näkymättömällä” tavalla – ne ovat koko ajan läsnä, mutta emme ajattele niitä aktiivisesti. Mitä tapahtuu jos alamme kiinnittää niihin huomiota? Enkä nyt tahdo puhua ”silmien avautumisesta” tai muutenkaan sokeiden, Platonin luolassa asuvien olentojen saattamisesta päivänvaloon tai suurieleisesti hegemonian ”paljastamisesta”, vaan pikemminkin ajattelutavan kiertämisestä, toisin ajattelemisesta tai toimimisesta, ehdotuksesta ajatella...toisin. Tästä on mielestäni kyse *BBP*:ssa sekä omassa taiteellisessa tutkimuksessani. Tarkoitukseni ei ole peräänkuuluttaa jotain suurta muutosta, vaan nyt ja tässä, banaalisti ja jokapäiväisesti, altistamisen/altistumisen mahdollisuutta. Hypoteesini (ja toiveeni) on, että tämä altistuminen voisi tuottaa uudenlaista järjestäytymistä kehon mikrotasolla: aluksi tapoja tunnistaa ja nimetä kehon mikrotason liikkeitä, jotka ovat ympä-

49

13 ”Tätä *praxis* tarkoittaa – toimintaa, joka on ajattelevaa ja ajatusta, joka on toimivaa” (kirj. suom.)

14 ”...yhtäläillä radikaali oletus on, että mitä vain siellä on, on se myös meidän vastuullamme ja lopulta meidän syytämme” (kirj. suom.)

ristön (poliittinen, sosiaalinen, materiaallinen) vaikutuksien alaisia, ja lopulta kehollisesti järjestäytymistä kohti kanssa-olevampaa ja empaattisempaa kehoa, olentoa.”

Harjoittamisessa on kyse uusien kehollisten orientaatioiden oppimisesta, mutta myös joistain opituista tavoista *pois-* tai *ulosoppimisesta*. Luopumisen ja tiettyjen toimintojen vähentäminen on erilaista kehonrakennusta, jossa lisäämisen ja tehokkuuden kulttuurin sijalla onkin hidastaminen, pysähtyminen ja jo olevan kanssa oleminen, antaminen olla. Harjoittelu on sekä nykyhetkeä että tulevaa varten harjoittamista, tulevaisuuden kehojen utopistista kuvittelua. Ja tämä kuvittelu on tärkeää. Hidastamisesta ja poisoppimisesta kirjoitan enemmän luvussa 6.

”En ole etsimässä...valmiita ja ehdottomia vastauksia siihen, mitä radikaali kehollinen toisin järjestäytyminen on, vaikka se omalla kohdallani onkin selvän radikaalia – tämä vain ei mielestäni riitä todisteeksi siitä, että se olisi sitä välttämättä muille. Tutkielma on minulle pikemminkin mahdollistaja, vaikuttaja ja opettaja. Kauaskantoinen kuvittelu on merkittävää, mutta sen rinnalle tai sen perustaksi tulee ottaa myös nykyhetken tulkinta ja tutkiminen. Tästä on tutkielmassanikin kyse: taiteellinen tutkimus ja kehollinen harjoittaminen tapahtuvat aina kiinni ajassa ja paikassa, mutta harjoittaminen avaa ajattelua myös eteenpäin ja tulevaisuuteen. Se toimii kiinnekohtana ja nykyhetken tulkitsijana, mutta myös tulevaisuuden hahmottajana tai ehdottajana. Se ehdottaa orientaatiomenetelmiä ja -malleja tulevalle nykyhetkelle. Myös harjoitteen laadulla on tässä suuri vaikutusvalta, sillä osa harjoitteista ovat selvästi enemmän tämän hetkisen tilanteen tulkintaan painottuneita kun taas toiset kehittävät mielestäni tulevaisuus-ajattelua paljon voimakkaammin.”

50

17.2.2015

2.3 Harjoittamisen intensiteetistä

Kokemukseni mukaan harjoittamisessa on eroteltavissa muutama eri intensiteetin aste: asettautuminen, laskeutuminen, syventyminen ja irrottautuminen. Käyn vielä seuraavaksi läpi nämä asteet pääpiirteittäin, jotta minun olisi tulevaisuudessa helpompi kuvailla harjoittamisessa tapahtuvia ilmiöitä ja kokemuksia.

Asettautumisen harjoitteeseen voi nähdä alkavan jo harjoittajan tietäessä harjoitteen alkavan pian. Seuraa ohjeiden läpikäyminen ja harjoitteen alku. Nämäkin vaiheet ovat vielä asettautumista; ohjeiden ja oman kehollisen olotilan läpikäymistä ja tarkkailua sekä harjoitteen mahdollista epäilyä omasta epätietoisuudesta käsin. Asettautuminen saattaa viedä aikaa pitkäänkin, mutta se on tärkeä vaihe, sillä ongelmallinen alku saattaa usein kääntyä lopulta voitoksi harjoittajan kannalta. Vaikeus oman olemisen-, havainnoinnin-, aistimisen- ja liikkumistavan muuttamisessa voi olla haastavaa, mutta sinnikkään kokeilemisen jälkeen onnistuminen voi tuottaa hyvinvointia ja voimakkaita kokemuksia.

Harjoitteeseen asettautumista seuraa laskeutuminen, joka yhä jatkuu hapuilevana ja etsivänä. Tällöin harjoitteen ohjeet alkavat sisäistyä kokemuksellisesti; tieto siitä, *mitä minun pitää tehdä*, muuttuu hiljalleen kehollistajunnalliseksi olemista määrittäväksi laaduksi: harjoittaja alkaa havainnoida ympäristöään harjoitteen ohjeiden ehdottamien mallien mukaan vaikkakin mukana saattaa vielä olla hämmennystä ja epäuskoa: onko tässä nyt mitään järkeä, eihän mitään edes tapahdu, mitä pitäisi tapahtua? Monien harjoitteiden tapahtumallisuus on usein pienieleistä tai meditatiivista ja ulkoapäin tarkasteltuna lähes huomaamatonta, eikä jokainen harjoittajakaan välttämättä koe harjoitteiden aikana suuria tai syviä kokemuksia. Tapahtumallisuus saattaa hyvinkin tyhjentyä ohikiitäviin hetkiin tai ajatuksiin, kehollisiin tuntemuksiin, aistihavaintoihin tai mielikuviin, jotka eivät välttämättä jatku sekuntia tai paria kauemmas. Laskeutumisen vaihe on sekä tapahtumallisuuden mahdollisen vähäisyyden että harjoitteen laadun hyväksymistä ja sille antautumista. Tätä vaihetta määrittävät kokeileminen, testaaminen ja tutkiminen sekä myös aika ajoin ohjeiden uudelleen muistiinnostaminen. Laskeutumiselle on hyvä antaa paljon aikaa, jotta harjoittaja voi rauhassa tutkia omaa olotilaansa, kehon mikroliikkeitä, toisten läsnäoloa ja tilannetta ympärillään.

51

Rauhallinen ja kiireetön laskeutuminen voi uskoakseni mahdollistaa kaikista voimallisimman syventymisen asteen, jolloin harjoitteen ohjeistus ei enää liiku harjoittajan mielessä vaan se on temmannut hänet mukaansa täysin ja harjoittaja liikkuu ja toimii keskittyneesti harjoitteen mahdollista-

man toisenlaisen maailmasuhteen avautuessa hänelle kehollisesti ja kokemuksellisesti. Syventymisen vaihe antaa tilaa harjoittamisen mahdollisten vaikutusten aiheuttamien muutosten todella kehollistua ja konkretisoitua. Syventymisen tuottamista tajunnallisista ja kehollisista kokemuksista kirjoitan erityisesti luvussa 5, mutta myös luvut 3 ja 4 käsittelevät paljolti syventymisen aikana esiin nousevia ilmiöitä ja prosesseja.

Syventymistä seuraa irrottautumisen vaihe, joka saattaa kestää parista sekunnista moniin minuutteihin riippuen syventymisen asteesta. Mitä immersiivisempi harjoittajan kokemus on ollut, sitä enemmän aikaa irrottautumisellekin kannattaa antaa, jotta siirtyminen ”takaisin normaaliin olemisen tapaan” ei olisi turhan jyrkkä vaan voisi tapahtua lipuen. Tällöin kokemuksia kerkeää tunnustella, kuulostella ja tutkia rauhassa. Uskon, että harjoitteen vaikutusten lipuminen arkipäiväiseen olemiseen on helpompaa ja suorempaa jos niille annetaan tietoisesti tilaa ja aikaa.

Kolmas luku: Leikki-harjoite: Toiseus ja ekologia

54

Tämä luku keskittyy toiseuden kohtaamisen kysymyksiin *Leikki*-harjoitteen tuottamien kokemusten analyysin valossa. Ensimmäisessä osiossa pohdin ei-inhimillisen toimijuuden käsitettä ja antropomorfismin ongelmaa. Toimijuuden ymmärtäminen on ekologisen ajattelun kannalta tärkeää, jotta voisimme ottaa huomioon muiden olentojen vaikutuksen meihin ja maapalloon ympäristöön. Emme ole ihmislajina ainut maapalloa asuttava *toimiva* laji, vaan kaikella materiaalilla on omanlainen toimijuutensa, joka tuottaa vaikutuksia ympäristöön. Tämä on ei-inhimillisen olennon

ymmärtämistä yhtälailla arvokkaana ja vaikuttavana olentona kuin ihmisenkin, mutta ilman inhimillistämisen prosessia eli antropomorfismia. Peilaan tätä ajatusta *Leikki*-harjoitteen synnyttämiin inhimillisen ja ei-inhimillisen toimijan suhteisiin. Kuinka taiteellinen leikkiminen voi aikaansaada erilaista suhtautumista (ei-inhimilliseen) toiseuteen? Voiko leikkiminen toimia toisinolemisen roolimallina, ja kuinka sen vaikutus voi lipua harjoittamisen hetkestä arkipäivään?

Osiossa 3.2 pohdin leikkimisen roolia opettavana ja harjoittavana toimintana. Osio 3.3 puolestaan keskittyy toiseuden kohtaamiseen ja toiseuden *rakastamiseen*. Miten toisen outous, tuntemattomuus ja vieraus voivat oikeastaan toimia tasa-arvoa, eettisyyttä ja avoimuutta edistävinä – ei niitä estävinä – toiseuden tunnustettavina laatuina? Entä mitä tarkoittaa rakkaus ei-inhimillistä tai toista kohtaan, ja kuinka se edesauttaa ekologista ajattelua?

55

3.1 Ei-inhimillinen toimija

56

12.1.2015

”Kun liikun, liikkuvat myös lasin varjot. Onko tämä vaatimus lasillekin liikkua? Onko kanssaolo lopulta sitä, ettei vaadi mitään? Mikä on vaatimusta? Mikä antamista olla? Ehkä leikki olikin lopulta vain minua varten, jotta ymmärtäisin (oppisin) lasilla olevan luonteen ja sen, että se osallistuu olemiseen, on siinä, lähellä, vierellä ja on vaikken minä olisikaan.”

Leikki-harjoite on ensimmäisiä BBP:n harjoitteita, mitä olen koskaan tehnyt. Sen struktuuri on avoin ja siksi erityisen kiehtova. Se antaa tilaa omalle tulkin kinnalle ja synnyttää usein arvaamattomia ja yllättäviä kanssaolon tutkimisen muotoja. Leikin aloittaminen etsien, tarkkaillen, kuunnellen, tunnustellen ja ihmetellen on harjoitteeseen laskeutumista ja saapumista. Tämä etsinnä ja ihmettelyn vaihe saattaa kestää kauankin, sillä ihminen, joka perinteisesti käsittää leikin kahden samanlaisen olennon väliseksi yhteiseksi sopimukseksi yhdessäolon laadusta, saattaa kohdata vaikeuksia yrittäessään löytää leikkikaveria ei-inhimillisestä olennosta; tuulesta, pilvistä, koirasta, lattiasta, pallosta, matosta tai puunrungosta. Määrittääkö leikin laatua ihmisen tahto ja intentio vai onko leikki tasa-arvoinen olemisen tila kahden olennon välillä? Minkälaisen roolin ei-inhimillinen leikkitoveri saa leikin rakentamisessa? Entä mitä leikkiminen ei-inhimillisen olennon kanssa aiheuttaa ihmisessä? Pohdin tässä luvussa ei-inhimillisen toimijan potentiaalia sekä leikin aikaansaamia toiminnan muutoksia ihmisessä.

”Etsin hetken aikaa leikkikaveria. Olisin toivonut jotain hyvin konkreettista, lähestyttävää ja käsin kosketeltavaa, mutta ikkunan takana oleva havupuu vei huomioni liiaksi että olisin voinut perääntyä sen kutsusta...Se pyysi tai vaati minut leikkiin kuin väkisin. Paikoillaan, eloton ja elävä, vaikeasti lähestyttävä ja konkreettisesti ulkona tilasta, jossa minä olin. Leikin tila oli välillämme, katse ja näköhavainto merkkasi leikkiä paljon...Katselin, piilouduin, katsoin verhon takaa, katsoin puoliksi ikkunasta jne. Tein huomioita. Liikkuiko puu? Miten liikkui? Matkin. Yritin olla puu. Se

4.2.2015

oli vaikeaa, koska en pystynyt lähestymään sitä monin aistein. Rihmastoitumista, kuromista kiinni...Huomasin määritteleväni puun olemista. (esim. tuossa oksa menee noin, siitä varmaan tuntuu tältä, sillä on varmaan kylmä, näkeköhän se minua...) Mutta puu vain oli. Se oli todella ja oleva, todellinen, läsnä, mutta kaukana. Sen oleminen oli erilaista kuin liikkuvan eläimen, mutta se oli selvästi elävä – liittykö tämä siihen, että tiedän puun kasvavan? Eikö kaikki ole liikkeessä?”

Leikin aloittaminen ei-inhimillisen kanssa on joka kerta yhtä jännittävää. Se on hauskaa, valloittavaa, ihanaa, älytöntä ja hurmoksellista. Usein myös turhauttavaa ja rasittavaa. Leikin näennäisen järjettömyyden herättämä epäietoisuus on kuitenkin erityisen tärkeä työkalu tutkittaessa ihmisen suhdetta ei-inhimilliseen, sillä ihmisen asettuessa vastakkain omien konventioidensa ja oletuksiansa kanssa voi lopputulos olla parhaimmillaan hyvinkin avartava kokemus.

Toisen, oli tämä toinen sitten inhimillinen tai ei-inhimillinen toimija, olemuksen ja ehdotuksien kuunteleminen ja huomioon ottaminen mahdollisimman ennakkoluulottomasti ja avoimesti ei ole välttämättä helppo tehtävä, mutta sen vaikutukset ihmisen kykyyn havainnoida suhdettaan ympäristönsä ehdotuksiin ovat selvät. Hyvinä ja hauskana käytännön esimerkkinä tästä on erään kanssaharjoittajani Emilian havainnoinnin muutos, jonka hän huomasi tapahtuneen jaettujen harjoitussessioidemme jälkeen. Emilia kertoo kuinka on päätenyt tarkkailemaan ympäristössään näkyviä roskia ja (erityisesti) muovipusseja huomattavasti enemmän kuin ennen. Tämä esimerkki ei sinä län vielä kerro, miten roskien havaitseminen ympäristössä *vaikuttaa* Emilian olemiseen tai siihen kuinka hän kokee suhteen roskien ja oman kehonsa välillä. Se on pikemminkin esimerkki siitä, kuinka harjoittaminen on tuottanut jonkin asteista havainnoinnin skaalan avautumista tai laajentumista – suunnan muutosta. Toisaalta haluan tulkita tätä ilmiötä myös ei-inhimillisen olennon kyvyn ja vitalisuuden kautta, en pelkästään *ihmisessä ihmisen toiminnan ja kognition mahdollistamana* muutoksena.

57
4.2.2015

”Puu oli haastava leikkitoveri. Ikävystyttävä. Jossain vaiheessa nukahdin melkein ja tajusin, että ehkä puu yrittääkin ikävystyttää minua, ja se onkin meidän leikki. Toisaalta ikävystyminen myös sai minut pohtimaan sitä, että noin

se puu nyt vaan on enkä minä mahda sille mitään. Eikä minun tarvitsekaan.”

58

Leikin on tarkoitus avata kahden, kolmen tai useamman olennon välille tila, jossa ehdottaminen, vastaanottaminen ja vastaaminen voi tapahtua sovussa ja arvostuksessa. *Leikki*-harjoitteessa leikin avautumisen ja syntymisen voi yksinkertaistettuna nähdä tapahtuvan harjoitteeseen ryhtyvän ihmisen intention takia. Harjoitteen edetessä leikkimisen akti tulee kuitenkin jaetuksi toisen leikkitoiverin kanssa: toimijoita onkin enemmän kuin yksi. Varpusen tai jumppamaton kanssa leikkiminen on leikin tilassa olemista *toisen* kanssa. Tätä tilaa ei rakenna yksin harjoitteeseen ryhtyvä ihminen, eikä myöskään ei-inhimillinen leikkitoiveri, vaan tila voi syntyä vain näiden kahden kohdatessa interaktiivisessa vaikutuksen kentässä. Vaikka leikkivän ihmisen intentio olisi-kin voimakas ja harjoittajan näkökulmasta ainut leikkiä ohjaava tekijä, ei leikki voisi kuitenkaan tapahtua ilman jokaista siihen osallistuvaa toimijaa:

”Verho leikkikaverina ehdotti selvästi, että sen taakse tulee mennä. Tommi menikin. Kun kysyin Tommilta, kokiko hän...verhon luoneen leikkiä, hän vastasi, että erityisesti verhon lähelle pääsy (tunto, näkö, kuulo, haju) vaikutti voimakkaasti kehoon ja mielikuviin...Verho pystyi antamaan kokonaisvaltaisen aistikokemuksen, eli se tarjosi väistämättä jotakin.”

4.2.2015

Toimijuus on tärkeä termi tulkittaessa inhimillisen ja ei-inhimillisen suhdetta ja maailmassaoloa ylipäätään. Toimija on käänös Bruno Latourin käyttämästä englanninkielisestä termistä *actant*. Latour määrittelee termin seuraavalla tavalla: ”Actant is a term from semiotics covering both humans and nonhumans; an actor is any entity that modifies another entity in a trial; of actors it can only be said that they act; their competence is deduced from their performances...”¹⁵ (Latour 2004, 237). Latour erottelee termit actant ja actor vielä seuraavasti: ”There are indeed actors here, or at least, to rid the word of any trace of antopomorphism, *actants*”¹⁶ (Mt. 2004, 75).

Toimija on siis toiminnan lähde tai alue. Se voi olla ihminen tai ei-

15 ”Toimija on termi semiotiikasta, joka kattaa sekä ihmiset että ei-ihmiset; tekijä on kokonaisuus, joka muokkaa toista kokonaisuutta; tekijöistä voi sanoa vain, että ne toimivat; niiden kompetenssi johtuu niiden toiminnasta...”(kirj. suom.)

16 ”On juurikin tekijöitä, tai vähintäänkin – jotta pyyhkisimme sanasta viimeisetkin antropomorfismin rippeet – toimijoita” (kirj. suom.)

inhimillinen olento, tai näiden kahden kombinaatio. Toimija on toimiva agentti tai väliintulija (intervener), joka vaikuttaa toisiin toimijoihin. (Latour 2004, 75 & ks. myös Bennett 2010, 9.) Kanssaolevassa maailmassamme ei-inhimilliset toimijat vaikuttavat olemiseemme koko ajan tiedostamme sitä tai emme. Bruno Latour puhuu ei-inhimillisten olentojen olemassaolon huomioon ottamisen puolesta kirjassaan *Politics of Nature: How to Bring the Sciences into Democracy* (2004) muistuttaen, ettemme voi rajata politiikan käsitettä luonnon käsitteestä, vaan meidän tulisi nähdä asiat horisontaalisesti toistensa jatkumoina ja vaikuttajina. Se, että ei-inhimillinen olento, oli se sitten koira, myyrä, änkyrimato, nokkonen tai sadevesi, ei pysty puolustamaan itseään ihmisen toimilta, ei vie siltä pois sen eksistenssin oikeutta sen enempää kuin sen toimijuuttakaan. Latourin mukaan kaikki olennot ja niiden vaikutukset toisiinsa tulisi yrittää ottaa huomioon yhteiskunnallisessa päätöksenteossa, yhteisöllisessä elämisessämme ja toiminnassamme tulevaisuuden ekologista politiikkaa hahmotellessamme (Latour 2004, esim. 28, 59 – 61, 80 – 83, 109, 138, 175). Miten kokoamme kollektiivimme, keitä siihen kuuluu ja miten oikeastaan olemme yhdessä? Tämä on olentojen toimijuuden tunnistamista radikaalisti ja laajasti.

”The ontology of being-with is an ontology of bodies, of everybody whether they be inanimate, animate, sentient, speaking, thinking, having weight, and so on”¹⁷ (Nancy 2000, 84). Toimija ei ole ikinä yksin, se on aina yhteistyössä ja interaktiivisessa kohtaamisessa muiden kehojen ja voimien kanssa. Eettisyyden tulisikin pohjata arvon antamiseen kehoille sinänsä. *Jokainen toimija nähdään tärkeänä muiden toimijoiden takia*. Tällaisessa suhteisuuden kudelmassa yhden entiteetin satuttaminen voi hyvinkin laajentua ja liikkuu satuttamaan monia muita kudelmaan kuuluvia. (Bennett 2010, 13 & 21.) Kansaolon etiikka on muiden huomioimisen ja muita varten olemisen etiikkaa, jossa toimijoiksi nähdään sekä jäkälät, tietokoneet, ihmiset, ilmasto; kaikki erilaiset materiaaliset kokonaisuudet. En tällä tarkoita kuitenkaan sitä, että arvon antamisen ja toisia varten olemisen täytyisi olla *samanlaista* kaikkia toimijoita kohtaan. Pikemminkin uskon, että ekologinen ajattelu hyötyisi siitä, että kaikki olennot maapallolla otettaisiin huomioon maapallon elämään osallistuvina toimijoina, jotka vaikuttavat osaltaan myös muihin toimijoihin. Tällöin olemisemme ja toimintamme todella pohjaisi asioiden vuorovaikutuksellisuuteen eli ekologiaan ja ymmärtäisimme kuinka kuvitellusti puhtaan inhimillinen poliittinen kenttämme on oikeastaan kokoaikaisesti ei-inhimillisten toimijoiden vaikutusten alaisena.

59

17 ”Kansaolon ontologia on kehojen ontologiaa, kaikkien ontologiaa, olivat ne sitten eläviä, elottomia, tuntevia, puhuvia, ajattelevia, painavia ja niin edelleen” (kirj. suom.)

Toimijuuden huomioiminen on asioiden ja olentojen kykyjen (power) tai potentiaalisuuden ja olemuksen huomioimista. Toimijuus on aktiivista, vaikuttavaa ja energeettistä. Asioiden ”voimasta” tai kyvystä ja vaikutuksista on kirjoittanut Jane Bennett, joka lähestyy ekologisia kysymyksiä vitaalisen materiaalisuuden näkökulmasta. ”...things do in fact affect other bodies, enhancing or weakening their power”¹⁸ (Bennett 2010, 4). Ymmärtäessämme asiat, inhimilliset tai ei-inhimilliset, vitaalisiksi ja toisiinsa vaikuttaviksi, tulemme nähneeksi niiden irrottamattoman suhteisuuden toisiinsa. Asioiden kyky tai voima nousee sekä orgaanisista että epäorgaanisista materiaaleista. Kaikki asiat ovat vitaaleja tästä näkökulmasta tarkasteltuna. Mikään materia ei voi vain hävitä pois, vaan roskanakin materia jää vaikuttamaan maapallon maaperään ja ilmastoon, jatkaen toimijuuttaan vaikka olisikin menettänyt alkuperäisen tarkoituseränsä vaikkapa ihmisen käyttämänä pyöränrenkaana. (Mt. 2010, 6.) Kaikki asiat maapallolla ovat kutoutuneita toisiinsa, jotka taas edelleen ovat kutoutuneita toisiin värähdellen ja vaikuttaen ilman selviä vaikutusten raja-aitoja tai päätepisteitä. Alttius havaita ja tuntea asioiden vaikutukset on herkistynyt ja hienovaraista tietoisuutta monimutkaisesta ja riitasointuisesta kehojen kudelmasta. Tämän tietoisuuden kehittämisestä on kyse myös *Leikki*-harjoitteessa.

Ei-inhimillisen toimijuuden ymmärtäminen voi olla aluksi vaikeaa varsinkin jos leikin aikana huomaa projisoivansa ei-inhimilliseen olentoon inhimillisiä piirteitä, ominaisuuksia, tuntemuksia ja kokemuksia. Kuten sanottu, toimijuus ei kuitenkaan ole välttämättä inhimillistä. *Leikki*-harjoitteenkaan ei ole tarkoitus tuottaa kokemuksia vaikkapa kasveista verbaalisina tai pöydistä tunteellisina olentoina. Päinvastoin tarkoitus ei ole tuottaa mitään tiettyä tapaa suhtautua ei-inhimillisiin olentoihin, vaan tarkastella sitä sinällään¹⁹, leikkillisesti siihen orientoituen. Ei-inhimillisen toisen kuun-

18 ”..asiat todellakin vaikuttavat toisiin kehoihin, voimistaen tai vähentäen niiden voimaa” (kirj. suom.)

19 Kirjoitan tutkielmassani monta kertaa asioiden sinällään olemisesta. Tämän voi nähdä viittaavan osittain Giorgio Agambenin termipariin, ”whatever singularity”, jossa ”mikä tahansa” ei merkitse sen enempää partikulaaria tai universaalia, vaan olemista ”kuten se on”. Mikä-tahansa-oleminen ei ole kuitenkaan yhdentekevää tai välinpitämätöntä, vaan pikemminkin pohjaa ajatukselle kaiken olemisen merkittävyydestä. (Agamben 1993). Olentojen sinällään olon antaminen olla on olentaisuuden olemisen tunnustamista ja huomioimista ilman hierarkista arvon antoa tai korostamista. Tämän tunnustamisen voi myös ajatella liittyvän jollain tapaa Heideggerin ajatukseen silleen jättämisestä (”Gelassenheit”) (Heidegger 2002). Sinällään olemisen tunnustaminen ei siis ole piittaamatonta suhtautumista olentoihin, vaan pikemminkin niiden olemisen tavan havainnoivaa, huomioivaa ja mieltävää kanssaolemista, jossa toisen olemisen antaa olla ja vaikuttaa itseen ilman että toisen olemiselle tarvitsee antaa erityistä tai tarkaa asemaa suhteessa itseen. Tällaista olemisen

teleminen on avoimuutta ja tarkoista määritelmistä vapaata suhtautumista toisen ominaiseen olemisen tapaan. Leikki pyritään tällöin rakentamaan yhdessä, toisen olemisen ja toimijuus huomioon ottaen.

11.5.2015

”Mikä rakentaa tai synnyttää leikin? Leikkimielinen ele ja oleminen. Minulle se oli päivän selvää, suhtauduin varpuseen eri tavalla kuin yleensä varpusiin suhtaudun. Seurasin sitä katseella, kuuntelin ja kuljin sen perässä reittejä, mitä en ilman siihen huomioni kiinnittämistä olisi kulkenut. Ristiin rastiin, puulta toiselle, kuin karttatehtävä ilman järjen häivää.

Sydämen syke oli kiivas. On vaikea kuvata tunnetta, sitä, että pieni lintu ”tulee minuun”, sisäistän sen, kuvittelen sen kokemuksen, annan sen toimia minulle leikin opastajana. Tiedän, että päätin kulkea sen perässä, seurata sitä kuin johtajaa. Päätös oli minun, mutta liikkeiden päätös puolestaan linnun. Se lensi puun oksalta toiselle, lätäkön luo, päristeli ja minä heilutin sormen päitä ja jalkoja, koska tuntui etten voi seurata tilannetta täysin paikoillani. Yritin olla huomaa-maton ja harmiton linnulle. Se saattaisi pelätä minua eikä se ole tämän tilanteen tarkoitus. Olin seurailija, katselija, ihmettelijä. Linnun kanssa, sille altistuen, alistuen tai ainakin antautuen. Ihanaa. Se oli ihanaa ja kepeää, helppoa vaikkakin sykkivää ja räiskyvää. Varpusen liikkeet ovat minun kehoani nopeammat, sulavammat ja ketterämmät. Olin kömpelö. Linnun sulat, keho, nokka ja silmät, pieni koko ja sukkeluus ikään kuin sulautuivat kehooni. Tarkkailin ja tunnustelin. Ajattelin vain, siinä se on ja olkoot. En olisi tehnyt näin ilman sitä. Nyt tein. Leikki oli minulle uusi, ja minun aloittamani. Mutta varpunen lopetti sen. Se lensi niin kauas etten voinut enää seurata sitä.”

antamista olla täytyy harjoittaa ja opetella. En väitä tai kuvittele sen olevan itsestäänselvää tai helppoa, vaan tietoista ja sitkeää harjoittelua.

Ei-inhimillisen toimijuuden tunnustaminen ei tarkoita inhimillistämistä. Omia kokemuksiani sekä monien kanssaharjoittajieni kokemuksia kuitenkin leimaa antropomorfismin ongelma – tämä ei-inhimillisten objektien, asioiden, eläinten ja muiden olentojen kuviteltu inhimillistymisen on varmaan kaikille tuttua esimerkiksi lapsuudesta, jolloin leikkikaluna tai -kaverina pystyi olemaan niin nukke kuin kivikin, jolle leikin aikana muotoutui omat tavat, ajatukset ja tunteet. Kuten Saara Hannula kehittämästään harjoituksesta kirjoittaa:

”In this context, we will attempt to go beyond these tendencies. Here, playing is seen as a transindividual activity, which enables us to attune to, be affected by and reinvent our way of relating to others. It dissolves the established categorizations, territories and divisions between the playing bodies, inviting them to move away from preconceived subjectivities, hierarchies and power relations and enter a state of mutual inclusion, where the human cannot be told apart from the nonhuman.”²⁰

Harjoitteen päämäärä on siis kiertää tai ”voittaa” antropomorfismi. Päämäärään pääseminen edellyttää kuitenkin useilta harjoittajilta kamppailua ja ponnisteluja. *Leikki*-harjoitteessa antropomorfismi ilmenee esimerkiksi ajatuksina siitä, mitä leikkitoveri kenties *haluaa*, *kaipaa* tai *ei missään nimessä halua*. Kaikki nämä tekemisen laadut ovat inhimillisiä tunteita, joiden emme voi varmaksi tietää värittävän esimerkiksi kahvikupin kokemusmaailmaa. Paljon todennäköisempää lienee, ettei kahvikuppi koe tällaisia tunteita, vaan se ilmenee ja on vain omalla tavallaan, vaikuttaa painollaan, kiinteydellään, värillään ja kaikella muulla materiaalisuudellaan ympäröivään tilaan ja hetkeen. Kahvikuppiin taas vaikuttaa kaikki sitä ympäröivä. Esimerkiksi ihmisleikkitoveri saattaa liikuttaa kuppia, lämmittää sen materiaalisuutta ihollaan tai kostuttaa sitä suullaan. Tämä on molempien leikkijöiden toimijuuden realisoitumista.

Leikkiessä tapahtuvat asiat ovat aina leikin tilassa olevien olentojen toisiinsa vaikuttavuutta. Ihmisleikkijälle se on mielikuvituksellinen tila, jossa hän ottaa huomioon ympäröivät asiat ja kehot leikkisästi ja kokeillen. Tämä kokeilu on avain vaikutuksille altistumiseen ja niiden huomioimiseen. Leikin ei siis tarvitse muuttua mielikuvamatkaksi, ”tripiksi” tai kuvitteelliseksi rakastarinariksi vaikkapa ihmisen ja linnun välillä, vaan se voi olla kanssaolemisen tarkkailua leikkisyyttä korostaen, toisen lähestymistä ja kohtaamista

20 ”Tässä kontekstissa yritämme ylittää nämä tendenssit. Tässä leikki nähdään transindividuaalisena toimintana, joka mahdollistaa virittytymisen, vaikuttamisen ja uudenlaisten suhteiden luomisen keksimisen. Se purkaa vakiintuneita kategorisointeja, alueita ja jakoja leikkivien kehojen välillä kutsuen ne liikkumaan pois esiymmärretyistä subjektiviteeteistä, hierarkioista ja valtasuhteista sekä astumaan yhteisen sisällyttämisen tilaan, jossa ihmistä ei voi erottaa ei-inhimillisestä.” (kirj. suom.)

avoimesti ja ihmetellen. Jos tällainen kohtaaminen harjoitteen aikana realisoituu, ei antropomorfismin ongelmaa enää harjoitteen sisällä ole. Parhaimmillaan harjoitteen aiheuttama orientaation muutos ei-inhimillistä kohtaan voi yhä harjoitteen jälkeenkin jäädä määrittämään ihmisen suhtautumista häntä ympäröivään maailmaan. Asiat eivät enää ole itsestäänselvyyksiä, turhia tai ”olemattomia”, vaan niiden olemisen suhde omaan olemiseen tulee koetuksi vielä harjoitteen päätyttyäkin. Asiat eivät myöskään tällöin ansaitse arvon antoa inhimillistämisen prosessin kautta, vaan ne nähdään arvokkaina maailmassa vaikuttavina toimijoina itsessään.

3.2 Leikistä menetelmänä

Mutta miten leikkiminen *Leikki*-harjoitteessa sitten oikein tapahtuu? Onko se samanlaista leikkimistä kuin lapsen, eläimen tai ihmisten, joilla on ennalta määritellyt leikin tai pelin säännöt? Oppimisen näkökulmasta leikkimisen voi nähdä tulevaisuutta varten suuntaavana toimintana, joka valmistaa ja harjoittaa leikkijää erilaisiin kohtaamisiin toisten kanssa. Leikkimisen akti on opettelua ”todellisuutta” ja ”oikeita” tilanteita varten. Kuten eläin tapellessaan leikkisästi valmistautuu todelliseen taistelutilanteeseen (Massumi 2014, 11), voi leikki-harjoitteenkin nähdä testinä tai prototyyppinä tulevia ei-inhimillisen olennon kohtaamisia varten. Leikillä on siis tulevaisuuteen suuntaava funktio – oppiminen. ”...playing plays a learning role...Play’s instrumental service to future function dictates that its guiding principle be that its form conform. It doesn’t truly carry an expressive force, dedicated as it is to adaptive function”²¹ (Mt. 2014, 11).

Leikin opettavainen luonne tulee erityisesti näkyviin juuri eläinten tapellessa tai kamppaillessa leikkisästi. Myöskin lasten leikkiminen on usein kuullun, nähdyn ja koetun prosessoimista sekä leikin kautta maailman ja todellisuuden jäsentämistä, toisin sanoen siis opettelua. *BBP*:n tai muiden taideprojektien työskennellessä leikin kautta, avulla ja kanssa, voi leikin funktion katsoa olevan hyvin samanlainen. Taiteellinen leikki (*BBP*:n kohdalla esimerkiksi harjoittaminen) on sekin testaamista ja kokeilua – tiedetyn ja tie-

21 ”Leikillä on opettava rooli...Leikin instrumentaalinen palvelus tulevaisuuden toimintaa varten sanelee, että sen päätavoite on sopeuttaminen. Se ei oikeastaan tuota ilmaisullista voimaa yhtäläillä kuin se toteuttaa sopeuttavaa funktiotaan” (kirj. suom.)

tämättömän välissä liikkumista – kuten lapsenkin leikkiminen. Leikki on tiedon prosessoimista ja maailman hahmottamista rakentelun, purkamisen, liikkeen, ihmettelyn, imitaation, mielikuvituksen, esittämisen ja pelisääntöjen kautta. Se on arkiolemisesta hetkeksi tai pidemmäksi aikaa irrottautumista, olemisen uudelleen järjestämistä ja tämän hetkellisen mielikuvien tai erilaisiin toimintamalleihin muutetun olemisen vuoropuhelua arkisen olemisemme kanssa.

Taiteellisen leikin merkitykset, lähtökohdat ja päämäärät eroavat lapsen leikin syistä ja tavoitteista. Aikuinen on jo vuosien ajan kerennyt hahmottamaan maailmaa ja todellisuuskäsitystään leikin, opettelun, oppimisen ja moninaisen kasvun kautta. Lapsi on avoimempi ja hämmentyneempi monista ympäröivistä ilmiöistä ja pyrkii selvittämään niiden toimintaa leikin kautta *ilman tietoista päämäärää oppimisesta*. Aikuinen leikkiessään taiteessa on kuitenkin tietoinen omasta esitiedostaan ja analysoi, peilaa ja vertailee sitä leikin tuottamiin kokemuksiin. Aikuisen taiteellisen leikin intentio on tietoisesti muuttaa orientaatiotaan olemiseen. Se on eräänlaista poisoppimista tai toisinolomiseen pyrkimistä: pitkäkestoisempaa olemisen muutoksen havittelu ja vaihtoehtojen todellisuuksien kuvittelu. Lapsi sen sijaan muuttaa orientaatiotaan leikin ajaksi ja leikkiä varten. Leikki on irrottamista ja mielikuvitukselle antautumista, jonka kautta syntyvän tilan ei ole tarkoituskaan ”jäädä päälle” vaan joka riisutaan taas pois lapsen astuessa arkiolomiseensa. Toki taiteellinenkin leikki on rajattua ja tapahtuu leikkimistä sekä leikkijöitä varten, mutta usein sen taustalla – kuten ainakin *BBP*:issa – vaikuttaa jonkinlaisia päämäärätietoisempia tavoitteita. Leikki palvelee taidetta, mutta myös elämää ylipäätään.

Taiteellinen leikki on siis päämäärätietoista, mutta sen intentio on kuitenkin huomattavasti erilainen kuin eläimellisen kamppailuleikin. Taiteellisen leikin – tai lapsen leikin – syy ei voi olla yhtä instrumentaalinen kuin eläimellisen kamppailuleikin, jonka on tarkoitus toimia simulaationa potentiaalisista tulevista ja todellisista vaaratilanteista. *BBP*:n leikki-harjoitteet sisältävät nekin oppimisen aspektin, mutta avoimen ja epävarman sellaisen. Ne eivät opeta selkeitä toimintamalleja, vaan pikemminkin ne opettavat kyseenalaistamaan ja uudelleen muotoilemaan niitä. *Leikki*-harjoitteen voi nähdä opettavan herkistymistä, herkkyyden sietämistä, toisen kohtaamista toiseuden kaikessa outoudessa ja ihmeellisyydessä, adaptoitumista, mukautumista, kanssaelämisen ja -olemisen monikerroksisuuden tulkitsemista sekä toisen kuuntelua ja arvostamista. *Leikki*-harjoitteen sisältämä oppi on avointa ja jokaisen harjoittajan itsensä määriteltävissä ja eletävissä. Harjoitteen ohjaaja tai liikkeelle panija ei koskaan voi tietää etukäteen, mitä harjoite lopulta kellekin opettaa.

”En tietenkään edes yrittänyt päästä lähelle. Luulen, että varpunen tunsu ja huomasi läsnäoloni kauempaakin. Tuskin se oli samassa leikin tilassa kuin minä, tai siis samalla intentsiteetillä kiinni meidän kahden välisessä suhteessa. Koska olihan varpunen samassa tilassa, jaetussa kontaktissa ja vuorovaikutuksessa. Se huomioi minut ja minä sen.”

Ekologisen ajattelun kehittymisen kannalta *Leikki*-harjoitteen voi nähdä ensiaskeleena kohti ei-inhimillisen toiseuden kohtaamista toisen eksistenssiä arvostaen. Leikkiminen ei yleensä ole saanut aikaan harjoittajissa halua satuttaa, vaan pikemminkin tahtoa ymmärtää toista vielä paremmin tai antaa sen tulla lähelle, antaa toisen liikuttaa ja johdattaa leikissä ilman, että itse ohjaa leikin kulkua. Toinen toimii leikissä ei-inhimillisenä opettajana tai johdattajana – toisenlaiseen olemisen tapaan ohjaavana olentona, jonka tieto, muisti ja oleminen ovat huomattavasti inhimillisestä kokemusmaailmasta eroavaa. Toiselle antautuminen on inhimillisyyden ja ei-inhimillisyyden tarkkojen raja-aitojen kaatamista ja kadottamista. Ei-inhimillisestä tulee koettu, nähty, ymmärretty ja tunnustettu osa jokapäiväistä elämäämme, minkä uskon synnyttävän yhä eettisempää toimintaa kanssaoiloitamme – maapalloamme kokonaisuudessaan – kohtaan. Ekologinen ajattelu tarvitsee tuekseen leikkiä, kokeilua ja testaamista, jonka tarkoitus on päästä kosketuksiin intiimin, mutta oudon, vieraan ja tuntemattoman toisen – kanssatoimijan – kanssa.

3.3 Outo ja rakastettava tuntematon

Leikki-harjoite on toisen outouden ja vierauden äärelle pysähtymistä. Se on ihmettelyä ja innostumista, mitä toiseuden avoin ja peloton kohtaaminen saa aikaan. Tässä osiossa käsittelen ei-inhimillisen outoutta ja vierautta tarkemmin, pohdin toiseen kohdistuvan väkivallan ongelmaa kuten myös toiseuden rakastamisen kysymystä. Miten ottaa toinen avosylin vastaan ilman ennakkoluuloja tai -oletuksia? Kuinka rakastaa toista avoimesti, ja miten *Leikki*-harjoite voi edistää tätä rakkautta? Entä miten rakkauden kysymys liittyy lopulta etiikkaan ja ekologiseen ajatteluun?

Leikkiminen ei-inhimillisen kanssa tekee näkyväksi ihmisen halut ja intentiot: miten yleensä käytämme objekteja ympärillämme ja kuinka olemme tottuneet suhtautumaan niihin? Käyttäessämme penkkiä istuinalustana palvelemme lähinnä itseämme ja tarpeitamme. Tai pitäessämme hams-tereita häkeissä seuraamme lähinnä omia kiinnostuksen kohteitamme, ja poratessamme öljyä maaperästä kunnioitamme silloinkin pitkälti ainoas-taan inhimillisiä haluja. *Leikki*-harjoitteen tekeminen nostaa esiin kysymyksiä leikkijöiden välisestä hierarkiasta ja päätäntävällästä. Mikä tai kuka saa päättää kanssaolemisen laadun ja mikä tai kuka saa esimerkiksi liikuttaa tai koskettaa toista? Ajattelen, että hierarkiat ihmisten ja ei-inhimillisten olen-tojen välillä syntyvät ennakkokäsityksistä, -oletuksista, totutuista tavoista ja ennen kaikkea humanistisesta ihmiskeskeisestä ajattelutavasta. Tämä aihe-uttaa väkivallan käyttöä ei-inhimillisiä toisia kohtaan. Väkivallalla tarkoitan tässä yhteydessä laajalti käsitettynä toimintaa, jossa toinen ei voi tai saa itse määritellä toiminnan kulkua ja tapahtumia vaan tätä käytetään toisen tar-peita, intentioita tai päämääriä varten. Tällöin pelkästään toinen määrittelee yhteisen toiminnan ehdot ja käytännöt. *Leikki*-harjoitteessa leikkivä ihminen toimii ikään kuin omia normittuneita tapojaan ja käsityksiään vastaan, har-kiten omaa toimintaansa ja yrittäen antaa ei-inhimillisen toisen määritellä tilanteen kulkua yhtälailla. Ihmisestä tulee manifestaatio toisen olemisen tavasta, eikä pelkästään toisin päin.

”Oli vaikea liikuttaa lasia, koskea sitä. Miten lasi ehdottaa koskemaan itseään? Entä miten olen tottunut koskemaan lasia? Nämä riitelivät. Leikki varjoilla...tuntui, että lasikin osallistui leikkiin, mutta onko leikki kuitenkin minun luo-maa, sillä minä liikun?”

Harkitsevuus leikin aikana on toisen väkivaltaisen käyttämisen huomioimista ja sen tekemättä jättämistä – perinteisten hierarkioiden purkamista inhi-millisen ja ei-inhimillisen välillä. Tilalle nousee hämmennys siitä, miten olla toisen kanssa toista varten, avoimesti ja antaen olla, mutta arvostaen eikä huomiotta jättäen. Vaikka oman väijäämättömän väkivaltaisuuden ja ihmi-sen näennäisen ylemmyyden havaitseminen saattaakin aluksi tuntua lähinnä negatiiviselta kokemuksesta, uskon sen kuitenkin mahdollistavan paljon posi-tiivista pidemmälle aikavälille levittyvää myötätuntoa toisia kohtaan. Val-tasuhteen syntymistä toisen kohtaamisessa on usein mahdotonta välttää, mutta oman vallankäytön huomioiminen ja tarkkailu on sen sijaan täysin mahdollista. Se on eettisyyden harjoittamista käytännössä, omien tapojen ja oletusten haastamista sekä niistä irtipäästämistä. Ekologisen ajattelun kan-

66

12.1.2015

nalta tällainen arkipäiväisten asioiden ja olentojen kanssaolemisen harjoit-taminen voi parhaimmillaan tarkoittaa motivaation kasvua, jota tarvitaan liikuttamaan meitä eettisten periaatteiden kannattamisesta niiden arkipäiväis-tyneeseen käytäntöön eli eettiseen toimintaan (Bennett 2010, xi).

23.4.2015

”Kanssaoloharjoitteet ovat usein laadultaan hitaita ja medi-tatiivisia...Keskittyminen ja asioiden äärellä oleminen vaatii hitautta ja...pohdintaa, ajan antamista toisen olemisen tavalle ja sen tutkimiselle.”

1.7.2015

”Karrin kanssaolo on tuntunut hyvältä. Koiran aika ja rytmi on kovin erilaista kuin omani. Se makoilee, juoksee, syö, nukkuu, kävelee, haistelee, hyppii ja haukkuu. En ole oppinut ymmärtämään sitä vielä, en esimerkiksi sitä, miksi se haukkuu minulle tai muille aina välillä, ihan yllättäen, mutta se toden totta vaikuttaa olemiseeni ylipäätään.”

Toisen kohtaaminen leikkiessä (ja ylipäätään) on eron havaitsemista: toiseus syntyy havainnossa. Ero on aina toiseutta edeltävää. Toiseus on eron teke-mistä koetuksi, ja kokemus toisesta muuttuu ja muovautuu koko ajan. Toi-nen on *outo* ja *tuntematon*. Timothy Morton käyttää toiseudesta termiparia, *strange stranger* (Morton 2010, 40). Nämä sanat voisi kääntää myös esimer-kiksi *oudoksi muukalaiseksi*, mutta suosin sanoja *outo* ja *tuntematon*, sillä toiseuden kuvaileminen muukalaisuudeksi synnyttää mielessäni turhan pal-jon konnotaatioita vihapuheeseen ja rasismiin. Tuntemattomuus sen sijaan on jotain, jonka voi tunnistaa kaikessa meitä ympäröivässä ilman, että se olisi millään tapaa negatiivisesti latautunutta. Vaikka kuinka kuvittelisimme ”tun-tevamme” jonkin tai jonkun, emme silti voi väittää ymmärtävämmä tai tie-tävämmä siitä kaikkea. Tilaa tuntemattomuudelle on aina. Oli toinen sitten naapurin rouva, lemmikkikaniini, neilikka, älypuhelin, solu tai rakastamamme ihminen, kohdatessamme sen, ymmärryksemme ja käsityksemme siitä on aina altis muutokselle. (Mt. 2010, 40 – 41.) Muutos käsityksessämme voi tapahtua esimerkiksi oman tunnetilamme, säätilan, valaistuksen tai vaikkapa kohtaamassamme toisessa tapahtuvan hormonaalisen muutoksen ansiosta.

67

”Mesiangervo on outo ja paikoillaan. Se ei liiku ellen minä liikuta sitä. Se ei tule luokse, se vain on. Oma energiani ja olemiseni on huomattavasti siitä eroavaa, energiani ja aktiivisuuteni on erilaista. Vai onko kyse ennemminkin ajallisuudesta? Minun aikani on erilaista kuin mesiangervon. Minä toimin enemmän lyhyessä ajassa, mutta miten mesiangervo toimii koko elämänsä aikana: itäminen, kasvu, kukkiminen, muodonmuutos, kuihtuminen, lahoaminen. Meidän elämänkaaremmme ovat erilaiset ja silti hyvin lähellä toisiaan. Niin minäkin olen saanut alkuni, kasvanut, muuttanut muotoani ja lopulta kuihdun ja lahoan. Kiertokulku koskettaa kaikkea. Tämä on toisen ymmärtämistä saman maapallon asukkaana ja olijana.”

Toisen outouden ja tuntemattomuuden ei tarvitse olla vieraannuttavaa tai rajaavaa. Erojen ei tarvitse, saati pitäisi, toimia *erottavina*, etäännyttävänä tai pelottavina ilmiöinä. Toisen outous ei ole negatiivista. Toiseus on myös minussa, se on väleissä ja kohtaamisessa ja ilmenee kokoaikaisessa kehojen vuorovaikutuksessa ja kanssaolossa. Toisen outouden ja tuntemattomuuden tunnustaminen on siis outouden ja tuntemattomuuden tunnustamista myös itsessään. Se on eron perimmäisyyden banaalia toteamista.

”Ekologinen ajattelu tarvitsee intiimiyttä ja lähelle tuloa, iholle tuloa, vaikka kysymykset ovat laajoja ja levittyvät koskemaan maapallon jokaista kolkkaa. Ja vaikka harjoittamisessa onkin kyse hyvin pienistä muutoksista tai hetkistä, joissa on muutoksen potentiaali, mahdollisuus, uskon, että se herkistää elämässä toisinolemiseen laajemminkin.”

Kuten olen yllä olevaan kokemuskirjoitukseeni kirjannut, tulee toiseutta lähestyä intiimisti omasta kehosta lähtöisin: tämä kehollinen intiimiys on ekologisen ajattelun lähtökohta ja alkupiste. Harjoittaminen on intiimiä ekologisen ajattelun harjoittamista. Harjoittaessaan kanssaoloa harjoittaja *harjoittaa* ja *mietiskelee* intiimisti. *Leikki*-harjoitteessa intiimiys syntyy yhteisen leikin sisällä. Ihminen kohtaa ei-inhimillisen toisen, avautuu sille ja toivottaa sen tervetulleeksi omaan tilaansa. Tämä on kehollista ja radikaalia avoimuutta, joka voi toimia pohjana myötätunnon ja empatialle ja ekologiselle eettisyydelle. Vain avoimuuden kautta voimme saavuttaa molempipuolisen

23.4.2015

68

tunnustuksen ja vastavuoroisuuden, jotka eivät ole yhteiseloa pohjimmiltaan määrittäviä laatuja. Toiseuden outous on. Vastavuoroisuuden saavuttamiseksi tarvitsemme siis radikaalia avoimuutta toista, toiseutta ja outoutta kohtaan. ”We have a platform for compassion rather than condescending pity, and therefore, we have a basis for reimagining democracy. The inbuilt uncanniness of strange strangers is part of how we can be intimate with them.”²² (Morton 2010, 80 – 81.)

16.7.2015

”Istuuduin punaisen kasvuston vierelle, se levittäytyi kaikkialle, peitti näkökentän ja avasin sille tilan itsestäni, omasta maailmastani. Hyökyminen tai peittyminen alle. Kaiken kautta, ihon läpi ja silmistä, sormen päistä. Voinko sisällyttää sen kokonaan, ja jos voin, mitä jätän silloin ulkopuolelle?

Ollapa manifestaatio, ilmentymä siitä, mitä kasvusto tarvitsee. Olen paikoillaan, en voi liikkua, enkä siis haluakaan. Se on kehon kokonaan valtaavaa, vaikeasti selitettävää, maailman katselemista yhdessä siinä kalliolla kun tuuli puhalttaa ja aallot lyö kiveen, kasvusto vain on ja joutuu kokemaan paljon minun ja meidän monien muiden vuoksi.”

Aloittaessani *BBP*:n työryhmässä työskentelyn ja harjoitteisiin tutustumisen, muistan kuinka hurmaavaa ei-inhimillisen kanssaoleminen ja leikkiminen todella oli. Toisen ja minun välisten erojen huomaaminen oli itseni muokkamista ja muovaamista kohti toista tai toisen puoleen kääntymistä sen kaikessa valloittavassa outoudessaan. Länsimaisena humanismin ilmapiirissä kasvaneena ihmisenä, joka on lapsuutensa jälkeen oppinut suhtautumaan ei-inhimillisiin olentoihin ja asioihin huomattavasti eri tavalla kuin maapalloa asuttaviin kanssaihmissiin, harjoittaminen, jonka tarkoitus on saada harjoittaja huomioimaan ympäröiviä ei-inhimillisiä kanssaolentoja ja niiden vaikutusta omaan kehoon, vaikuttaa syvästi ja voimakkaasti. Syvyys ja voimakkuus syntyvät harjoittamisen intiimiydestä. Intiimiys harjoittamisessa on laatu, joka johdattaa harjoittajan helposti moninaisten ja kokonaisvaltaisten tunneskaalojen läpikäymiseen. Hullaantuminen, rakastumisen tunne, ihastuksen

69

²² ”Meillä on alusta pikemminkin myötätunnon kuin ylimieliselle säälille, ja täten meillä on pohja uudelleen kuvitella demokratiaa. Oudon ja tuntemattoman sisään rakennettu hämmästyttävyyks on osa sitä, miten voimme olla intiimisti niiden kanssa” (kirj. suom.)

tai voimakkaan empatian kokeminen ovat kaikki olotiloja, joita yksinkertainen *Leikki*-harjoitekin voi yllättäen tuottaa. Ymmärrän hyvin, että tähän suh-
taudutaan kuitenkin usein kyseenalaistaen ja epäilevästi. Mitä järkeä, hyötyä
tai iloa on siinä, että ihminen tuntee vetoa tai rakkautta ei-inhimilliseen
olentoon?

”Ei-inhimillinen on samalla tavalla tuntematon ja tuttu
kuin toinen ihminen. Voiko siihen voi suuntautua samalla
tavalla – rakastaen, välittäen, kanssaollen?”

”Oi, miten kuitenkin tunnen rakkautta tätä mesiangervoa
kohtaan. Ihmeellistä tunnetta, joka ei saa samanlaista vasta-
kaikua tai vastusta, mitä saan toista ihmistä rakastaessani.”

”Koskiessani...puista jakkaraa, tunsin...rakkauden tunnetta
sitä kohtaan. Välittäminen ja kuunteleminen. Jakkara ei
reagoi samalla tavalla kuin ihminen, mutta reagoi sel-
västi omalla tavallaan.”

Morton kirjoittaa oudon ja tuntemattoman rakastamisen merkityksestä eko-
logisessa ajattelussa. Toiseuden rakastaminen laajasti ymmärrettyä ei tar-
koita samankaltaista intiimiä rakkautta, jota ihminen tuntee esimerkiksi
lapsiaan, ystäviään tai kumppaniaan kohtaan. Toiseuden rakastaminen on
*toisen asian rakastamista sinällään, toisen olentoisuuden rakastamista
sinällään* (to love the thingness). (Morton 2007, 185.)

Meidän täytyy rakastaa toisessa sitä, mikä ei ole identtistä meissä
(Morton 2007, 185). Meidän on helppo rakastaa asioita ja olentoja, joiden ole-
muksen ja ulkonäön koemme suloiseksi, kauniiksi tai muutoin esteettisesti
viehättäväksi tai joita kohtaan koemme samuutta. Ekologisen ajattelun yksi
haasteista onkin selvittää, kuinka voisimme rakastaa häiritsevää ja ällöttä-
vää, asioita, joita emme edes tahdo havaita, asioita, jotka ovat meille etäi-
siä ja epämiellyttäviä. Näitä olentoja Morton kutsuu *epäinhimillisiksi*, olivat
ne sitten inhimillisiä tai ei-inhimillisiä olentoja, ne mielletään barbaarisiksi,
vahingollisiksi tai luotaantyöntäviksi. (Mt. 2010, 92.) Miten rakastaa sotaa,
ilmastonmuutosta tai lajien kuudetta sukupuuttoaaltoa? Mitä tällainen rak-
kaus voi olla ja kuinka se voi manifestoitua meissä ja toimissamme?

70

9.2.3015

23.4.2015

9.2.2015

Rakkaus epäinhimillistä kohtaan ei kuitenkaan tarkoita esimerkiksi
julmien tekojen tai ympäristökriisin hyväksymistä tai puolustamista, vaan
taas kerran radikaalia avoimuutta, jotta kanssaolemisen järjettömyyden ja
kiistämättömän tai vähentymättömän asioiden toisiinsa linkittyneisyyden
vaikutukset ymmärrettäisiin ja jotta toiseuden outouden perustavanlaatui-
suus tajuttaisiin ja nähtäisiin myös itsessä. Rakkaus toiseutta, inhimillistä,
ei-inhimillistä ja epäinhimillistä kohtaan on eksistenssin rakastamista. On
kyse asioiden vastaanottamisesta ja tunnustamisesta, ulossulkemisesta ja
sisällyttämisestä. Poliittinen ekologia tarvitsee meidän tunnustavan kaikki-
alle levittyvän kosmoksen, jossa kaikkien rakastaminen ei välttämättä tar-
koita kaikkien kokoaikaista sisällyttämistä, vaan pikemminkin tunnustamista
(Latour 2004; 145, 195 – 199). Tunnustaminen mahdollistaa lopulta myös
sisällyttämisen ja vastaanottamisen. Huomioon otto voi tapahtua vain tun-
nustamalla asioiden ja olentojen olevaisuuden. Tunnustamisella tarkoitan-
kin tässä olentojen eräänlaista hämärästä nostamista ja näkemistä ilman
erityistä arvottamisen prosessia. Toki tunnustaminen *mahdollistaa* arvot-
tamisen ja hierarkioiden luomisen, mutta ensisijaisesti se on huomioivaa ja
vastaanottavaa kanssaolemista ilman ennalta määriteltyjä hierarkiasuhteita.

Rakkaus on sitä, että manifestoituu toiselle ihan vain ollen. Rakkaus
on avautumista ja vastaanottamista. Ja muistakaamme, ettei avoinna ole-
minen tai rakkaus yleensäkään tarkoita täyttä konfliktittomuutta, vaan vastoin-
käymiset ja myös rajanvetämisen problematiikka voivat sisältyä avoimuuteen.
Konfliktit leikkiessä tarkoittavat esimerkiksi vallankäytön kysymysten
kanssa kamppailua, toisen totaalista ymmärtämättömyyttä, kyseenalais-
tamista ja käsittämättömyyttä. Nämä kaikki, ja monet muut konfliktit ovat
kuitenkin osa yhteisen ja jaetun leikin avoimuutta, joka opettaa ja kehittää
harjoittajaa yhä paremmin analysoimaan ja havainnoimaan omaa olemistaan
suhteessa toisiin.

Toiseuden ja erilaisuuden rakastaminen liittyy siis kaiken suhteisuu-
teen ja kanssaoloon, mihin kaikki oleva palautuu. Leikki-harjoitteen poten-
tiaali avata harjoittajan kokemuksia kaiken vuorovaikutuksellisuudesta on
kuitenkin kovin vajaavainen. Täytyy muistaa, että vaikka kuinka itse koki-
sin oman ekologisen ajatteluni kehittyneen ja saaneen uusia näkökulmia
juuri kehollisuhteisen harjoittamisen kautta ja avulla, en silti voi väittää,
että esimerkiksi *Leikki*-harjoitteen tuottamat hullaantumisen, ihastuksen
tai empatian kokemukset toimisivat kanssaharjoittajieni tai muiden ihmisten
kokemuksissa samalla tapaa toiseutta ja eroa kontemploivina ja inhimillisyy-
den ja ei-inhimillisyyden häilyvää rajaa koettelevina filosofisina työkaluina.
Voin ainoastaan todeta harjoitteen omaavan tämän potentiaalin.

71

”Katselin, ihmettelin vedessä olevia kuplia, tunnustelin pulloa ja sen tuottamaa ääntä lattiaa vasten. Toimin. Toimiko pullo? Toimiko vesi? Kuka tai mikä oikeastaan ehdotti toimintaa ja lopulta oli toimintakykyinen?...Leikkiminen on kanssaolon muoto. Kanssaolo ei ole leikin muoto...Kyse on kuitenkin keskittymisestä, kanssaolon tutkimisesta ja empatian etsimisestä sekä kehittämisestä – materiaallinen empatia.

Kaadoin vettä kädelleni ja hörppäsin sen siitä. Kuului ryystämistä. Vettä valui puiselle lattialle. Hieroin sitä poskellani ja mietin hieronko kehollani vai poskellani ja hieronko lattiaa vai vettä. Vesi lävisti ihon pinnan. Otin vettä sisälleni muutakin kautta kuin suullani. Nousin istumaan, hieroin sukallani lattian kuivaksi. Vesi kostutti sukkani jättäen tummemman harmaan läntin, vesi kuivui sukkaani ja kuivui poskilleni. Annoin sen painaa minua alemmas ja muuttaa olemisen tapaani irrottuneeksi jäykästä ryhdistä ja ylläpidetystä olemisesta. Vetistytminen, löystytminen, irrottaminen.”

Leikki-harjoitteen voi nähdä ehdotuksena toista arvostavaksi ja kuuntelevaksi kohtaamiseksi; toiseutta syleileväksi leikiksi, jossa toiseutta lähestytään ei niinkään erottavana vaan pikemminkin olentoja yhdistävänä ja linkittävänä asiana. Toiseuden vastaanottamisen harjoittelun merkitys laajenee koskemaan lopulta koko ekologisen ajattelun tavoitteita. Avoin vastaanottaminen on myös tuntemattoman, pelottavan, ahdistavan – sen mitä emme vielä tunne – vastaanottamista. Jotta voimme rehellisesti ymmärtää maailmassa tapahtuvia outoja ja vieraita prosesseja, kuten ilmastonmuutosta, meidän täytyy harjoittaa tuntemattomalle altistumista ja avautumista. Vain täten voimme lopulta myös toimia suhteessa siihen ja vastata sen asettamiin haasteisiin.

Neljäs luku: Inhimillinen- ei-inhimillinen: Keho ja ekologia

74

Tämä luku tarkastelee kehon vaikuttumista, affekteja ja vuorovaikutuksellisuutta. Kehon ekologisen ajattelun ja toiminnan alkupiste. Ajattelu tapahtuu siinä, mutta se on myös itsessään ekologinen: affektiivinen, vaikuttava ja muuttuva, toisiin vaikuttava ja toisista vaikuttava. Harjoite, jonka kautta tulkitsemme kehon ekologiaa, on nimeltään *Inhimillinen-ei-inhimillinen*.

Osiossa 4.1 käsittelemme kehon affektiivisuutta ja vaikuttumista toisista kehoista. Osio 4.2 puolestaan syvennyy kehon *tulemisen* tematiikkaan: kuinka keho muodostuu ja ilmenee koko ajan yhdessä muiden kehojen kanssa?

4.1 Vaikuttuminen

10.2.2015

”Kumpi liikuttaa, mikä liikuttaa? Miten vaikutun ja mistä vaikutun? Omien rajojen hälveneminen, oman tahdon ”katoaminen”. Tässä on kyse...oman kokonaisuuden ja yhtenäisyyden tärisemisestä, värähtelystä, muutoksesta kenties? Tilalle tarjoutuu intersubjektiivisuutta, joka on koko ajan läsnä kaikkialla kun olemme, sillä olemme aina kanssa...”

Käsittelin edellisessä luvussa eroja ja kahden kehon tai toimijan välistä avointa kohtaamista. *Leikki*-harjoitteen toisen kuuntelulle herkistävä vaikutus on läsnä myös *Inhimillinen-ei-inhimillinen*-harjoitteessa, jossa syvennyttään kuitenkin enemmän tarkkailemaan toisen vaikutusta omassa kehossa, kehojen suhteisuutta ja yhteistä vaikutusten kenttää. Painopiste on affektiivisuudessa ja vaikuttuneisuudessa, jotka ovat toisiinsa linkittyneitä, mutta hieman toisistaan eroavia kehon suhteisuudessa tapahtuvia ilmiöitä.

Inhimillinen-ei-inhimillinen on harjoite, joka saa minut pohtimaan kehon rajoja, individuaatiota ja kanssaolon huokoisuutta. Nytkin tätä tekstiä kirjoittaessa hengitän ilmaa, joka muokkaa ja liikuttaa kehoani, jokaisella napin painalluksella tunnen tietokoneen materiaalisuuden, joka painautuu sormenpäitteni ihoa vasten ja miten huone, jossa olen, on erottamaton kokemuksestani ja olemisestani tällä hetkellä. Koira makaa vieressäni pehmeällä alustalla, ja luen sille tätä tekstiä ääneen sitä mukaa kun kirjoitan. Kuinka puheeni vaikuttaa sen kokemukseen ja olotilaan tällä hetkellä? Miten sen läsnäolo vaikuttaa siihen, mitä juuri nyt tunnen, koen ja kirjoitan? Ja entä millä tavoin olemisen huokoisuuden ja kanssaolon kaiken lävistävyyden tutkiminen on osa ekologista projektia?

Inhimillinen-ei-inhimillinen-harjoitteen kulku on nimensä mukaisesti vaikutusten tulkintaa ensin kahden inhimillisen toimijan välillä, minkä jälkeen havainto siirretään inhimillisen ja ei-inhimillisen välisiin vaikutuksiin. Harjoitteen tavoitteena on kehon affektiivisuuden ymmärtäminen paremmin, mikä puolestaan tukee ekologisen ajattelun kehollistumista ja konkretisoitumista. Affektiivisuus levittyy kaikkeen materiaan, kehoistamme muihin kehoihin ja niin edelleen. Tämän jatkuvan vaikutuksien liikkumisen havainnoiminen voi uskoakseni auttaa meitä ymmärtämään sekä omaa kuuluvuuttamme maapallolla että kaiken muunkin osallisuutta siihen.

Affektiivisuus on kehon suhteisuutta. Vaikka yksittäisten affektien paikantaminen ja toteaminen onkin mahdotonta, voi harjoittaminen tehdä

koetuksi kehon suhteisuutta ja kanssaolevuutta syvemmin tai ikään kuin kirkkaammin. Affektit eivät ole koettavissa tai tavoitettavissa sinällään, mikä tietenkin tekee harjoitteen tavoitteellisuudesta osittain keinotekoisien. Keho on affektien vitaalisuuden ja interaktion keskus (Massumi 2002, 35). Affektit ovat (inhimillisen ja ei-inhimillisen) kehon vitaalisuutta, minkä kokemista harjoittava keho pyrkii voimistamaan itsessään. Affektit aikaansaavat aktiiviseksi tulemisen prosessin ja täten mahdollistavat kehon vitaalisuuden ja elävyyden tuntemisen ja aistimisen. Tämä oman havaintokyvyn havaitseminen, havainnon nimeäminen ja tiedostetuksi tekeminen on se, mikä ylipäättään mahdollistaa affektien analysoimisen tai niistä puhumisen (Reynolds & Reason 2012, 128). Tästä on kyse myös kehon avoimuuden ja vaikuttavuuden harjoitteissa, kuten *Inhimillinen-ei-inhimillinen*-harjoitteessa. Sitä voisi kutsua affektiivisuuden käsitteen konkretisoinniksi.

Osa affekteista kehittyi tiedostettaviksi ja nimettäviksi tunteiksi tai emootioiksi, kokemuksiksi tai toiminnaksi. Affektit sisältävät impulssin kohti liikettä tai liikkeen epäröintiä; affekti itsessään ei ole liikettä. (Reynolds & Reason, 2012 124.) Affektit eivät affektiteorian mukaan, kuten myöskään tämän tutkielman kontekstissa, merkitse samaa kuin lääketieteellinen tai psykologinen affektien määritelmä, jossa affektit tarkoittavat ohimeneviä voimakkaita elämyksiä, tunnetiloja, kiihtymystä tai mielenliikutusta. Affektiteorian kontekstissa affekti on kyllä ohimenevä, mutta se ei itsessään ole elämys tai tunne, vaan se on niiden esiaste, mahdollistaja tai liikuttaja. Affektiivisuus ei myöskään tässä tutkielmassa tarkoita samaa kuin vaikuttaminen ja vaikuttaminen. Ne tulevat affektin jälkeen tai nousevat affektista. Osa vaikuttumisesta on välitöntä ja hetkellistä, osa taas pitkäjänteisempää ja vasta jälkikäteen havaittavissa ja tulkittavissa. Affekti sen sijaan ikään kuin ohittaa tietoisuuden, vaikkakin se rekisteröidään kehossa ennen kuin se kääntyy tunteeksi tai emootioksi. Affektin rekisteröinnin ajatellaan linkittyvän keskushermoston tai autonomisen hermoston toimintaan, mikä mahdollistaa affektin riippumattomuuden merkityksistä ja tulkinnoista. (Blackman 2012, 21.) Affekti itsessään on eräänlainen intensiteetti, jonka sen herättämä emootio tai tunne sittemmin tunnistaa. Intensiteetti on emootion alkuaste, (Massumi 2002, 28–30) joka nousee affektiivisessä kehossa.

Ajattelen, että harjoittaminen voi antaa keinoja tulkita ja tutkia sitä, kuinka intensiteetit ”tulevat minuun ja kehooni”. Tätä tulkintaa on usein helpompi tehdä harjoittamisen jälkeen kuin sen tapahtumahetkellä vaikkakin harjoittaessaan ihminen joutuu kohtaamaan erilaisia kehon vaikuttuneisuuden tiloja, jotka saavat sen toimimaan, liikkumaan tai tuntemaan monin eri tavoin. Reflektointi ja kokemusten läpikäyminen, tapahtui se sitten harjoittaessa tai sen jälkeen, merkitsee minulle pyrkimystä ymmärtää kehon affektiivisuutta. *Inhimillinen-ei-inhimillinen*-harjoitteessa painopiste on vai-

kuttuneisuudessa: miten olen suhteessa toiseen, miten toinen *saa minut toimimaan tai olemaan*, miten toinen vaikuttaa kehooni tai muokkaa sitä, miten otan toisen kehollisuuden vastaan ja miten lähestyn sitä?

Jos keho on maailmallistumisen, tulemisen ja individuaation tapahtumapaikka tai alue, on *Inhimillinen-ei-inhimillinen*-harjoitteen tarkoitus kaivaa tämän alueen eri kerroksia ja kehittää harjoittajan hahmottamiskykyä oman kehollisuutensa muokkaantuvuudesta ja vaihtuvuudesta. Harjoite itsessään on rajattu alue tai aika, jolloin ihminen tietoisesti keskittyy tarkkailemaan oman kehonsa vastaanottavuutta ja liikehdintää aina hermostollisesta viestinnästä tunteisiin ja tahtotilaan asti. Harjoitteessa ei ole tarkoitus matkia tai mukailla toisen tapaa olla, vaan pikemminkin keho avataan mahdollisimman avoimeksi ottamaan vastaan ja huomioimaan toisen siinä aiheuttamia vaikutuksia. Näitä vaikutuksia voi liikkua, puhua, äänellä, hengittää, kuunnella, tunnustella tai vain huomioida. Mitään erityistä liikehdintää tai kehollista ilmaisuakaan ei tarvitse tuottaa. Pääpaino on vaikutusten herättämisessä impulsseissa, joihin keho annetaan vastata sen tarvitsemilla tai haluamilla tavoilla. Keho on siis radikaalisti enemmän-kuin-yksi, avoinna ja suhteessa toiseen ja toisiin kehoihin.

Kyseessä voisi sanoa olevan *affektiivinen empatia* toista kohtaan, jolloin empatian kohteena ei niinkään ole havaittu *toinen* tai toisuus vaan keho, joka ei ole selvärajaisesti itse eikä toinen (Reynolds & Reason 2012, 129). Keho ottaa vastaan toisen kehon ja sen olemisen tavan, mutta ilman toiseksi *muuttumista* tai matkimista. Kyseessä ei ole metamorfoosi tai esittäminen vaan pikemminkin *tulemisen* prosessi, jossa toisuus alkaa ikään kuin liueta tai huokoistua. Kirjoitan lisää toiseksi-tulemisesta tämän luvun seuraavassa osiossa.

”Avatessani silmät, toinen edessäni tuntui vieraalta, vaikka tietenkin myös tutulta ja tunnistettavalta...Kahden ihmisen väliset sosiaaliset tavat ja normit alkoivat...hälvetä tai muuttua – toisenlaisia tuli tilalle, kuten miten ja mihin voin koskea, milloin suunnata huomioni pois toisesta ja miten reagoida toisen kosketukseen. Toki tällaiset normit vaikuttavat osittain myös arkipäivässä, mutta harjoitteessa niiden laatu muuttui läheisemmäksi ja intiimimmäksi, mutta toisaalta voisin kuvailla sitä myös vieraan ja tuntemattoman hyväksymiseksi lähelle. Antautuminen ja vaikuttaminen.”

Toisten ihmisten sekä ei-inhimillisten olentojen kanssaolon harjoittamisen tarkoituksena ei ole kuvitella toisen kokemia kokemuksia tai tuntemia tunteita, ei pyrkiä ymmärtämään toista tai olemaan toinen, vaan havainnoida miten toinen vaikuttaa minuun ja omiin kokemuksiini, ja lopulta pysähtyä toisen äärelle tämän aikaansaamia vaikutuksia arvostaen. Tarkoituksena on, että ihmiset voisivat rakentaa kokemuksellista yhteyttä ei-inhimillisessä maailmassa tapahtuviin prosesseihin, jotka kiinteästi osallistuvat myös inhimillisiin prosesseihin, mutta jotka jäävät helposti ihmisen tietoisuuden periferiaan. Harjoitteen lähtökohta ja suuntautumisen alkupiste on siis ihmisen kehollistajunnallinen kokemus ja oleminen. Tämän kokemuksen on tarkoitus suuntautua ihmisen ja ympäröivän välisiin suhteisiin, jotta niiden merkitykset tulisivat selvemmin esille – tulisivat osaksi ihmisen kokemustodellisuutta. Harjoitemuodossa tapahtuva kokemustodellisuuden hetkellinen muutos on prototyyppi tai esimerkki tulevalle, se on kanssaolon ja ekologisen ajattelun filosofista ja käytännöllistä harjoittamista, jonka uskon tuottavan vaikutuksia myös arkipäiväämme muokaten olemistamme ajasta ja paikasta riippumatta.

Inhimillinen-ei-inhimillinen -harjoitteessa havainnoidaan kehon suhdetta sekä inhimilliseen että ei-inhimilliseen. Miten kahden ihmisen väliset vuorovaikutussuhteet eroavat ihmisen ja ei-inhimillisen toimijan välisestä vuorovaikutuksesta? Pohdinnan kohteeksi tulee tällöin väistämättä myös ei-inhimillisen toimijan affektiivisuus ja vaikuttavuus, sekä – mikä tärkeintä – harjoittajan omat riippuvuussuhteet ympäröivään.

”Ei-inhimillisen kanssaolo ei tällä kertaa tuntunut erityisesti eroavan ihmisen kanssaolosta. Kanssaolon voi oikeastaan nähdä joka hetki, jokaisen kanssa erilaisena tai uutena. Olin auringon kanssa...Mietin, minne aurinko paistaa, mihin se osuu, miltä se tuntuu, miten se lämmitää ja lopulta myös vaikuttaa...olotilaani. Pohdin auringon ja minun etäisyyttä. En voi koskea sitä. Olen järkyttävän kaukana siitä. Entä jos kävelen sitä kohti? Suhteutettuna auringon elämään ja olemisen tapaan tuo matka on olematon. Minulle se on pitkä, monta askelta. Riippuvuussuhteet. Olen riippuvainen auringosta, kaikki ympärilläni on riippuvaista auringosta, mutta aurinko ei ole tietääkseni riippuvainen minusta. Mikä on minusta riippuvaista? Aurinko vaikuttaa minuun, mutta vaikutanko minä siihen? Onko aurinko minun kanssa? Kanssaolo on orientaatio, tapa huomioida ja tutkia välisyyksiä ja vaikutuksia, sillä kaikki on koko ajan

78

4.5.2015

kanssa. Voisiko lopulta ollakin niin, että ei-inhimillisten olentojen energian taso ja olemisen tapa on koko ajan kanssaolevaa, kun taas ihminen ei vain huomioi tätä?”

Kokemuskirjoituksesta tulee esiin, kuinka toisen ihmisen kanssaolo kuitenkin eroaa ei-inhimillisen kanssaolosta jollain tapaa. Eräs kanssaharjoittajani totesi kerran kyseisen harjoitteen jälkeen kokevansa ettei ei-inhimillinen olento anna ”samanlaista vastusta” hänen keholleen mitä toinen ihminen voi antaa. Tämä on kiinnostava huomio verrattuna omiin kokemuksiini, joissa olen usein kokenut ei-inhimillisten olentojen antavan huomattavasti suuremman tai voimakkaamman vastuksen keholleni kuin toinen ihminen. Esimerkiksi kokemukset auringon mittakaavasta, ilmakehästä, kallion kielekkeestä tai pelkästään maan järjettömän suuresta koosta verrattuna omaani, ovat päätähuimaavia ja todella immersiiivisiä. Tämä on oman inhimillisen keholliisuuden suhteuttamista entiteetteihin ja voimiin, jotka ovat koko ajan elämässämme läsnä, mutta joiden olemassaoloa emme juurikaan kyseenalaista tai pohdi. Siltikin nämä ovat elämämme kannalta välttämättömiä. Oman mittakaavan ja ajallisuuden asettaminen jonkin huomattavasti suuremman ja laajemman olennon vierelle tai ääreen tuottaa vaikeasti sanallistettavia kokemuksia, joissa yhdistyy henkeäsalpaavan voimakkaita tuntemuksia omasta mitättömyydestä, mutta myös turvallisuuden tunne, kokemus kannateltuna olemista ja kuulumisesta. Nämä ovat tärkeitä vaikuttajia ekologisen ajattelun syventymisen kannalta. Kuuluminen ja ”kotona oleminen” ovat kokemuksia, jotka voivat auttaa hyväksymään riippuvaisuutta ja kiinnittyneisyyttä maailman muista toimijoista ja ilmiöistä. Useat harjoitteet, joissa painopiste on ei-inhimillisen ajallisuuden, rytmin ja elämänkaaren asettamisessa inhimillisen ajan rinnalle nostattavat – myös muissa kuin minussa – kokemuksia suunnattomuudesta tai mittaamattomuudesta, jonka äärellä oma keho ikään kuin vetäytyy ei-inhimillisen rytmin mukana ja vauhdissa.

Monien ei-inhimillisten toimijoiden oleminen on ihmisen näkökulmasta passiivista. Tarkoitan nyt lähinnä elottomia toimijoita sekä eliöitä, joiden liike, kasvu tai reaktiivisuus on eläimen olemisesta huomattavasti poikkeavaa. Tällainen näennäinen passiivisuus voi helposti näyttäytyä silkkanareagoimattomuutena. Tahdon kuitenkin muistuttaa, että ei-inhimillisten toimijoiden affektiivisuus ja vaikuttavuus on inhimillisen kehon läpäisevien affektien synnyttämistä reaktioista poikkeavaa. Se ei kuitenkaan tarkoita, etteivätkö affektit koskisi myös ei-inhimillisiä toimijoita. Affektit vaikuttavat materian jokaisessa skaalassa ja tasossa, aina subatomisesta kulttuuriseen ja sosiaaliseen. Materia itsessään on siis affektiivista. Tällöin ihmisen keho, kuten mikä tahansa ei-inhimillinenkin keho, on sommitelma erilaisia suhteita

79

kehojen ja asioiden välillä. Keho on inhimillisten ja ei-inhimillisten prosessien assemblaasi. Se on bakteerien, sienien, virusten ja loisten yhteisö – ei individuaalinen suljettu entiteetti – ja koko ajan individuaation prosessissa oleva muokkaantumisen alue (Blackman 2012, 1 – 6.) Tämä mielessä pitäen on ehkä helpompaa virittäytyä myös ei-inhimillisten toimijoiden affektiivisuuteen, reagointiin ja toimintaan.

Ei-inhimilliset olennotkin ovat kokoaikaisessa vuorovaikutuksessa ja muokkautumisen prosessissa ympäröivän kanssa. Kun aamulla puemme vaatteet päällemme, kehomme reagoi vaatteiden materiaalisuuteen, mutta niin reagoivat myös vaatteet kehoamme kohtaan: niihin kiinnittyy kuollutta ihoamme, ne muuttavat muotoaan, kuluvat ja imevät hajuja kehostamme. Heittäessämme roskia luontoon, eivät roskat välttämättä käy läpi inhimillisiä vaikuttuneisuuden tunneskaaloja, mutta ne kyllä vaikuttuvat ja vaikuttavat materiaan ympärillään. Samalla tavalla myös meri, ilmasto, kasvusto tai eläinkunnat *reagoivat* ihmisten aiheuttamiin ja synnyttämiin ilmiöihin. Näiden olentojen vastustus ei ole eksplisiittistä, suoraa tai selvärajaista, vaan ihmisen elämänkaareen verrattuna hidasta ja pitkäjänteistä, mutta yhtä kaikki todellista. Ei-inhimillisten olentojen affektiivisuuden todentaminen ja tutkiminen on ehkä epäselvää, mutta sitäkin kiinnostavampaa tutkimuksen aluetta. Kuinka esimerkiksi elävät organismit ovat affektiivisia? Tai voimme todella puhua affektiivisuudesta puhuessamme metallin elämänkaaresta? Onko metallin ruostumisen esiaste affektiivisuutta?

Brian Massumi kirjoittaa kirjassaan *Parabels for the Virtual: Movement, Affect, Sensation* affektien materiaalisuudesta ja siitä, kuinka ne koskettavat sekä inhimillistä että ei-inhimillistä kenttää. ”The distinction between the living and the nonliving, the biological and the physical, is not the presence or absence of reflection, but its directness.”²³ Ihmisen aivot ja hermostojärjestelmä mahdollistavat aistimukset ja havainnon lähes välittömästi (Massumi 2002, 36). Ihmisen kyky siis tulkita ja reflektoida tapahtumia, vaikutuksia, tunteita tai emootioita palautuu kysymyksiin biologisista tekijöistä ja potentiaaleista. Ihminen kykenee analysoimaan affektiivisuutta, tutkimaan sitä ja puhumaan siitä. Kaikkien toimijoiden hermostojärjestelmä ja aistit eivät kuitenkaan ole samanlaiset kuin ihmisillä. Kaikilla toimijoilla ei niitä edes ole, emmekä tällöin voi puhua toimijan reflektiosta, havainnosta tai tietoisesta liikehinnästä ja vaikuttumisesta, vaan pikemminkin vaikuttavuudesta ja toimijuudesta sinällään; kaikki materia on vaikutuksen kentän alaista ja siinä myös toimivaa.

Jos harjoitteet voivat edesauttaa kehojemme ja muun materian affektiivisuuden havaitsemisessa, uskon niiden voivan vaikuttaa toimintaamme laajemminkin. Se, että tiedostamme ympäristökriisin aiheuttamat ongelmat abstraktisti ei välttämättä auta meitä muuttamaan toimintamalliamme, jotka ovat kehollistuneita, totuttuja ja toiston kautta opittuja. Sen sijaan haluan uskoa, että intiimi ja kokemuksellinen harjoittaminen, joka aiheuttaa empatian ja toiseuden rakastamisen kokemuksia kehollisesti, voisi avata affektiivisuuden ymmärtämistä kaikkea yhdistävänä olemisen luonteena. Kanssaharjoittajani Salla kertoi tehtyään *Inhimillinen-ei-inhimillinen* -harjoitteen, että hän oli kokenut voimakasta suojeluvaistoa pientä kasvia kohtaan. Hän oli tarkastellut kasvin kasvua ja sen herkkyyttä ja virittänyt itseään sitä kohti. Toisen olemiselle omistautuminen aiheutti kyseisessä tapauksessa tarpeen olla vahingoittamatta toista. *Inhimillinen-ei-inhimillinen* -harjoitteen, kuten myös *Leikki*-harjoitteen, voisi siis nähdä konkretisoivan oman toiminnan mahdollista väkivaltaisuutta. Harjoittaja voi vain katsella ja todistaa toisen olemisen tapaa ja antautua sille. Tarvetta toimia, liikuttaa tai yrittää muuttaa toista ei ole.

Jos kehollisuhteinen harjoittaminen herättää harjoitteen aikana väkivallattomuuden tarpeen, onko sillä potentiaalia laajeta harjoitteen teko-
hetkestä pidemmälle? Tahdon ajatella harjoitteiden olevan mikrotason simulaatioita ihmisen toimista maapallolla laajemmalti. Uskon harjoittamisen vaikuttavan meihin sekä hetkellisesti että pitkäjänteisemmin. Muille avoinna oleminen tuottaa ihmettelyä ja hämmennystä joka hetki. Se on maailman sisäistämistä avoimemmin, ja siksi uskon sen voivan lisätä tyytymistä ns. ”vähempään”. Vaikka kyse onkin olemisen huokoistumisesta, eli oikeastaan leviämisestä ja täten myös ”enemmästä”, ei avoimuus tarvitse täyttyäkseen omaisuutta. Kaikki juoksee kehon läpi ja keho täyttyy, muuttuu, muokkaantuu jatkuvassa kanssaolossa, joka riittää. Tämä on ekologisen ajattelun realisoitumista ja materialisoitumista kehossa.

4.2 Tuleminen

81

Muistakaamme, että vaikka affektit ovat esi-individuaalisia ja intersubjektii-visia, ne voivat silti materialisoitua ja välittyä materiaalisesti (Blackman 2012, 22). *Inhimillinen-ei-inhimillinen* -harjoite on esimerkki yrityksestä tulkita ja havaita affektien materialisoitumista. Tässä osiossa käsittelen tarkemmin sitä, kuinka vaikuttuminen toisesta manifestoituu harjoittavassa kehossa

23 ”Ero elävän ja elottoman, biologisen ja fyysisen välillä, ei ole reflektoinnin läsnä- tai poissaolo, vaan sen kohdistuminen tai välittömyys.” (kirj. suom.)

toiseksi-tulemisen prosessina, muokkaantumisena ja sisäisenä aistimisena. Miten affektiivisuus ja vaikuttuminen muuttuu tulemiseksi ja minkälainen materiaallinen prosessi tuleminen on? Entä kuinka toiseksi-tuleminen voi oikeastaan olla empatian ja ekologisen eettisyyden rakentamisen työkalu?

”En kuitenkaan henkilöinyt huomiotani Emiliaan, vaan pyrin havainnoimaan muotoa, massaa, materiaa. Koska olin tunnustellut oman kehoni tuntemuksia ennen silmien avaamista, oli toisen havainnointi erityisen herkkää ja empaattista. Koin miltä Emilian keho tuntui, miten se asettui, miten sen luut, lihakset ja paino asettuivat...Toisen kosketuksen aistiminen mikrobiilikeinoin omassa kehossa. Toisen materiaalisuus. Materiaalinen empatia.”

Materiaalinen empatia, josta kirjoitan yllä olevassa kokemuskirjoituksessa on termipari, joka kuvaa hyvin empatian tai vuorovaikutuksen laatua, joka syntyy kehon avoimuudessa toista kohtaan. Se on kehon tulemista toisen vaikutuksen alaisena, eräänlaista tilan tekemistä toiselle ja toisen aistimista omasta kehosta lähtöisin siten, että toinen voi asuttaa sitä tervetulleena, jolloin avoimuus voi aiheuttaa kehollista muutosta molemmissa. Toisen tervetulleeksi toivottaminen edesauttaa läheisyyden, rakkauden ja empatian tunteiden syntyä.

Kehon kokoaikainen, jatkuva, muutoksessa oleva, mukautuva, adaptoituvaa, vaikuttava, liikkuva tuleminen, jota jokainen ympäristön kehoon vaikuttava liikahdus pitää yllä, on maailman paljastumista kehossa. Affekti synnyttää impulssin kohti liikettä; tulemista joksikin. *Affekti on vaikuttamisen impulssi*. Erin Manning kirjoittaa kirjassaan *Always more than One: Individuation's dance* kehon tulemisesta. Tuleminen on kehon vuotamista, avoimuutta ja rajattomuutta; singulaarisuus tai individuaatio, jonka tuleminen saa aikaan, on nouseva kokemus itsestä tai olemisesta, joka yhteis-muodostuu (co-constitute) jaetussa ja kollektiivisessa kokemusten kentässä. Singulaarisuus syntyy maailmallistumista kohti kurottamisessa, joka on kehon tulemista. (Manning 2013,11.) Jos keho on siis kenttä, jossa affektit potentialisoituvat ja vitalisoituvat, voi kehon ajatella olevan jatkuvassa tulemisen tilassa, koko ajan esiasteen, aikomuksen ja liikkeen välisessä vuorovaikutuksessa.

Kehon tuleminen merkitsee minulle kehon perustavanlaatuaista olemisen tapaa ja eksistenssin luonnetta. Tarkoitukseni on kuitenkin tarkastella tulemista tietystä näkökulmasta käsin; kuinka keho tulee *toiseksi*, eli kuinka keho tulee suhteessa toiseen, ja kuinka toinen liikuttaa sekä muokkaa kehoa

82

23.2.2015

tulemisen prosessissa. Tarkastelen tulemista toisen tilaan asettumisen näkökulmasta; voiko harjoittaja aistia toista omasta kehostaan sisältä päin?

Entä kuinka tällainen toiseksi-tuleminen voi alkaa ja miten sellaiseen intensiteettiin pääsee? Ilmiöt, joista puhun nyt eivät ole helposti kuvailtavissa tai sanallistettavissa, päinvastoin projektini kirjoittaa harjoittamisen aiheuttamista kehollis-mielikuvallisista kokemuksista on suorastaan järkyttävän vaikea. Sanojen rajallisuus ja konnotaatiot tulevat vastaan lähes joka lauseessa, jonka kirjoitan, mutta yritän silti parhaani. Muistutan vielä, että tarkoitukseni ei ole mystifioida harjoittamisen herättämiä kokemuksia, vaan pyrkiä kirjoittamaan niistä mahdollisimman avoimesti ja peittelemättä. Syy siihen, että osa harjoittamisesta tapahtuvista ilmiöistä saattavat vaikuttaa lukijasta lähes maagisilta, kuvitteellisilta tai yliluonnollisilta, lienee, että harjoitteiden mahdollistama toisinolemisen tapa todellakin poikkeaa totutuista ja arkipäiväisistä toimintamalleista huomattavasti. Ihmisen kyky kokea yllättäviä ja hämmästyttäviä ilmiöitä omassa kehossaan on kuitenkin todellinen ja uskoakseni myös käyttökelpoinen pyrittäessä uudelleenmäärittelemään subjektiviteettia, kanssaoloa ja kuuluvuutta.

Toiseksi-tuleminen on kokemuksena syvä ja siksi voisi helposti kuvitella sen saavuttamisen olevan jotenkin erityisen vaikeaa, aivan kuin siihen liittyisi jotain erikoislaatuista asiantuntijuutta tai mestariutta. Se on kuitenkin mielestäni yksi vaatimattomimmista, mutta ehdottomasti myös olennaisimmista kokemuksista, joita *BBP*:n harjoitteet ovat minulle mahdollistaneet. Siihen ei sisälly mitään mystistä, taianomaista tai nerokasta. Kyse on syvästä empatian ja oivalluksen kokemuksesta, ihmisen kokemasta havaitusta ja kehollisesta yhteydestä toiseen olentoon. Tämä yhteys on verrattavissa ihmisen kokemaan rakkauteen toista ihmistä tai vaikkapa lemmikkiä kohtaan, mutta eroaa siitä materiaalisesti, aistimellisesti ja ajallisesti. Pyrin seuraavaksi avaamaan näitä eroavaisuuksia tarkastelemalla *Inhimillinen-ei-inhimillinen* -harjoitteen aiheuttamia kokemuksia.

4.5.2015

83

”Toinen ei ole minä, mutta vaikuttaa minuun ja minä häneen. Onko tämä kanssaolon syvin olemus? Toiseuden ja outouden hyväksyminen ja vastaanottaminen, avoinna olominen? Vaikutukset ovat vuoropuhelussa keskenään meidän välillä, meidän jaetussa välisyydessä eikä niiden alku- tai loppupistettä ole löydettävissä. Molempien kehot ovat vaikutusten alueita, joilla vaikutukset liikkuvat ja joiden lävitse ne kulkeutuvat: tällöin vaikutuksetkin ikään kuin ovat yhteiset ja rajattomat. Olen Emiliaa ja Emilia on

minua...Onko tämä lopulta kaiken olemisen perusluonne, ekologiaa puhtaimmillaan, minkä harjoittaminen voi tehdä selvemmin koettavaksi ja ymmärrettäväksi?”

84

Inhimillinen-ei-inhimillinen-harjoite alkaa oman kehon aistimisella: minkälaisia mikroliikkeitä, tuntemuksia, kipuja, liukahduksia, ärsykeitä tai haluja kehossa on. Keskitytään tasapainoastiin, asentoastiin ja sisätuntemusaistiin. Tämä on harjoitteeseen asettautumista; omaan kehoon *asettautumista* ja *laskeutumista*. Hiljalleen harjoite etenee toisen kehon aistimiseen ja kehojen vuorovaikutuksen havainnoimiseen. Laskeutuminen toisen kehoon voi alkaa. ”*Annamme itsemme vaikuttua toisesta, toisen kehon materiaalisuudesta.*” Tämä kohta on harjoitteen ohjeissa erityisen tärkeä. Koen sen tar koittavan sitä, että antaa kehonsa avautua toiselle, antaa toisen ikään kuin astua sisään oman kehon materiaalisuuteen tehden samalla näin myös toiselle. Korostan taas kerran tiedostavani kuinka tätä tapahtumaa on äärimmäisen vaikea esittää sanallisessa muodossa ilman, että se kuulostaisi jossain määrin mystilliseltä tai salaperäiseltä. Kyseessä on mielikuvituksen, aistimisen, havainnoinnin sekä kehollisen ja materiaallisen työskentelyn kombinaatio, eräänlainen sisätuntemusaistin kuvitteellinen laajentaminen toisen kehoa aistivaksi.

Toisen liikkeet, keho ja materiaalisuus ikään kuin tulevat omaan kehoon, laskeutuvat siihen aiheuttaen kokonaisvaltaisen aistimellisen kokemuksen, joka liikuttaa vallaten kehon ääriään myöten. Keho antaa tilaa toiselle asettua ja vaikuttaa. Ajallisesti ja tiedostetusti tämä kokemus tai hyökyvä tunne ei välttämättä ole pitkäkestoinen vaan usein hyvinkin lyhytikäinen, tosin se voi jäädä toistuvaksi kokemukseksi sekä epäilemättä vaikuttaa harjoittajan tapaan kohdata ja vastaanottaa uusia kehollisia kokemuksia.

Inhimillinen-ei-inhimillinen -harjoitteen tekeminen on aiheuttanut toistuvasti itselläni ja kanssaharjoittajillani *yhteyden tunnetta*. Kanssaharjoittajani Jenna kertoi kuinka kalliota vasten nojatessaan oli kokenut voimakasta yhteyttä siihen ja tajunnut samalla hahmottavansa maailmaa pitkälti rajojen kautta. Hän oli harjoitetta tehdessäänkin havainnoinut omia rajojaan suhteessa kallioon, ja pohti harjoitteen päätyttyä kuinka rajaaminen auttaa häntä hahmottamaan maailmaa ja suhdettaan siihen. Hän kuitenkin koki yhteyden tunteen hyvänä asiana, sillä se auttaa häntä päästämään irti lokeroinnista. Lokeroinnin ja rajaamisen kysymykset ovat tärkeitä teemoja ekologisen ajattelun näkökulmasta, sillä erottelevuus, joka yltää aina kehon mikrotasolta sosiaaliselle ja poliittiselle makrotasolle asti, asettaa ihmiset ja eläimet binääriseen suhteeseen, luonnon irti kaupungistuneesta elämästä tai paikallisen toiminnan globaalista, ja on täten omiaan vaikeuttamaan erotta-

mattomuuden tai kuuluvuuden kokemisen saavuttamista. Käsitys ihmisestä ja ihmisen (arkipäiväisistäkin) toimista jotenkin erillisinä maapallon kärsivästä tilasta on kestämaton, mutta myöskin täysin irrationaalinen. Tulen käsittelemään erottelun problematiikkaa hieman enemmän luvussa 5 kehon laajenemisen ja huokoistumisen kokemuksen kautta.

Yhteyden tunteminen on kuitenkin irrottamattomasti linkitty-nyt myös toiseksi-tulemisen kokemukseen, jossa toisen vaikutukset asuttavat oman kehon materiaalisuuden muokaten ja liikuttaen sitä. Vaikutuksen kentän havaitseminen on vaikutusten jakamista muiden kanssa, vaikutusten liikettä kaikkiin suuntiin. Ne yhdistävät meidän materiaalin kaikkeen meitä ympäröivään materiaan. Harjoittamisessa syntyvä yhteyden kokemus kallion, toisen ihmisen tai vaikkapa koiran kanssa on materiaalista empatiaa, toisen aiheuttamien vaikutusten kulkeutumista oman kehoni materiaalin kautta yhä eteenpäin muuhun materiaan. Tämä on toiseksi-tulemista; toisen materiaalisuuden istuttamista omaan kehoon hetkellisesti tai pitkäkestoisesti, oman kehon altistamista toisen vaikutuksille, jotta keho voi radikaalisti muuttua havaitessaan oman aina-enemmän-kuin-yykseytensä.

Toiseksi-tuleminen on siis toisaalta toisen aistimista omasta kehosta lähtöisin, mutta samanaikaisesti toisen sisäistämistä, päästämistä itseen, jolloin itseys ja käsitys selvärajaisesta minästä voi vavahdella. Se on toisen paikkaan, kehoon, alueeseen ilmentymistä – ei väkivaltaista sisään astumista – ja vaikuttamista avaten samalla tilaa toiselle omassa kehossaan. Toiseksi-tuleminen tai toisen asemaan asettuminen ei tässä yhteydessä kuitenkaan tarkoita *toisen ymmärtämistä* tai *toisen kokemuksen kokemista* – tarkoituksena ei ole väkivaltainen toiseen tunkeutuminen tai toiseksi muuttuminen, vaan toisen materiaalisuuden ja olemisen aistiminen omasta kehosta ja aistikyvystä lähtöisin. Harjoitteessa on mukana kuvittelua – oman aistikyvyn rajojen koettelemista ja testaamista – mutta erityisesti harjoite on vaikuttumisen havainnointia konkreettisesti ja materiaalisesti omassa kehossa. Toiseksi-tuleminen on toiseuden purkamista ja selvittämistä, uudelleenmäärittelyä ja rakentamista. Se on kehon olemista suhteessa toisiin, toisen aikaansaamien affektien ja vaikutusten paljastumista materiaalisesti kehossa, minkä tarkoitus on syventää yhteyden ja vuorovaikutuksen, mutta eritoten materiaallisen empatian kokemista. Materiaalinen empatia merkitsee kykyä antaa tilaa toiselle omassa kehossaan sekä havainnoida toista materiaalisesti ja kokonaisvaltaisen kehollisesti – se on toisen ottamista huomioon, ei toisen aseman täydellistä ymmärtämistä tai tajuamista. Se on kehollisuuden radikaalia muutosta avoimeksi; kehojen vuorovaikutuksellisuuden ymmärtämistä olemisen perustana, jolle etiikka voi rakentua. ”Empathy not explicitly for or toward the human, but with the world in its emergence. An

85

ethics of relation”²⁴ (Manning 2013, 152).

”Täten vieras ihminen muuttui tutuksi, mutta myös vieraammaksi – ymmärrys siitä, kuinka toinen on materiaallinen olento kuten minäkin, toisen kokemuksesta ei voi saada kiinni.”

10.2.2015

86

Kehon affektiivisuuden ja vaikuttuneisuuden ymmärtäminen on maailmassa kanssaolemisen havaitsemista ja siksi ekologisen ajattelun peruspiilareita. Se on kehojen ekologisuuden tekemistä koetuksi. Kehojen suhteet eivät ole väleissä – vaan suhteisuudessa, joka juoksee läpi ja liikkuu kehosta kehoon. Toiseksi-tulemisen havainnointi on ”itsen” värähtelyä, joka liuentaa rajoja itsen ja toisen välillä. (Morton 2007, 169) Tämä on ekologisen ajattelun kannalta tärkeää, jotta ymmärtäisimme ettei toiminnalla ja vaikutuksilla ole tarkkaa ydintä tai rajoja, vaan ne ovat kuin juurakoita tai rihmastoja juosten kaikkien asioiden läpi jakaen vaikutuksensa aina eteenpäin. Keho on ekologinen, itse ei ole rajattu kokonaisuus vaan vaikuttuva ja suhteinen. Se havainnoi, aistii ja kokee materiaalisesti kanssaollen tulemisen loputtomassa prosessissa. Kun tämä tulemisen prosessi tulee harjoittajassa koetuksi, voi kokemus uskoakseni muuttua myös elämää ja olemisen tapaa koskettavaksi ekologisen ajattelun konkreettiseksi muodoksi: tavaksi ymmärtää asioiden suhteisuutta ilman tarkkoja ja pysyviä raja-aitoja ja lokeroita.

24 ”Empatiaa ei vain eksplisiittisesti toista ihmistä kohtaan, vaan empatiaa maailman kanssa sen ilmentymisessä. Suhteisuuden etiikkaa” (kirj. suom.)

Viides luku: Materian kanssaolo: Kanssaolo ja ekologia

88

Tämä on luku olemisen huokoistumisesta eli omien rajojen hälvenemisestä tai liukenemisesta ympäröivään materiaan. Luku on eräänlainen jatko-osa aiemmalle kehon aina-enemmän-kuin-ykseyttä käsittelevälle luvulle. Pohdin, kuinka kehon rajojen huokoistumisen prosessi tuottaa ymmärrystä kehosta täysin kiinnittyneenä ja kuuluvana maapallon muuhun materiaan, jolloin maailman olentojen ja asioiden riippuvuussuhteinen ja kutoutunut kanssaoleminen voidaan uskoakseni ymmärtää paremmin. Lisäksi tämä on myös luku mielikuvituksen käytöstä kehollisten prosessien syventämisessä sekä harjoittamisen

mahdollistamista *psykoottisista*²⁵ kokemuksista, joita kanssaolemisen kudelman ajattelemisen – ekologinen ajattelu – ja kokeminen saattaa kaikessa järjettömässä laajuudessaan tuottaa. Lopulta käsitelen tässä luvussa kysymyksiä: voiko materian riippuvuussuhteisuuden harjoittaminen kehollisesti muuttaa tapaamme hahmottaa maailman materiaalisuutta, ja kuinka tämä muutos altistaa tai herkistää meitä ekologisteen ajatteluun? Kaiken kaikkiaan tämä luku kertoo siis kanssaolon kokemisen syventymisen mahdollisuudesta ja eksistenssin yhteenkietoutuneisuuden havaitsemisesta kehollisuhteisen harjoittamisen kautta.

Ekologinen ajattelu on ajattelua suuresti (Morton 2010, 20). Se laajenee koskemaan joka ikistä maailmaan kolkkaa, olentoa ja asiaa. Siksi

25 On tärkeää huomata, ettei psykoottisuus merkitse tässä samaa kuin psykoosi tai psykoottinen tila sairauden oireena. Psykoottiset tilat sairaalla henkilöllä tarkoittavat tilaa, jossa ”todellisuudentaju on ainakin osin heikentynyt. Aistiharhat ja oudot kokemukset sekoittuvat menneisyyden muistoihin ja tuloksena voivat olla monenlaiset todellisuutta vääristävät harhauskomukset ja harhaluulot. Harhaluulojen, harha-aistimusten ja todellisuutta vääristävien tulkintojen luonne ja voimakkuus vaihtelevat eri henkilöillä, eri tilanteissa ja sairauden eri vaiheissa. Muita psykoottisia oireita ovat ajatuksen ja puheen häiriöt, sekavuus ja hajanaisuus” (Mitä ovat psykoottiset tilat? Terveyskirjasto). Kehollisuhteisen harjoittamisen potentiaalisesti aikaansaamat psykoottiset kokemukset ovat lähinnä ajan- ja paikantajun kadottavia, oman kehon rajojen ja kontrollin hävittäviä sekä toisten asioiden ja olentojen rajojen häivyttäviä. Kokemukset eivät välttämättä ole mukavia tai miellyttäviä, vaikkakin ne saatavat kaikessa mielettömyydessään olla myöskin mukaansatempaavia ja kiehtovia. Epämiellyttävyys ei kuitenkaan merkitse sitä, että harjoitteet olisivat vaarallisia tai psykoosia aiheuttavia. Syy, miksi käytän tutkimassani sanaa psykoottisuus – silläkin uhalla, että se ymmärretään väärin – on kuitenkin yksinkertainen: jotkin kehollisuhteisen harjoittamisen aiheuttamat kokemukset ovat todellakin niin todellisuudentajua mullistavia ja kehon rajallisuutta koettelevia, etten keksi parempaa sanaa kuvaamaan tuota kokemuksellista tilaa.

ekologisen ajattelun täytyy löytää jonkinlainen arvopohja ja perusta, jolle eettisyys ja kaiken rakastaminen, mutta myöskin konfliktien kohtaaminen ja avoimuus voivat rakentua. Materiaalinen empatia, josta kirjoitin jo edellisessä luvussa, on yksi tapa kuvailla empatiaa, joka kohdistuu kaikkeen – ei pelkästään inhimilliseen tai elävään. Materiaalisen empatian täytyy pohjata käsitykselle materian kaikkinaisuudesta, kaikkialla-olevuudesta ja merkityksellisyydestä. Ei riitä, että tuntee ja tunnustaa oman kehon materiaalisuuden ja monimuotoisuuden. Tämä materiaalisuus täytyy ulottaa koskemaan lisäksi kaikkea kehoa ympäröivää; muita kehoja, asioita, olentoja ja objekteja. Uskoakseni vain täten voimme alkaa rakentamaan yhteistä ja tasavertaista eettisyyttä, joka ottaa huomioon maapallon kaikki toimijat.

Teimme kerran *BBP*:n työryhmän kesken harjoitteen, jonka pohjasimme Outi Conditin kirjaamille kauniille hypoteeseille tasa-arvoisesta materiasta:

- What if we start from the premise that everything is matter.
- Everything we can perceive and everything we cannot perceive whether internal or external to our perceived selves is material and everything matters?

90

- What if we start from the premise that all this matter is equal?²⁶

Nämä hypoteesit voi nähdä jonkinlaisina peruspilareina myös *Materian kanssaolo* -harjoitteen rakenteelle, vaikka ne eivät edellä esitetyssä kirjallisesa muodossaan olleetkaan kehittelytyöni taustalla muotoillessani harjoitetta. *Materian kanssaolo* -harjoite on kuitenkin syntynyt tarpeestani hahmotella harjoitteita, joissa harjoittaja voi keskittyä aistimaan, tuntemaan, pohtimaan, tutkimaan ja ajattelemaan omaa kehoaan osana kaikkea muuta maailmassa olevaa materiaa, jota ei pääse karkuun, vaikka kuinka taitavia olisimmekin sen huomiotta jättämisessä tai unohtamisessa. Materia on läsnä, se tunkeutuu meihin muiden kehojen kosketuksen, ilman, saasteiden, ruoan, veden, molekyylien ja atomien muodossa, ja me liikutamme, painamme, koskemme, muokkaamme, korjaamme, rikomme, aistimme ja havainnoimme sitä alati, mutta sil-
tikin suljemme siitä suuren osa tietoisuutemme ulkopuolelle.

Materian kanssaolo on harjoite, joka syntyi vastauksena ja reaktiona kyvyttömyyteeni ymmärtää tai kokea asioiden yhteenkietoutuneisuutta;

91

26 Entä jos aloittaisimme oletuksesta, että kaikki on materiaa? Kaikki, jonka voimme havaita ja kaikki jota emme voi havaita, oli se sitten sisäistä tai ulkoista meille itsellemme, on materiaa ja merkitsee? Entä jos aloittaisimme oletuksesta, että kaikki tämä materia on tasa-arvoista? (kirj. suom.)

miten kaikki materia on peräisin samasta maapal-
lost ja kuinka kaikki ovat myös riippuvaisia siitä ja
täten myös toisistaan. Miten ihmeessä voisin todella
sisäistää, kokemuksellistaa ja intiimiyttää tämän
abstraktin tiedon, joka vaikuttaa ekologisen ajatte-
luni pohjalla, mutta joka siltikin tuntuu kaukaiselta
tai jotenkin minusta irralliselta? Tiedän, että New
Balancen -lenkkarini sisältävät öljyä, ihmistyötä,
eläimen nahkaa, puuvillaa ja monia tuhansia litroja
virtuaalista vettä. Tiedän näiden kaikkien mate-
riaalien käyttöön liittyvän paljon kyseenalaisia
ekologisia ja sosiaalisia rakenteita, ja tiedän oman
lenkkareiden ostamiseni tukevan näitä rakenteita.
Tiedän myös hengittäväni ilmaa, jossa on paljon
muutakin kuin typpeä, happea ja argonia; ylijää-
mäkaasut ja saasteet muokkaavat kehoani jokaisella
henkäyksellä. Tiedän myös kehoni olevan materiaa,
joka on samalla tavalla syötävää tai käytettävää
lihaa kuin muidenkin eläinten liha. Tulen kuoltu-
ani lahoamaan ja maatumaan, ja tällöin kuolleen
kehoni materia jää vaikuttamaan ympäröivään
yhä – vain toisella tavalla kuin eläessäni ja toi-
miessani maailmassa kehoni kautta ja kehossani.
Tieto materiasta, sen vaikuttavuudesta – toisinsa-
noen vitaalisuudesta – kaikkialla-olevuudesta ja
(pienimpään jakamattomaan yksikköön liikutta-
essa) kenties tasa-arvoisuudesta on tietoa, joka ei

92

kuitenkaan välttämättä tavoita tietoisuuttamme
kokonaisvaltaisesti tai kehollisesti. Toisinsanoen
se ei saa meitä muuttamaan toimintaamme tai
käsitystämme materiasta, toisista olennoista tai eet-
tisyydestä muita ja koko maapalloa kohtaan. Miten
siis muuttaa tätä?

93

5.1 Kehon huokoistuminen

94

11.5.2015

”Liikutan lihaksia, soluja, kehon nesteitä ja energiaa kaikkia samaan suuntaan samassa rytmissä pilvien kanssa. Liike on jaettu, yhteinen, pilvet ohjaavat ja minä liikun niiden mukana. Ääretön ja syvä putoaminen, tipahdus ja olemisen täydellinen syy. Olla yhtä ja kiinni ja samassa vauhdissa maailman kanssa.”

Ekologinen ajattelu eli ajattelu suuresti on yhteenkietoutuneisuuden ajattelemista, joka muuttaa tietoisuuttamme maailmasta ja eksistenssistä (Morton 2010, 20). Se on tulemistä täysin tietoiseksi siitä, kuinka ihmiset ja muut olennot ovat yhteydessä toisiinsa. Se on maailman kudelman (mesh) osana olemisen kokemista kokonaisvaltaisesti, sen sisäistämistä ja huomaamista arkipäivässämme ja kehojemme suhteessa maailmaan. Eikä ekologinen ajattelu ole välttämättä aina helppoa, yksinkertaista tai miellyttävää. Päinvastoin, maailman materiaalisuuden kutoutuneisuudesta tietoiseksi tuleminen ja katastrofin kaikkia koskettavuuden havaitseminen saattaa olla tuskaista, ahdistavaa ja painostavaa. Se voi lisätä pelkoa, paniikkia, levottomuutta, inhotusta, hämmennystä, häpeää ja turvattomuutta (Mt. 2010, 31 & 125). Kudelman on – kuten Morton asian esittää – kertakaikkisen mullistava ajatus, eikä ole ihme jos sen ajattelemisen tuntuu lähes ylitse-pääsemättömän vaikealta (Mt. 2010, 39).

Sanan ”mesh”, jolla Morton kudelmasta kirjoittaa, voisi kääntää myös sanaksi verkosto. Syy, miksi suosin kuitenkin sanaa kudelman, on yksinkertainen: verkosto on mielestäni sanana löyhempi, sillä verkostossa on aina välejä; jotain joka ”jää tyhjäksi”, kun taas kudelman on selvästi kokonaisvaltaisempi ja jollain tapaa läpäisevämpi. Sillä ei ole tarkkaa alku- tai loppupistettä, saati selviä rajoja: se koostuu loputtomista yhteyksistä pienimmistä yksiköistä aina suurimpiin olemisen skaaloihin asti. Kudelman olennot ja asiat eivät myöskään ole tarkkarajaisia kokonaisuuksia, vaan huokoisia ja linkittyneitä toisiinsa.

Morton kirjoittaa, että kudelman ajattelemisen vaatii tarkoista etu- ja taka-alan, ja kenties myös sisä- ja ulkotilan, käsitteistä luopumista, mikä saattaa aiheuttaa jopa skitsofreenisiä tai psykoottisia kokemuksia – pohjattomuutta ja äärettömyyttä. Jos kudelman kaikki materia merkitsee ja on vaikuttavaa, mihin voimme pohjata arvomme, toimintamme ja etiikkamme? Mitä enemmän tulemme tietoiseksi maapallon kriiseistä, sitä vaikeampi mei-

dän on mitata toimintamme skaalaa tai vakauttaa toimintamme arvopohjaa. Vaikka samanaikaisesti näemmekin minkälaisia vaikutuksia toimillamme on maapallon tilaan, meillä ei enää ole tarkkaa vertausarvoa toimillemme. (Morton 2010, 28–31.) Miten kudelman ajattelemisen sitten mahdollistuu, ja mitä hyvää siitä voi seurata? Miten ekologinen ajattelu – jolla nähdäkseni kuitenkin on voimakas eettinen arvoperusta – voi hyötyä kudelman ajattelemisesta?

10.2.2015

”Pyrin olemaan nimeämättä tai rajaamatta asioita: muotoja, vaikutuksia, aistimista. Kokemus oli...alleen peittävä, hyvä, päälle käyvä, tukahduttava ja kehon kadottava. Pelottava, ja...koin menettäväni kontrollin.”

Yllä oleva katkelma on ote harjoitepäiväkirjani ensimmäisistä merkinnöistä. Muistan yhä kyseisen harjoitussession hyvin. Kokemus oli voimakas, ahdistava ja täysin turvaton – äärettömän oloinen. Annoin itselleni tuolloin tehtäväksi ”rihmastoitua kaikkeen kehoni kautta”, mikä tarkoittaa immateriaalista ja mielikuvituksellista työskentelyä kehon ja ympäröivän välillä: aloin kasvat-
taa omaa hermostoani hermostorihmaston kaltaisesti läpi ihoni rajojen pyrkien yhdentymisen ja kiinnittyneisyyden kokemuksiin ympäristöni kanssa. Harjoite ei siis ollut täysin sama kuin *Materian kanssaolo* -harjoite, mutta niissä on paljon yhtymäkohtia ja samankaltaisuutta. Hermostorihmastoharjoite, joka on alunperin Outi Conditin käsialaa, onkin luonut vahvan menetelmällisen pohjarakenteen *Materian kanssaolo* -harjoitteelle. Molempien tekemisessä on potentiaalia synnyttää rajattomuuden kokemuksia, molemmissa on kyse oman ennakkotiedon haastamisesta ja molemmissa on tarkoitus ravistella totuttuja asioiden rajaamisen ja nimeämisen tapoja. *Materian kanssaolo* -harjoitteessa oma keho pyritään liuentamaan tai sulauttamaan ympäröivän maailman materiaan, aistimelliseksi ja vaikuttavaksi osaksi sitä. Tai pikemminkin, tarkalleen sanottuna, näkemykseni mukaan keho *on jo liuenneena ja sulautuneena*, mutta *emme vain koe* olemassaoloamme siten. Tapoihimme kuuluu oman kehon rajaaminen ja toiseuden korostaminen kiinteiden ja vakaiden rajojen ja seinämien kautta. Enkä tällä väitän, etteikö toiseutta, rajoja tai seinämiä olisi olemassa. Tarkoitan, että kehot ovat koko ajan liukenemisen ja sulautumisen – vuorovaikutuksen – prosessissa, jolloin toiseus, rajat ja seinämät ovatkin huokoisia ja vuotavia, eivät staattisia tai läpäisemättömiä.

95

”Pyrin keskittämään itseäni suhteessa ympäröivään, mutta keho laajeni monta kertaa ja hajosi ympäröivään massa-
Kun istuin puiston penkille pystyin...synnyttämään itseni
rihmastosta yhdeksi yhtenäiseksi aistielimeksi, olin massa-
pallo maailmassa, kaikkeen liittyneenä, mutta yksittäisenä.
Tämä tuntui helpottavalta. Rihmastouloittui maailmaan eri-
tyisesti jalkojeni kautta. Rihmastouduin kaikkiin suuntiin.”

Edellä kuvailemani kokemus on selvästi mielikuvituksellisen työskentelyn tulosta. Oikeastihan ihoni läpi ei lähde hermostorihmastoa jalkojeni kautta yhtään mihinkään. Kokemus on silti aito – sitä ei ole kuviteltu. Kokemus rajattomuudesta ja liukenemisesta, sekä oman kehoni kokemisesta aisti-
vana maapallon osana on totta, vaikka se olisikin saavutettu tajunnallisen ja mielikuvituksellisen leikin kautta. Kokemusta voisi kutsua osittain psykoottiseksi, vaikkakin se on melko kevyt sellainen. Psykoottisuudella tässä tarkoitan kokemustilaa, jossa suunnat, mitat, järjestys, etu- ja taka-ala katoavat tai hälvenevät. Omat kehon rajat muuttuvat joko täysin avoimiksi tai sitten oma keho (tajunnan kautta) ikään kuin levittyy tai laajenee linkittyen, kiinnittyen ja yhtyen ympäröivään kuin kuroen kiinni välejä tai rajoja. Informaatio toisesta siirtyy omaan kehoon kuvitellun rihmaston kautta ja aiheuttaa kehossa ennen kokematonta ja tuntematonta liikehdintää, tuntemuksia ja aistihavaintoja. *Materian kanssaolo* -harjoitteessa tällainen mielikuvituksellinen työskentely ei ole aivan yhtä olennaisessa asemassa kuin *Hermostorihmastouloittu*-harjoitteessa, mutta senkin tekemisessä on nähtävissä samantapaisia menetelmällisiä askeleita ja kuvituksellisia työkaluja.

Materian kanssaolo -harjoitteen kirjallisessa ohjeistuksessa sanotaan:

”Lopulta laajenna tietoisuutesi kaikkeen ympäröivään materiaan. Aisti kaikki yhteydessä toisiinsa, kaikki yhtenä materian massana, joka muodostuu monista eri materiaalisuuksista.”

Totta puhuen tämä on ajatus, joka kuvaa tapaani käsittää tai *ajatella* maailmaa ja olemistamme ylipäätään, mutta harjoittamisen hetkellä tämä ajatus on tarkoitus muuttaa konkreettiseksi tai *työntää esiin* harjoittajan kehollisessa kokemuksessa. Ja juuri tästä on koko tutkielmassani pohjimmiltaan kyse: kuinka abstraktit käsitykset ja ajatukset muuttuvat kehollisiksi kokemuksiksi? Voivatko ne silloin muuttaa olemistamme ja konkreettisia toimiamme voimakkaammin kuin ”pelkkä ajattelu”?

10.2.2015

96

28.5.2015

”Miten voin suhtautua tilaan ja ympäristöön puhtaasti materiaalisuutta ja vaikutuksia havainnoiden, vai voiko tässä edes puhua mistään havainnon puhtaudesta? En minä tiedä. Oikeasti, en minä tiedä nyt.”

Monien harjoitteiden tekemisessä tarvitaan kuvittelua – tai ainakin sen voi ajatella voimistavan harjoitteessa saavutettavia kokemuksia. Kudelman ajattelemisen saattaa myös tarvita kuvittelua, vaikkakaan tässä kohtaa ei ole mielekästä puhua kuvittelusta imaginaarisena tai mystisenä trippailuna vaan pikemmin jo olemassa olevan uudelleen visiointina, ajatusten ulottamisena kauemmas ja kauemmas. Kuvittelu voi siis olla omien totuttujen ajattelutapojen tuolle puolen kurottamista, itsensä haastamista ja oman kehollisen maailmassaolon rajojen puskemista pidemmälle. Täten kudelman olemuksesta kiinnisaaminen ja siihen oman kehon elimellinen kiinnittyminen voi tapahtua.

Kuten sanottu, kudelman ajattelemisen ja kokemisen saattavat synnyttää pohjattomuutta, pelkoa ja suunnattomuutta. Morton kuvaa tilaa, jossa ihminen on menettänyt skaalan, etu- ja taka-alan sekä suunnantajun täysin, yksinkertaisesti sanalla *hulluus* (Morton 2010, 30). Tällainen hulluuden kokemisen mahdollisuus on mielestäni läsnä myös *Materian kanssaolo* -harjoitteen tekemisessä. Mielikuvituksellinen työskentely ja myöskin kehon rajattomuuden, laajenemisen ja levittyvyyden kokemukset saattavat kuitenkin olla yllättävän tärkeässä – elleivät jopa keskeisimmässä – asemassa ekologisen ajattelun syventämisessä. Hulluuden (tai samankaltaista tilaa tarkoittavan psykoottisuuden) ei tarvitse välttämättä tarkoittaa negatiivista kontrollin menettämistä – oman olemisen kadottavaa kokemusta – vaan sen voisi myös ajatella kehon radikaalina ja uudenaikaisena avoimuutena. Ehkä meidän tulisiikin muuttaa käsitystämme hulluudesta pelkästään negatiivisena ilmiönä. Ehkä osa psykoottisista kokemuksista voi olla avaavia ja kudelman kehollisella tasolla konkretisoivia.

Huomautan myös, ettei näiden psykoottisiksi tai hulluiksi kuvailemi-
eni kokemusten pohjimmiltaan tarvitse (tai edes pidä) olla ahdistavia, vakavamielisiä tai totisia. Mielikuvituksellisuus on leikkisää, ja niin voi olla myös ekologisen ajattelun harjoittaminen. Leikki tai mielikuviutus eivät kuitenkaan vie harjoittamiselta pois sen *vakavuutta* (muistakaamme tämän olevan eri asia kuin vakavamielisyys) ja tärkeyttä. Kehollissuhteinen harjoittaminen tähtää minän, itsen, omien rajojen ja subjektiviteetin muutokseen, joita kaikkia tarvitaan ekologisen projektin edistymiseksi. Ekologisen ajattelun syveneminen vaatii osakseen perinteisistä (viittaa tässä lähinnä länsimaiseen humanismiin) toiminta- ja ajattelumalleista irrottamista, mikä voi tapahtua joskus parhaiten vain totaalisella toisinolemisella: mielikuvituksen kautta.

97

”...kohti maata. Ikkunasta ulos, ikkunaa ei ole noin tai näin rajallisena kuten sen tiedämme...kaikki linkittyi toisiinsa, koskien, kohdaten, vaikuttaen. Emilia vieressä, jalat lattiassa, lattia kattona alakertaan, aurinko avaruudesta. Liikui läpi maan, sisälle ja olin täysivaltainen osa, pala kaiken yhdistävää materiaa kuten kaikki muukin. Havainnon avautuminen, joka ei tee rajoja ja rajoituksia. Jakautuminen tai oikeimmin eriytyminen on harhaa.”

Kokemuskirjoituksessani pyrin kuvaamaan harjoitteessa minulle usein tapahtuvaa rajattomuuden ilmiötä ja sitä miltä se kehossani tuntuu. Kehon suhteutetaan ympäröivään materiaalisuutensa kautta, siten että kaiken sitä ympäröivän sekä myös kehon rajat hälvänevät tai huokoistuvat, ja materiasta sinällään tulee havainnoinnin keskipiste. Materiaan ja kaikkiin olentoihin suhtautuminen avoimesti ja ennakkotiedosta irrottaen vaatii rajojen tekemättä jättämistä, mutta myös asioiden nimeämättä jättämistä. Ja juuri tähän – ei-tietämiseen ja ei-nimeämiseen – tarvitaan paljon oman kuvittelun haastamista, sillä on äärimmäisen vaikeaa – ellei jopa mahdotonta – pyrkiä näkemään, kohtaamaan ja kokemaan ympäristössään olevia asioita ja olentoja ilman että niihin projisoi omia käsityksiään, kuten ”tuo on seinä, tuo on koira, tämä olen minä” ja niin edelleen. Kuten Esa Kirkkopelto totesi *BBP* -työpaikan jälkeisessä keskustelutapahtumassa, ei-tietäminen vaatii sinnikästä harjoittelua. Sitä ei voi noin vain saavuttaa harjoitteessa ilman todellisen sitkeää työskentelyä sen eteen (Kirkkopelto 2015). Eräs kanssaharjoittajani jäikin pohtimaan tätä ennakkotiedon ja kokemuksellisen tiedon rajapintaa ja mietti, kuinka ihmeessä hänen voisi olla mahdollista muuttaa tai irtipäästää omasta esitiedostaan. Uskon, että tässä juuri on mielikuvituksellisilla työkaluilla äärettömän tärkeä rooli, sillä mielikuvituksen käytön ”salliminen” tuottaa usein harjoittajassa helpommin uskoa omaan leikkisyyteen ja kuvittelukykyyn, minkä kautta uusien olemisen ja ajattelun tapojen löytyminen saattaa lopulta tapahtua.

Tällaisessa mielikuvituksen poliittisessa projektissa taiteella ja taiteilijoilla on tulevaisuudessa merkittävä tehtävä. He voivat olla teorian ja käytännön yhteenkuvioita, joiden tulee uskaltaa kokeilla ja testata mielikuvituksellisia tiloja, joita emme ole toistaiseksi osanneet kokeilla. Niiden ei kuitenkaan ole tarkoitus syöstä meitä totaaliseen hulluuteen sanan negatiivisessa mielessä, vaan pikemminkin ennakkoluulottomaan, avoimeen ja empaattiseen hulluuteen, joka on ekologista ajattelua kaikilla olemisen tasoilla. Tämä ajattelu voi syventyä vain jos uskallamme kuvitella. Mielikuvitus voi viedä meidät uudenlaisiin olemisen tiloihin, joissa oman suhteisuus-

8.6.2015

98

tensa – ekologisuutensa – kokeminen mahdollistuu. Ihmisen kerran kokemat kokemukset ovat myös helppo palauttaa mieleen ja kokea uudestaan. Täten harjoittamisen aiheuttamat kokemukset voivat lopulta liikkua kohti harjoittajan arkipäivää ja kokemusmaailmaa ylipäätään. Tämä on mielestäni merkki siitä, että mielikuvitukselliset tilat ovat ja voivat olla merkittäviä uuden tiedon syntymisessä ja syventymisessä.

”Painava, tuntuva, möllyskä, joka on ja jossa liikun, hengitän ja ilma materialisoituu minulle hengityksessä. Se materialisoituu kehooni, kehossani, hengityksessä....tapahtuu myös rajattomuuden tuntua, materiaalien kaikkinaista yhteenkuuluvuutta, sulautuneisuutta. Tämä teksti, puhelimien sointi, Ridan ääni puhelimen kautta korvaani, korva kiinni puhelimesta, käsi puhelimesta, selkä lattiassa joogamaton päällä, joka lattialla. Ikkunasta näen taivaan, pilvet, hiljainen liike, musiikin pauhanta viereisestä huoneesta, aurinko pilvien takana viittaa maapallon ulkopuoliseen materiaan...”

18.5.2015

Yllä oleva tekstikatkkelma kuvailee yhä kuinka harjoite aiheuttaa monisuuntaisen materiaallisen yhteyden ja suhteisuuden kokemuksen. Mikään ei ikään kuin lopu mihinkään vaan jatkaa materiaalista värähtelyä ja vaikutuksia jokaiseen suuntaan. Omasta kehosta tulee muoto tai massapallo, jonka vaikutukset lävistävät ja joka tuntee ja aistii maailman ilmenemistä itsessään. Tämänkin kokemuksen saavuttamiseen voi nähdä tarvittavan jonkin asteista kuvittelua tai ainakin konventioista ja käsityksistä irtipäästämistä. Harjoitteen työskentely on jo olemassa olevan tiedon luovaa, mutkatonta ja lipuvaa yhdistelemistä ja testaamista. Miten voin kuroa yhteen ymmärrystäni maapallon ja auringon välisestä suhteesta, omasta välisyydestäni ystävääni, joka soittaa minulle puhelimen kautta Rovaniemeltä Helsinkiin tai kehoni asettumisesta materiaalliseen suhteeseen tilan kanssa, jossa se harjoittamisen hetkellä on?

On kyse olemisen huokoistumisesta: kehon materiaalisesta muuttumisesta avoimeksi. Kehon on materiaallinen kokoontuminen muun ympäröivän ja läpäisevän materiaalin kanssa ja sisässä. Tällaisen kokemuksen saavuttaminen saattaa olla vaikeaa ja siksi *Materiaalin kanssaolo* -harjoitteen ensiaskeleet osaltaan pyrkivät helpottamaan tätä materiaalin suhteisuuden kuvittelua, ajattelua ja kokemista. Harjoitteessa lähdetään liikkeelle oman kehon materiaalisuudelle herkytyen: kuunnellaan ja tunnustellaan luita, lihaksia, soluja,

99

neiteitä, ihoa, sisäelimiä. Tämä työskentely auttaa harjoittajaa kokemaan ja aistimaan oman kehonsa monipuolisuuden ja -osaisuuden. Keho on kokonaisuutena assemblaasi ja yhdistelmä erilaisia materiaalisuuksia, jotka yhdessä toimiessaan muokkaavat, ylläpitävät ja rytmittävät kehoa, sen elintoimintoja ja olemista. Tämä ajatus laajennettuna koskemaan myös kehoa ympäröivää todellisuutta, joka ei sinänsä ole kehosta ulkopuolinen, vaan sen kanssa kokoaikaisessa kosketuksessa ja huokoisessa vuorovaikutuksessa, voi toimia suunnannäyttäjänä maailman materiaalisesti kutoutuneen luonteen ajattelemiselle. Keho on materiaallinen kokoontuminen aivan kuten koko maailmakin.

5.2 Yhteenkietoutuneisuus

Tämä osio kertoo yhä kehon huokoistumisesta, mutta tarkoitukseni on nyt ottaa askel ihmiskehosta kauemmas, tosin yhä kehosta lähtöisin. Tahdon kirjoittaa kanssaolon syventymisestä laajemminkin: ajattelemisesta suuresti ja siitä, kuinka ekologinen ajattelu on intiimisti kehosta lähtöisin olevaa ajattelua linkittyen kauas ja etäälle. Ekologisen ajattelun pyrkimys on hahmottaa maailman olentojen yhteenkietoutuneisuutta ja vuorovaikutusta, joka ulottuu kaikkein pienimmästä yksiköstä – atomeista – aina suuriin makrotason ilmiöihin, kuten ilmastonmuutokseen. Maailman aukoton kudelma koskettaa meitä henkilökohtaisella, kehollisella ja materiaalisella tasolla: lähellä, vieressä ja sisässä. Ja juuri siksi meidän on mahdollista ajatella suuresti, ajatella omasta kehomme maailmallistumisesta lähtöisin, ajatella ekologista ajattelua ja harjoittaa sitä käytännössä. Mortonin sanoin: ”It’s a mistake to think that mesh is ”bigger than us”. Everything is intimate with everything else.”²⁷ (Morton 2010, 78.)

”Kellun ilmassa, jossa kaikki muukin kelluu. Siinä massassa on muita massoja, materiaalisia kokoontumisia, kerääntymisiä, kietoutuneita ihoonsa tai muuhun pintaan. Ja väreily tuntuu kaiken läpi. Liikutan kättäni ja tunnen miten se puskee ilman läpi, väkivaltaisestikin, mutta silti hellästi ja kaikkina aikoina kaikkialle levittyvästi. En voi välttyä tältä,

27 ”On virhe ajatella, että kudelma on meitä suurempi. Kaikki on intiimiä kaiken muun kanssa.” (kirj. suom.)

100

8.6.2015

en milloinkaan vaan se on ja yhdistää minut nytkin tässä kirjoittamisen hetkellä.”

Näin kuvaan harjoitteen tuottamaa kokemusta materian kaikkinaisuuden havainnoinnista. Kokemuskirjoituksesta käy selvästi ilmi kuinka harjoite on liikkuttanut ajatteluani jo harjoittamisen aikana omasta kehostani laajemmalle. Kirjoitan ilman kautta yhteyden saavuttamisesta; siitä, kuinka ilma on materiaa, joka sitoo kaiken maapallolla olevan yhteen.

16.6.2015

”Ilma on konkreettinen kaikkea elämää yhdistävä materiaallinen olento maailmassa. Se suojaa maapalloa ja pitää meidän kehomme kokonaisina, ilmanpaine pitää meidät rajattuina jotta me leviämme kaikkialle ja valu ihmisen läpi.”

12.3.2015

”Mihin loppuu, mistä alkaa. Tuuli tekee aallot, purot johtavat mereen, ääni ympäröi. Hengitä vesihöyryä sisään ja ulos. Tekniikka itsen rajojen laajentamiseen.”

8.6.2015

”Ja näin tämä jatkuu kaikkialle, pystyn matkaamaan Meksikoon asti vain hengittämällä, puhaltamalla ulos ja liikuttamalla ilman kanssa minne tahansa. Se on tarpeeksi konkreettista.”

Kuvailen *Materian kanssaolo* -harjoitetta kehon huokoistajaksi. Tarkoitan huokoistumisella pitkälti samanlaista prosessia kuin mistä olen kirjoittanut jo aiemmin luvussa 4, eli kehon avautumista toiselle ja toisille. Huokoistuminen on kuitenkin avautumisesta jollain tapaa eroavaa. Se on ikään kuin kehon loputonta vuotamista kaikkiin suuntiin: asiat ja olennot juoksevat kehon läpi vaikuttaen siihen ja muuttaen sitä. Huokoistumisen ajattelemiseen ja kokemiseen tarvitaan sekä käytännöllisen kehollista että mielikuvitustalista työstämistä. Esimerkiksi juuri hengitys, josta kirjoitan myös yllä olevissa kokemuskirjoituksissa, on täysin fysiologinen, konkreettinen ja tosi tapahtuma, jossa ihmiskeho sisäistää ei-inhimillistä materiaa ja liikuttaa sitä omalla liikkeellään. Sama prosessi tapahtuu myös syödessä tai juodessa. Materia asettautuu kehoon, muokkaa, sitä, liikuttaa sitä ja lävistää sen. Mielikuvitus puolestaan auttaa tajunnan ja aistikentän laajentamisessa. Kirjoit-

101

tan kokemuskirjoituksessani, että ”*pystyn matkaamaan Meksikoon asti vain hengittämällä*”. Tämä kokemus on vaatinut tapahtuakseen hengittämissen tarkkailun lisäksi mielikuvien luomista ja ennakkoluulotonta leikkisyyttä harjoitetta kohtaan. Tällaisilla menetelmillä, fysiologisilla ja mielikuvituksellisilla, voi *Materian kanssaolo* –harjoitteen sisältö laajentua koskemaan kaikkea materiaa kehon ympärillä.

Käsitykseni mukaan materiaan suhtautuminen avoimesti, arvostavasti ja tasa-arvoisesti voi viedä meidät yli tarkkojen rajojen ja seinämien, arvoasetelmien ja dualististen käsitysten, kuten luonto-kulttuuri tai ihminen-eläin kahtiajakojen. *Materian kanssaolo* –harjoitteessa toiseus näyttäytyy taas uudesta näkökulmasta käsin. Siinä ei asetuta toisen vierelle tai toista vastaan, vaan toiseus liukenee koskemaan omaa kehoa ja sen materiaalisuutta, joka on suhteessa kokoaikaisesti muuhun materiaan. Tätä materiaa voi tarkkailla läheltä, kaukaa, laajasti tai minimaalisesti, ikään kuin zoomaten havaintoa pienestä suureen, intiimistä laajaan. Tällöin ympäröivän maailman asiat eivät enää näyttäydy tarkkarajaisina entiteetteinä vaan yhdessäolemisena ja –elona, jonka osana oma keho on. Keho asemoituu, paikoittuu, tulee tähän, kiinnittyy ja on erottamaton osa ympäröivää. Tämä on erottamattomuuden harjoittamista ja kuuluvuuden tunteen syventämistä, mikä voi synnyttää empatiaa maailman eksistenssiä kohtaan. Mikään ei ole ilman muita, vaan maailma muodostuu materiaalisista suhteisuuksista ja vaikutuksista, joissa erilaiset olennot ovat kehollisina kokoontumisina, toisiinsa suhteessa olevina. Tällaisen materiaalisen yhteenkuuluvuuden ajattelemisen, pohtimisen ja harjoittamisen on maailman materiaalisuuden syvää ja perinpohjaista tutkimusta, jota ekologinen ajattelu tarvitsee voimistuakseen (Morton 2010, 107).

Maailman kudelmassa kaikki on merkittävää toisten eksistenssin kannalta: myrkyt, ongelmat, tuska, konfliktit, tartunnat, tuntemattomuus, toiseus, taudinaiheuttajat, harmonia ja epäharmonia, pelko, terrorismi, saasteet ja muutos ovat kaikki erottamaton osa kudelmaa. Eläimet, ihmiset, kasvit, kivet, tuulet, ilma, vesi, kuolleet ja syntyvät ovat tässä kudelmassa samalla tavalla ja yhtä voimakkaalla eksistenssillä olevia olentoja ja asioita toistensa kanssa. Kuten Jean-Luc Nancy tämän kanssaolon perustavanlaatuisen olemuksen ilmaisee, olemisen tarkoitus on itse olemus ja tämä voi tapahtua vain yhteydessä muihin. ”Being is put into play among-us... if Being is being-with, then it is, in its being-with, the “with” that constitutes the being; the “with” is not simply an addition.”²⁸ (Nancy 2000, 27 & 30.) Kanssaolo on siis itsessään kaiken sisällyttävää, vaikka kokoamamme kollek-

28 ”Oleminen tuotetaan meidän-keskuudessa...jos oleminen on kanssaolemista, niin silloin sen kanssaolevuudessa juurikin ”kanssa” on se, mikä luo olemisen; ”kanssa” ei ole pelkästään lisäys.” (kirj. suom.)

tiivit olisivatkin väliaikaisesti ulossulkevia. Kanssaolo on kaiken pohjalla aina ja kiistatta. Siksi myös ekologinen kriisi ja sen aiheuttamat ongelmat kuuluvat olemiseemme ja kanssaolon muotoutumiseen olennaisesti. Mutta miten sitten olla kaiken kanssa? Miten voimme sisäistää pelon, kriisin ja katastrofin ilman niiden voimistamista tai toisintamista?

Jos materia nähdään kaikkinaisena asiana, josta kaikki oleva on tullut ja jossa kaikki värähtelee, ei ihmisen tarvitse enää tehdä keinotekoisia rajoja oman elämän vaikutusten, luonnon, kulttuurin, eläinten ja muiden olentojen vaikutusten välille. Kuten ikivanha animismi ei ole nähnyt tarvetta rajata ihmistä luonnosta – ikään kuin ihminen olisi jotenkin erityislaatusempi kuin mikään muukaan eläin- tai kasvilaji – voi ekologinen ajattelu johdattaa meitä uudelleen animismiin, jossa kaikki merkitsevät pohjimmiltaan yhtä paljon. (Morton 2010, 110).

Materian kanssaolo on filosofinen ja pohdiskeleva harjoite, sillä siinä keskitytään koko yhteiseksistenssin (coexistence) ajattelemiseen, havainnoimiseen ja kokemiseen. Eksistenssi näyttäytyy täysin suhteisena muuhun eikä harjoittamisen hetkellä mikään asia nouse toista tärkeämmäksi vaan kaikki on lipuvaa ja yhteistä kenttää. Voisin kuvailla tätä myös Jean-Luc Nancyn sanoin; kaikki ilmeneminen on yhteisilmenemistä (coappearance) ja eksistenssi on muille ilmaantumisesta (Nancy 2000, 12).

”En ole erillinen, ero on siinä, että minulla on tietoisuus, joka kertoo kokemukseni ’minulle.’”

Edellä oleva lyhyt katkelma kokemuskirjoituksestani kertoo kuinka harjoitettava ihminen on todennut oman ajattelemisensa ja tietoisuutensa luovan toiseutta. Morton kirjoittaa, ettei ihmistä tee ihmiseksi jokin perustavanlaatuinen tai luonnollinen olemisen komponentti, vaan suhde, joka ei koskaan täyty (Morton 2010, 112). Suhde havaitaan oman kehon suhteessa toiseen. Kanssaolo on samanaikaisen tilan ja paikan jakamista toisten kanssa, ja vain ”me” voi mahdollistaa kokemuksen rajallisuudesta ja itsestä (Nancy 2000, 65). Toiset eivät tällöin oikeastaan enää ole *toisia* vaan pikemminkin ne ovat osa itseä, joka muotoutuu tässä individuaation kokoaikaisessa tulemisessa – vain suhteessa muihin. Harjoite, jossa rajallisuuden kokeminen haastetaan äärimmilleen on itsen värähtelyä ja liuentamista ympäröivään materiaan. Tällainen työskentely on Mortonin mukaan välttämätöntä, jotta voimme rakentaa pohjaa ekologiselle toiminnalle, teorialle ja etiikalle (Morton 2010, 176). Empatia muita kohtaan syntyy tällöin kaiken elossa ja prosessissa olevuudesta. Empatia on empatiaa maailmaa kohtaan, maailman kanssa, sen

tulemisessa – tinkimätöntä empatiaa. Tämä on etiikkaa, joka pohjaa kaiken suhteisuudelle (Bennett 2010, 151–153.)

”Koko ajan kelluvana, yhteydessä sen kautta kaikkeen maapallolla olevaan. Happi, vesi, saasteet, mitä vielä. Mitä kaikkea, ja minä sisäistän sen, hengitän, annan tulla itseäni, täytän itseni soluhengityksellä, täytän koko kehoni ja ihoni pinta alkaa huokoistua, valua ilmaa.”

Kehon avautuminen materiaalisesti tarkoittaa avoinna olemista myös maailman traumaalille ja tuskalle. Se on katastrofin sisäistämistä, antamista tulla itsen ja läpi, jotta voimme ymmärtää oman osallisuutemme ja kuuluvuutemme maailman moninaiseen vyyhteen, kiistämättömän kuulumisemme kriisiin. Muistutan, ettei ekologisen ajattelun ajattelemisen ja harjoittamisen välttämättä tee meistä voimakkaampia, rohkeampia tai kykeneväisempiä. Päinvastoin, se voi tehdä meistä heikkoja ja näyttää kykenemättömyytemme ja riittämättömyytemme meitä suurempien maailmaa kohtaavien muutosten edessä. Huomatkaamme, että tämä ei kuitenkaan ole traumaattista, kiihdyttävää tai elämänlaatua köyhdyttävää. Riittämättömyyden ja kykenemättömyyden kohtaaminen on todellisuuden kohtaamista, joka voi auttaa meitä hahmottamaan oman riippuvaisuutemme muista. Siksi uskon sen lisäävän eettisyyttä. Jos todella koemme syvää kuuluvuutta, riippuvuutta ja kiinnittyneisyyttä, toimimme myös ymmärtäen kuinka kaikki muukin on riippuvaista meistä. Jokainen toiminta muuttaa jotakin, vaikutukset liikkuvat ja etenevät koko ajan koskettaen myös meitä. Vaikka siis kokisimmekin olevamme kykenemättömiä muuttamaan *kaikkea* – en oikein koskaan ole ollut ”we change the world” –tyyppisen ajattelun kannattaja – voimme kuitenkin hahmottaa toimiemme vaikuttavan ympäristöömme ja *maailmaan* aina jollain tasolla. Tässä vaikuttamisen kudelmassa ei kukaan ole pohjimmiltaan toista tärkeämpi. Kuten Bennett kirjoittaa, joskus kaikista pienin – vaikkapa kastemato – voi olla jonkin maailman tapahtuman kannalta äärimmäisen merkittävä, vaikkamme voisikaan nähdä sen toiminnan vaikutuksia eksplisiittisesti (Bennett 2010, 96).

Melankolia, tuska, pelko, ahdistus ja kauhu kykenemättömyydestämme kuuluvat ekologiseen ajatteluun (Morton 2010, 95), mutta mitä enemmän ekologinen ajattelu meissä syvenee, sitä paremmin pystymme myös suodattamaan negatiivisia tunteita ja olemaan niiden kanssa. Ne ovat tosia, ja ne kumpuavat totaalisesta häädystä maailman katastrofaalisen tilan edessä tai sisässä, mutta niiden kanssa voi elää antaen niiden ilmetä ilman niihin takertumista. Maailman materiaalisuuden ja ei-inhimillisen kohtaaminen ja

104

8.6.2015

kanssaolo on maailmaa asuttavien asioiden kanssaoloa, tuntemattoman ja oudon kanssaoloa ja kokoaikaista ilmentymistä ja tulemista materiaalisessa kudelmassa, josta henkisyys, kokemukset ja ajatus – ja täten myös toiseus – nousevat. Täytyy muistaa, että maailman materiaallinen kutoutuminen mahdollistaa myös katastrofin synnyn ja leviämisen. Me olemme osa sitä ja sen tunnustaminen on rehellisyyttä ja eettisyyttä maailman yhteiseksistenssiä kohtaan. Tämä tunnustus voi kuitenkin uskoakseni olla muutos kohti hyvää ja eettisempää kanssaoloa, ei pelkästään suurempaa ahdinkoa.

”Levittyminen joka puolelle, ilmansuuntien ja suuntien katoaminen, mössöä, massaa, rakastettavaa, sillä se on ainut, mitä on. Ei ole muuta. Se on olemisen perusta, tämä, tässä, kellun siinä, vedoten, vetäytyen kohti maata.”

”Onko se värähtelyn havainnoimista, oman kehoisuuden suhteuttamista ympäröivään eri tavalla, suhteisuutta...jota tahtoo tutkia. Huokoinen yhteys muihin, jolloin oma keho on vain osa ympäröivää materiaa. Ilma yhdistävää, hengitys yhdistää, äänet, liikkeet yhdistävät. Olen kiinteässä ja irrottamattomassa yhteydessä, suhteessa muihin, mutta kehoni ei ole kiinteä, siinä olevat bakteerit, solut, kudokset, nesteet ovat irrottamattomassa yhteydessä toisiinsa, mutta ei ole kyse kiinteydestä. Vain kenttä, jossa on materiaa...Tämä on kanssaoloa.”

Materian kanssaolo –harjoite on ekologisen ajattelun ajattelemista. Se on yksi niistä *BBP*:n harjoitteista, joita käsikirjoittaessani olen tietoisesti pyrkinyt valjastamaan teoriaa harjoitteen muodossa tutkittavaksi. Tämä tapahtuu jokaisen harjoittajan kohdalla eri tavoin. Minulle se on tuottanut sekä tajunnallisia että kehoilisia – teen tämän kahtiajaon ainoastaan yrittääkseni selvittää kehon eri tasoilla liikkuvia kokemuksia, en siksi, että ajattelisin niiden olevan jotenkin pohjimmiltaan erillisiä toisistaan – kokemuksia, jotka ovat muuttaneet konkreettisesti kokemustani olemisestani. Tämä muutos ei välttämättä näyttäydy mitenkään eksplisiittisesti tavassani olla, mutta se on pohjavire tai perusta, jolle maailmassaolemiseni tätä nykyä rakentuu, ja siksi uskon sen myös kumulatiivisesti voimistavan ekologista ajatteluani ja toimintaani.

105

8.6.2015

28.5.2015

Kuudes luku: Ekologinen ajattelu olemisen tapana

106

Edellisissä luvuissa käsittelin kehollissuhteista harjoittamista ekologisena projektina, jossa ekologisen ajattelun suhdetta toiseuteen, kehoon ja kanssaoloon tutkitaan. Nyt on aika tarkastella tämän harjoittamisen potentiaalia palaten konkreettisemmin tutkielmani kolmeen pääkysymykseen, joiden kautta voin avata käsitystäni ekologisen ajattelun eettisyydestä yleisemminkin. Aiemmat luvut keskittyivät lähinnä harjoittamisen paikallisiin ja hetkellisiin vaikutuksiin sekä harjoittamisen taustalla vaikuttavan filosofisen ja ekologisen ajattelun kartoittamiseen. Tässä luvussa pohdin kuinka harjoittamisen mahdollistama toisinolemiselle

herkistymisen voi lipua yli harjoittamisen hetken. Kuinka harjoittaminen voi vaikuttaa olemiseemme arkipäivässä? Lisäksi tämä on luku ekologisen ajattelun vaatimuksesta taidekasvattajan työn eettisyyden näkökulmasta. Mitä ekologinen ajattelu merkitsee taidekasvattajalle nyt ja tulevaisuudessa? Entä miten oikeastaan koen *BBP*:n muuttaneen tai vaikuttaneen omaan taidekasvattajuuteeni?

Tutkimuskysymykseni on kolmiportainen. Jokainen kysymys on tukena toiselle siten, ettei niitä oikeastaan ole mielekästä edes erotella toisistaan. Ne luovat toistensa välille jatkumon tai dialogin, jonka keskeyttäminen vastaamalla vain yhteen kysymykseen kerrallaan olisi vähintäänkin keinotekoista, ellei jopa mahdotonta. Siksi moniosaiseen tutkimuskysymykseeni vastaaminen tapahtuukin lomittain ja kysymyksen kaikkia alueita yhtäaikaaisesti koskettaen. Lyhyesti avattuna tutkimuskysymykseeni vastaaminen rakentuu jotakuinkin seuraavanlaisesti: kehon ymmärtäminen ekologisena eli kanssaolevana on kanssaolon ymmärtämistä, mikä on jo itsessään ekologisen ajattelun syventymistä, minkä johdosta ekologinen eettisyys voi voimistua ekologista ajattelua harjoittavassa kehossa.

107

Osiassa 6.1 avaan omia kokemuksiani kehollissuhteisen harjoittamisen vaikutuksista

arkipäiväiseen olemiseeni, minkä kautta voin analysoida sen mahdollisuuksia syventää ekologista ajattelua laajemminkin.

Osio 6.2 puolestaan keskittyy tarkastelemaan kehollisuhteisen harjoittamisen vaikutuksia tarkemmin tutkimuskysymykseni asettamasta näkökulmasta. Tämä osio on eräänlainen kertaamisen ja johtopäätösten osio. Mitä kanssalo oikeastaan tarkoittikaan? Miten keho itsessään on kanssaoleva eli ekologinen? Ja minkälaista etiikkaa ekologinen ajattelu ehdottaa ja synnyttää?

Luvun viimeinen osio 6.3 liikuttaa lukijan lopulta kohti ajatuksiani ekologisen ajattelun harjoittamisen tärkeydestä taidekasvattajan roolistä tarkasteltuna. Pohdin kanssaloa eettisenä prinsiippinä, joka ohjaa ja luo reunaehdot taidekasvattajuudelleni tulevaisuudessa. Kuinka tämä tutkielma on vaikuttanut tapaani ajatella taidekasvattajuutta eettisenä työkaluna maailmassa?

108

6.1 Arkipäivän huomioita

Tämä osio kertoo harjoittamisen aiheuttamista vaikutuksista harjoittamisen hetken ulkopuolella. Käsittelen harjoittamisen vaikutuksien laajenemista kehollisuuden, kanssaolon, empatian, hidastamisen, oman elämän kriisitilan ja arkipäiväisten toimintojen kautta. Esimerkkeinä ja kuvaavina sitaatteina käytän muistiinpanojani keväältä ja kesältä 2015. Nämä sitaatit eivät ole samalla tavalla luokiteltavissa kokemuskirjoituksiksi kuin harjoittamisen hetken jälkeen ylöskirjatut muistiinpanot, vaan pikemminkin ne ovat päiväkirjamaisempia tekstikatkelmia ajatuksistani ja kokemuksistani, joita *BBP*:ssa työskentely on saanut minussa ja olemisessäni aikaan. Ne voi lukea ajatuk-sina, mielipiteinä ja muistelmina tutkielmani kulusta.

1.6.2015

”Harjoittaminen ei rajaudu, ei mitenkään, eikä lokeroidu tai sisällytä itseään itseensä, harjoittamisen hetkeen. Se on tässä, minun kirjoituksessani nyt, sanojen välisyydessä ja sanojen ja ajatukseni, liikkeen, lihani, vitaalisuuteni välisyydessä. Miten kirjoitan sen, että nielaisin jugurttia ja se liikkuu kehossani pitkin ruokatorvea kohti vatsalaukkua, ruoansulatukseen ja ulos. Nyt kirjoitin sen, vaikkei sitä ole vielä näiden sanojen syntyhetkellä tapahtunut. Vasta liike suusta ruokatorveen. Ja niin harjoittamista on myös se, kun vain olen. Tai ei harjoittamista sinänsä, vaan harjoittamisen vaikutusten syleilemää aluetta, johon harjoittaminen on liukunut, lipunut, valunut, siivilöitynyt, tullut lihaksi tai eletyksi tilanteeksi. Tätä elettyä tilannetta edeltää tieto harjoittamisen vaikutuksista ja syistä. Miksi teen sitä ja miten toivon sen muuttavan minua. Toivon rauhaa, syvempää yhteyttä, kuuluvuutta, toivoa, liikutusta, ylisensitiivisyyttä, onko sellaista? Ja jos on, enkö aina ole ollut sellainen? Miksi teemme tätä?”

Harjoittamisen vaikutukset harjoittamisen hetken ulkopuolella ovat lihallistuneita kokemuksia, joita elävä keho kantaa mukanaan. Kun ajattelemme kehon aina-enemmän-kuin-yhtenä ja ekologisenä vaikutusten kenttänä, joka liikkuu koko ajan jo menneiden, tässä hetkessä ilmenevien ja tulevien tapahtumien välissä, vaikuttuen ja vaikuttaen, on ilmiselvää, että harjoittamisenkin aikana

109

tapahtuvat kokemukset jäävät vaikuttamaan ne kokeneeseen kehoon. Se, kuinka arvotan vaikutusten laatua ja määrää tämän tutkielman päämäärien valossa, on kuitenkin eri kysymys. Ekologisen ajattelun syventymisen kannalta onkin tärkeintä pohtia harjoittamisen vaikutuksia hieman spesifimmin. Miten kehollisuuden kokemus voi muuttua harjoittamisen ansiosta siten, että se lisää ekologista eettisyyttä?

”Sen huomaa esimerkiksi silloin, kun on turhautunut, ahdistunut tai surullinen. Silloin tekee mieli keskittyä, pysähtyä ja huomioida, mitä vierellä on. Liittyykö tämä...ajatuksen melankoliasta? Kokeeko ihminen melankoliassa eri tavalla kuin onnen tunnetta tuntiessaan? Toisaalta, melankolia ei ole välttämättä pahalta tuntuva, vaan vain pysäyttävää ja hidastavaa. Tätä tarvitsenkin.

Melankolia on surua kuolemasta, häviämisestä, rappeutumisesta. Jonka keskellä ja ympäröimänä olemme. Tuska ja hätä, äärimmäinen katastrofi aiheuttavat melankoliaa. Pakko, aivan pakko hidastaa.

Eilen kävelin sateessa ja pysähdyin koska vauhtini oli liian nopea kuunnellakseni kehoni asettumista tilaan. Saunassa makasin pitkään hiljaa lauteiden, kuumuuden, vesihöyryn, äänimaiseman ja valon kanssa. Hengitin kuumuutta, painauduin puuhun ja leikin valon kanssa hetken, hyvin pienen hetken vain.”

Kirjoituksesta voi lukea, kuinka kehollissuhteisen harjoittamisen aikana kokeillut tavat suhtautua ympäröivään toistuvat myös arkisissa askareissani. Saunomisen tai sateessa kävelyn aikana syntyneet oivallukset usein toistuvasta tavastani olla keskittymättä minua ympäröiviin asioihin on pitkälti sen ansiota, että olen käyttänyt paljon aikaani kehollissuhteiseen harjoittamiseen, jossa keskityn oman kehoni ja kaiken sitä ympäröivän vuorovaikutusten havainnointiin. Tämä havainnoinnin tapa on tehnyt minuun lähtemättömän vaikutuksen; jättänyt muistijäljen ja kokemuksen, jonka on mahdollista toistua kerta toisensa jälkeen elämässäni.

110

30.4.2015

30.4.2015

”Hektisyys peittää alleen vierellä- ja kanssaolemisen. Kaupungin rytmi on erilainen kuin metsän. Eikä tässä ole kyse ”luonnon” glorifioinnista, vaan puhtaasti siitä, että ajallisuus on erilainen eri materiaalisuuksilla, paikoilla ja tiloilla. Mutta hektisyyden voi voittaa. Harjoittaminen onnistuu kaupungissakin, keskellä valtatieä, sillä sekin on huomioon otettava asia ja olio, olen silloin siinä hetkessä sen kanssa ja pystyn kokemaan kiinteämpää ja syvempää yhteyttä siihen jos vain orientaationi on oikea. Ja tämä orientaatio syvenee yhä.”

Edellä oleva kirjoitus on melko selkeäsanainen kuvaus siitä, kuinka olen harjoittamisen ansiosta alkanut huomioimaan ympäristöni vaikutusta itseeni ja olemiseeni enenevissä määrin. Koen paikkojen, tilojen, tilanteiden, olentojen ja asioiden läsnäolon ja vaikutukset olemiseeni, tunnetiloihini ja kokemuksiini selvästi voimakkaammin kuin aiemmin. Oman kehon suhde muihin ja tämän suhteisuuden vaikuttavuus on tullut läpinäkyvämmäksi. Kehollisuudesta on tullut liukuvampaa ja liikkuvampaa. Keho ei enää tunnu säiliöltä, vaan pikemminkin siivilältä. Tämä voi olla ekologisen ajattelun lähtökohta – ekologinen keho, jossa ajattelu tapahtuu.

1.4.2015

”Huomaan keskittyväni ruokailuun enemmän. Tiedän ruoan vaikuttavan minuun, se on paljon ilmeisempää kuin esimerkiksi kahvikupin vaikutus minuun. Vaikka periaatteessa sekin on päivän selvää: näen sen, havaitsen sen, käytän sitä, kosketan sitä, tunnen sen painon, lämmön ja materiaalin. Se on minun kanssani vuorovaikutuksessa ja meillä on suhde. Minä ja kahvikuppi. Esimerkiksi aamuisin tämä on merkittävä suhde, yksi merkittävimmistä. Ja miksi valitsen aina jonkin tietyn kahvikupin...Mutta takaisin ruokailuun: pyrin nykyään...keskittymään siihen, mitä syön ja kuinka paljon...huomaan...prosessin vaikuttavan paljon siihen, kuinka...suhtaudun ruokaan, tai ainakin yritän suhtautua siihen; arvostaen, kunnioittaen ja myös ymmärtäen ettei se ole itsestäänselvyys, ikinä. Se...tulee jostain, sisäistä sen, sulatan sen ja ulostan sen eteenpäin. Energian kiertokulku minun lävitseni.”

111

Tämä kirjoitus puhuu arkipäiväisten toimintojen huomioimisesta, ekologian henkilökohtaisuudesta ja intiimiydestä. Ekologinen ajattelu yltää omasta päivällislautasestani aina toiselle puolen maapalloa, ja harjoittamisen kautta olen pystynyt ottamaan tämän tosiasian huomioon toiminnassani paremmin joka päivä. Harjoittaminen on tehnyt asioista kokemuksellisesti koskettavia – esimerkiksi *Materian kanssaolo* -harjoite on omiaan voimistamaan kokemustani oman elämäni materiaalisesta suhteisuudesta koko maapallon materiaan.

”Nyt kun aikaa on kulunut jo jonkin verran, on tapani harjoittaa ja harjoitella muuttunut rutinoituneeksi. Tarkoitan tätä hyvällä tavalla. Se tuntuu luontevalta ja tulee kuin itseltään. En välttämättä enää ota aikaa tai rajaa itselleni tarkkoja raameja, miten ja missä harjoittaa, vaan harjoitteet lipuvat arkeen, ystäväni kanssa olemiseen, kotona ruoanlaittoon ja oppilaiden opettamiseen.”

Harjoittamisen mahdollistama olemisen muutos on meditatiivista, huomioon ottavaa ja havainnoivaa maailmassaolemista. Selkeyttääkseni tarkoittamaani, voisin verrata tätä buddhalaiseen Mindfulness-tekniikalla tavoiteltavaan maailmassaoloon, joka tähtää kokoaikaiseen kehossa tapahtuvien tunteiden, emootioiden, aistimusten ja kokemusten havainnointiin ja tarkkailuun ilman arvottamista tai analyysiä. Huomatettakoon silti, että *BBP*:ssa tai omista tutkimuksellisissa tavoitteissani ja kiinnostuksen kohteissani ei kuitenkaan ole kyse missään nimessä mindfulness-tekniikasta. Ekologinen ajattelu ei vaadi tapahtuakseen *kokoaikaisen tietoista läsnäoloa*, vaan pikemminkin tietoisuuden harjoittamista uusin tavoin (menetelminä siis voisi tietenkin toimia myös erilaiset meditaatiotekniikat), jotka keskittyvät maailman kudelmaista tietoiseksi tulemiseen. Ja kuten sanottu, tämä kudelma koskettaa jokaista meistä myös kehollisesti – siksi kyseessä on rationaalisen päähkäilyn ja maailman tilaa koskevan informaation prosessoimisen lisäksi omista kehollisista prosesseista tietoiseksi tulemisen projekti.

”Paikoillaan olo, pysähtyminen, rytmin hidastaminen ja liikeratojen kutistuminen näyttävät erilaista olemisen mallia, jonka päämäärä ei ole saavutuksesta saavutukseen, teosta toiseen ja yhä uuteen.”

112

24.4.2015

1.7.2015

28.8.2015

”On aivan eri asia tuntea oma potentiaalisuutensa kuin aina toteuttaa sitä. Olen huomannut oman olemiseni hektisyyden, kiireen, stressitilan, hädän ja kriisin, jossa elän. Pystyn vaikka mihin, sillä multitasking on ollut elämäntapani jo monia vuosia. Ja tarkoitan siis todella, tapani olla on ollut – niin pitkään kuin muistan – hätäinen ja kiireinen – aina jotain saavutusta varten. Ja se on totta, että nyt olen ja uskaltaa olla toisin. Aina välillä en, ja silloin syöksyn samaan vauhtiin kuin aina ennen. Ja miten raskasta se onkaan.

Eihän ole mitään järkeä yrittää muuttaa jotain – kuten maailmaa – jos ei pysty muuttamaan omaa tapaansa olla siinä? Vai onko tämä täysin järjetön päätelmä?

Viisi kissaa häärää minun ympärilläni tässä kirjoituksen hetkessä. Yksi mouruaa ja se saa minut huolestumaan. Sen olo ja toiminta siirtyy omaan kehooni, vaikkakaan en voi tietää siirtyykö se sellaisenaan. Jos olen rauhallinen, ehkä sekin on?

Rauhallisuus on heikkouden vastaanottamista. Kyvyttömyyttä toimia kokoajan tässä järjettömässä vauhdissa. Ja se on, mitä tarvitsen uskoakseni.”

Edellä olevat tekstikatkelmat kertovat harjoittamisen aiheuttamista rytmistä muutoksista. Ekologinen ajattelu tarvitsee hidastamista. Kriisi tarvitsee hidastamista, pysähtymistä ja paikoillaan oloa. Siksi toiminnan malleja tulisi olla useampia ja erilaisia; vaihtoehtoisia kiireelle ja suorittamiselle. Ehkä oikeastaan onkin niin, että maailmaa koskettava kriisi manifestoituu ihmisten toimissa ja tavoissa olla – kriisi on tuotettu kiirellä, kuluttamisella ja uuden haalimisella ja niillä keinoin yritetään myös taistella sitä vastaan. Kriisi lisää kriisiä ja kehollistuu siinä elävissä olennoissa. Ehkä meidän tulisikin olla lisäämättä, kuluttamatta ja tekemättä. Ehkä harjoittaminen onkin oikeastaan pysähtymisen ja vähentämisen harjoittamista – totutuista tavoista ja elämän rytmistä poisoppimista? Tällöin voisi ajatella, että kanssaolon harjoittamisesta tulee itsessään päämäärä ja olemista täyttävä asia, jolloin kokoaikaiselle uuden tekemiselle, uuden haalimiselle, lisäämiselle ja yhä enemmän lisäämiselle ei ole enää niin suurta tarvetta.

113

”Veden juonti on keskittynyttä...kiertokulku kehossani on helposti ymmärrettävissä, tunnettavissa: suu, kieli, ikenet, kurkku, vatsalaukku, hölskyvä, suolisto, kusi, sylki, paska. Mietin, kuinka paljon olen vettä ja kuinka paljon minussa on vettä, joten mikä on ”minussa”, siis minä, olenko vesi, jota minussa on, jota juon – lopulta siis, olenko myös vesi, jota hengitän ilmasta ja entä sitten: olenko vesi, jota katson nyt edessäni lasisessa tuopissa tai pöydälläni olevan kasvin varren ja juurten solukoissa? Joten, missä on minun ja toisen rajat, minun ja vaikutuksen, jonka toinen minussa saa aikaan, rajat?”

Syöminen, juominen, istuminen, pysähtyminen, nukkuminen, liikkuminen, hengittäminen – kaikki on kehon vuorovaikutuksellista suhdetta maapallon materiaan. Tästä suhteisuudesta tietoisemmaksi tuleminen ja sen kokeminen omaa kehoa ja olemista muokkaavana tekijänä on harjoittamisen tärkeimpiä vaikutuksia olemiseeni nyt. Suhteisuuden, eli kaikkinaisen kanssaolon, ajattelemisen saa minut ajattelemaan toimiani pidemmällä aikavälillä kuin pelkästään toiminnan hetkessä. Se lisää empatiaa muita olentoja kohtaan, sillä olemiseni riippuvaisuus muista ja kuuluvuuden tunne maailmaan, jossa elän, syventää ymmärrystäni siitä kuinka toimintani on aina linkittyneenä moneen eri suuntaan ja olentoon, jotka taas ovat linkittyneet vaikutuksineen yhä eteenpäin. Olen vastuussa toiminnastani, enkä voi olettaa tekemisteni olevan ikinä vain itseäni varten tai itseäni kohtaan.

Toimijuuteni on aina suhteessa muihin. En voi irroittaa itseäni muista, kehoani toisista kehoista tai toimintaani minua ympäröivistä *toisista*. Toiseuden pohdinta on pohdintaa rajoista. Ekologisen ajattelun näkökulmasta toiseuden ei tule olla rajaavaa, vaan *kietoutunutta* (Morton 2010, 36). Olemme aina toisillemme toisia ja tuntemattomia, mutta suhteessa ja vuorovaikutuksessa kanssaollen. Siksi olemme vastuussa muistakin kuin itsestämme tai läheisimmistämme. Eksistenssi on yhteiseksistenssiä – jos se olisi individuaalista, ei meidän tällöin tarvitsisi huolehtia muista – ja juuri tämän eksistenssin laadun ymmärtäminen voi synnyttää uudenlaista ekologista eettisyyttä, joka perustuu kanssaolon ontologialle. (Mt. 2010, 36.)

”Nyt vain istun tässä vaaleanpunaisella muovisella perseen-alusella, sammalmättään päällä. Mietin muovin virtuaalisen veden määrää, se on varmastikin suuri. Tässä minun kanssa

2.4.2015

114

on puinen harmaantunut keppi, jossa on jäkälää, pilvien takaa kurkkiva aurinko ja pilvetkin. Myös havupuun oksa, ja kohmettunut käsi, mustat haisevat hanskat. On myös paljon muuta, mutta näihin keskityn, ulkopuolen tässä tapauksessa muodostavat nuo kaikki muut toimijat?

Minimissään se on niin, mutta oikeastaanhan ne ovat kaikki läsnä ja vaikuttavia. Ehkä ”ulkopuoli” tässä tapauksessa onkin asiat aistikykyyni ulottumattomissa? Mutta toisaalta, missä on aistien rajat? Aistinko kehossani olevia bakteereita vai en? Aistinko ilmastomuutoksen vai en? Tai äsken syötyä ruokaa? Nyt lopetan kirjoittamisen, koska tämä tuntuu typerältä.”

Tutkielmani tarkoitus on ollut pohtia, kuinka tieto maapalloa koettelevasta ekologisesta katastrofista voisi tulla sisäistetyksi, lihallistuneeksi materiaaliseksi kosketukseksi kehoihimme, eikä jäisi pelkästään tiedoksi, josta otetaan selvää erilaisin informaatiokanavin. Tutkielmani edetessä kahtiajako tiedon ja kokemuksen välillä on kuitenkin alkanut näyttämään keinotekoiselta ja raskaalta. En ajattele, että abstrakti tieto olisi jotenkin erotettavissa kehollistuneesta ja kokemuksellisesta tiedosta. Myös abstrakti tieto synnyttää aina kokemuksen, mutta kehollinen ja kokemuksellinen tieto ei välttämättä tarvitse abstraktia faktatietoa ollakseen olemassa ja todellista. En ajattele, että esimerkiksi tieto maailman hätätilasta olisi jotenkin ”parempaa” tai ”kokonaisempaa” kehollissuhteisen harjoittamisen kautta käsiteltynä ja sulateltuna. Pikemminkin väitän, että tieto voi harjoittamisen kautta *syven-tyä koskettamaan kehoa eri tavoin* kuin ainoastaan rationaalisen pähkäilyyn avulla. Kokemuksellisuus ja kehollisuus eivät tee tiedosta jalostetumpaa tai edes täydempää – ne tekevät siitä henkilökohtaista ja intiimiä. Tieto muuttaa muotoaan kontemplatiiviseksi ja kokemukselliseksi. Kriisi ja katastrofi, sen moniulotteisuus ja välttämätön kaikkeakoskettavuus asettautuu kehoon yhteennivoutuneisuuden ja kuuluvuuden kokemisen kautta. En voi olla irtomainen jäätiköiden sulamisesta, vesien saastumisesta, lajien sukupuuttoon kuolemista tai ilmastonlämpenemisestä, sillä elän tällä maapallolla, jota kaikki edellä mainitut sekä monet muut ongelmat koskettavat. Tällöin ne koskettavat myös minua ja minä niitä – halusin tai en.

5.4.2015

115

”Aurinko on ennemminkin minulle muistutus, siitä, miten riippuvainen ja kuuluvainen olen. Se pitää minut täällä, tarvitsen sitä. Ja pilvet ovat samaa ilmaa, mitä hengitän.”

19.5.2015

116

6.2 Tutkimuskysymyksistä

Kolme kantaharjoitetta, joita tässä tutkielmassani käytän esimerkkeinä *BBP*:n monista harjoitteista, käsittelevät suhdettamme kehoon, vaikuttumiseen, toiseuteen, materiaan ja kanssaoloon. Tutkielmani tulokset ovat vastanneet esioletustani siitä, että harjoittaminen on tiedon, kokemuksen ja kehollisuuden välistä tiivistä keskustelua, joka jättää jälkensä harjoittajaan ja hänen maailmasuhteeseensa. On toki luultavaa, etteivät nämä jäljet ole yhtä syvään piirtyneitä heillä, jotka tekevät harjoitteen kerran tai kaksi, kuin mitä ne ovat heillä, joille harjoittaminen on toistuvaa ja jatkuvaa taiteellista praktiikkaa. Tarkoitukseni ei kuitenkaan ole *arvottaa* muistijälkien tai kokemusten syvyyttä, paremmuutta tai jalostuneisuutta. Pysin pikemminkin vain rehellisyyteen todetessani, että ekologisen ajattelun syvä kehollistuminen ja olemisen muokkaaminen vaatii harjoittajalta tahtotilaa ja sinnikkyyttä eli jatkuvaa harjoittamista. Kerran kokeiltu harjoite ja sen tuottamat kokemukset eivät kuitenkaan ole millään muotoa arvottomampia, turhempia tai tyhjempiä kuin suunnitelmallisen ja sisukkaan praktiikan mahdollistamat kokemukset. Päinvastoin useinhan ensikertalaisen kokemus kehollisuhteisesta harjoitteesta voi olla juuri se kaikista häkellyttävin, oivaltavin, koskettavin ja harjoittajaa kokonaisvaltaisesti liikuttavin (ainakin itse muistan ensimmäisen tekemäni kanssaolo-harjoitteen saaneen minut täysin pois tolaltani – liikuttihan se minua niinkin pitkälle, että päätin tehdä aiheesta maisterin opinnäytetyöni). Tällaisen syvän – vaikkakin hetkellisen – kokemuksen vaikutukset saattavatkin toimia kiinnostuksen herättäjinä, oppaina tai ehdotuksina tulevaisuuden toiminnalle.

Koska tahdon nyt kuitenkin pohtia sitä, kuinka harjoittaminen tuottaa *kehollisia olemistamme muovaavia* vaikutuksia, jotka voivat *syventää* ekologista ajattelua – eivät pelkästään saada sitä alulle – astelen seuraavaksi läpi tutkimuskysymykseni kolmet portaat. Nämä askeleet paljastavat tutkielmani tulokset ja johtopäätökset. Minkälaisia vastauksia olen löytänyt

asettamiini kysymyksiin? Ja miten tutkielmani eettinen projekti manifestoituu nyt ja tässä johtopäätöksiä tehdessäni? Listaan muistin virkistykseksi alle tutkimuskysymykseni kaikki kolme askelta, joita sitten käsittelen kolmen alaotsikon kautta.

1. Kuinka kehollissuhteinen harjoittaminen voi syventää ekologista ajattelua eli ymmärrystä kanssaolosta?
2. Kuinka kehollissuhteinen harjoittaminen voi syventää ymmärrystä kehosta kanssaolevana eli ekologisena?
3. Kuinka kehollisuuden ymmärtäminen kanssaolevana voi syventää ekologista eettisyyttä?

KANSSAOLON YMMÄRTÄMISESTÄ JA KEHOLLISSUHTEISESTA HARJOITTAMISESTA

Väitän, että kanssaolon ymmärtäminen maailman perustavanlaatuisena luonteena on jo itsessään ekologisen ajattelun syvenemistä tai ainakin se on ekologisen ajattelun syvenemisen edellytys. Terminologian tasolla kanssaolo ei itsessään kuitenkaan merkitse ekologiaa, eikä ekologia kanssaoloa. Ekologia on kanssaolossa tapahtuvia prosesseja, ilmiöitä ja vuorovaikutusta. Toisin sanoen kanssaolo on ekologista, ja ekologinen ajattelu on kanssaolossa tapahtuvien liikkeiden tutkimista, pohtimista ja havainnointia. Kehollisuhteiset harjoitteet pyrkivät paljastamaan kehon kanssaolevuuden. Harjoitteissa ihminen asettuu erilaisiin suhteisiin asioiden ja olentojen sekä oman kehonsa kanssa tutkien, aistien ja havainnoiden maailmaa uusista perspektiiveistä, jotta kanssaolo voisi paljastua tai kokemuksellistua monista erilaisista tulokulmista ja tarkastelun suunnista käsin.

Väitän ekologisen ajattelun olevan nykyaikana ennemminkin kaikkea arkipäiväistä olemistamme koskettava välttämättömyys kuin päätämiskysymys tai ihmisen jokapäiväisestä elämästä jollain tapaa erillinen mielenkiinnon kohde – ikään kuin harrastus, tutkimuskohde tai valittu elämäntapa – vaikkakin se voi olla myös kaikkia näitä banaaliutensa ja kaikkialle levittyvyytensä lisäksi. Ekologisen ajattelun syvenemiseen ei siis mielestäni tulisi välttämättä tarvita esikiinnostusta tai intohimoa – joskin ne varmasti edesauttavat ajattelun syvenemistä aikalaille. Tapoja, joilla ekologista ajattelua voi kehittää, on luultavasti yhtä monia kuin sen ajattelijoitakin. Kehollissuhteinen harjoittaminen on vain yksi menetelmä. Sen aloittamiseksi kuitenkin tarvitaan väistämättä jonkinlaista mielenkiintoa ja innostusta itse *harjoittamista* kohtaan. Harjoittaminen on kontemplatiota eli ilmiöiden ja asioiden perinpohjaista pohtimista. Harjoittaminen on tämän hetken – tässä – ja tulevaisuuden harjoittamista taiteen avoimuu-

117

den mahdollistamana. Harjoittamisen hetkellä tarkkoja vastauksia siihen, kuinka meidän tulisi oikeastaan toimia, ei tarvitse vielä olla, sillä harjoittaminen on todellisuuden taiteellista tutkimusta kokeillen ja hapuillen. Ja juuri tätä ekologinen ajattelu tarvitsee: tulevaisuuden kanssaolon harjoittamista, jossa totuttuja olemisen tapoja haastetaan, uusia suhteita ja merkityksiä luodaan sekä ihmiskeskeistä maailmankatsomusta rikotaan humanistista subjektiviteettia kyseenalaistaen. Testaamisen ja kokeilun jälkeen on sadonkorjuun aika – harjoittamista seuraa aina keskustelu ja kokemusten purku yhdessä muiden kanssa, jolloin harjoitteen tuottamia kokemuksia tulkitaan, jotta voitaisiin löytää ideoita ja ehdotuksia eettiselle ja empaattiselle kanssaololle. Harjoitteiden kaltaisia testejä, prototyyppejä ja kokeiluja tehtäessä ihmiset voivat uudelleenmääritellä omaa maailmasuhdettaan, luoda uusia mielekkäitä, mutta myös eettisiä, merkityksiä ja suhteita muihin sekä muovata omaa käsitystään subjektiviteetista ja itsen rajoja avoimemmiksi ja huokoisemmiksi.

Oma kokemukseni on, että harjoittaminen on ekologisen ajattelun kehollistumista ja eräänlaista konkretisoitumista, lihallistumista ja kokemussellistumista. Esimerkiksi *Leikki*-harjoitteessa harjoittaja kohtaa tietoisien arvostavasti, kuunnellen ja seuraten ei-inhimillisiä toimijoita – toisia – joiden kanssa jaamme maapallon ja joiden olemassaolo meidän tulisi ottaa huomioon jos mielimme rakentaa ekologisempaa tulevaisuutta. Harjoite voi antaa välineitä toiseuden tasa-arvoiseen ja avoimeen kohtaamiseen ja kanssaoloon, mikä mahdollistaa samankaltaisten arvostavien kohtaamisten synnyn myös harjoitteen jälkeen.

Inhimillinen-ei-inhimillinen -harjoitteessa harjoittaja puolestaan syventyy tulkitsemaan toisten vaikutuksia omassa kehossaan. Harjoite voi paljastaa kehon kanssaolevuuden ja affektiivisuuden. Se saa harjoittajan pohtimaan oman olemisen linkittyneisyyttä ja vuorovaikutteisuuutta kaikkeen ympäröivään. Erilaisten ympärillämme olevien asioiden, olentojen ja ilmiöiden väistämättömät vaikutukset meihin tulevat yhtäkkiä konkreettisemmiksi ja harjoittaja kykeneväisemmäksi nimeämään, näkemään, kokemaan, kuvailemaan ja yhdistämään erilaisia vaikutuksia oman kehonsa ja sitä ympäröivän todellisuuden välillä. Harjoite aiheuttaa pohdintaa elämisestämme maapallolla vaikuttavina ja vaikuttuvina olentoina sekä inhimillisten että ei-inhimillisten olentojen kanssa.

Materian kanssaolo -harjoite jatkaa tätä pohdintaa yhä pidemmälle. Se nivoo meitä maailman materiaan, josta muodostumme, johon kuulumme ja josta olemme myös vastuussa. Kaikki nämä harjoitteet – kuten muutkin *BBP*:n kehollissuhteiset harjoitteet pyrkivät eroon ihmisen subjektikeskyydestä kohti empaattisempaa kanssaoloa, jossa ei-inhimilliset toimijat ja toiset otetaan huomioon uudesta perspektiiveistä, jolloin perspektiivi myös

itseä kohtaan voi vaihtua ja harjoittajan syvä itsen transformaatio voi mahdollistua ja ekologinen ajattelu saada sijaa tämän kehossa.

KEHO ON EKOLOGIAA

Käsittelin neljännessä luvussa kehon affektiivisuutta ja vaikuttavuutta: kehon kanssaolevuutta eli ekologisuutta. Kehollissuhteinen harjoittaminen on nimensä mukaan kehon suhteisuuden hahmottamisen, ymmärtämisen ja syvemmän kokemisen harjoittamista. Harjoittaminen voi mahdollistaa kokemuksia kehosta perinpohjaisen ekologisena: elinympäristö, ilmasto, energia, geologiset tekijät sekä kaikki mikrobit, bakteerit ja muut eliöt kehon sisällä sekä sen huokoisen ihon ulkopuolella ovat osa harjoittamisen hetkeä. Erityisesti *Materian kanssaolo* -harjoitteessa ne voivat tulla eletyiksi, kehollisesti koetuiksi ja huomioon otetuiksi, jolloin oman kehon maailmaan nivoutuneisuus konkretisoituu.

Inhimillinen-ei-inhimillinen -harjoitteessa puolestaan on kyse juuri kehon affektiivisuuden tutkimuksesta. Kuinka ympäröivä ja toiset vaikuttavat omaan olemiseeni, tunteisiini ja toimintaani? Oma kehoni värähtelee tässä vaikutusten kentässä, nousten ja ilmentyen siitä suhteessa toisiin. Minussa ei ole stabiilia tai pysyvää identiteettiä, joka ilmenisi kerralla kaikille ja manifestoituisi vain yhdellä ainoalla tavalla. Ihmiseksi-tuleminen ilmaistaan singularisesti ja *toistuvasti* yhteen punottujen voimien ja vaikutusten virrassa, mikä sekä ohjaa että horjuttaa kokemusta itsestä. Tämä on kehon kanssaolevuutta; tulemista ja aina-enemmän-kuin-ylkseyttä. (Manning 2013, 4–5.) Kanssaolemisen tutkiminen on oman eroavaisuuden, erillisyyden ja kuuluvuuden tutkimusta. Harjoittaja kysyy itseltään: missä määrin olen erillinen ja missä määrin sisältynyt toisiin tässä vaikutusten kudelmassa, josta olen kuitenkin irrottamaton vaikka ero toisen ja minun välillä onkin olemassa. Keho on tulemista itseksi toisten kanssa. Ja kanssaolo on ensisijaisesti juuri kehojen kanssaoloa, oli keho sitten elävä, kuollut, tunteva tai ei, puhuva tai ei, ajatteleva tai ei – kehot tulevat itseiksi vain toisten kanssaolevien kehojen kautta ja kanssa. (Nancy 2000, 84–96.) Keho on kanssaolon prosessien ja praktiikan ekologiaa kehoa ympäröivän yhteiskonstellatiossa (co-constellation) (Manning 2013, 19).

Harjoittaminen herkistää meidät kuuntelemaan sekä oman kehomme toimintoja, olemista ja kokemuksia, mutta myös havainnoimaan ympäröiviä kehoja ja kaikkien näiden yhdessä-olemista. Harjoittamisella ei ole tarkkaa päämäärää tai vastausta siihen, *kuinka* kanssaolo tulisi järjestää, vaan pikemminkin sen on tarkoitus kysyä tätä harjoittajalta harjoittamisen hetkellä. Kuinka olen toisten kanssa kun oma kehoni on irrottamaton osa yhteistä maailmassa olemisen konstellatiota?

EKOLOGISESTA EETTISYYDESTÄ

Harjoittamisen tarkoituksena on altistuminen, joka aiheuttaa harjoittajassa ja tämän subjektiviteetissa muutosta.

Harjoittaminen mahdollistaa itsensä näkemisen humanistisen ihmiskäsityksen perinteestä poiketen uudenlaisesta perspektiivistä – suhteisena ja kanssaolevana, toisiin vaikuttavana ja toisista vaikuttavana – mikä on uudenlaisen ekologisen etiikan syntymisen vaatimus (Morton 2010, 14). Kun keho ymmärretään kanssaolevana, voi eettisyys pohjata tälle kanssaolevuuden kudelmalle, jossa *jokaisella keholla* on oikeus olemiseen. Eettisyys ja empatia nousevat tällöin yhteiseksistenssin arvon tunnustamisesta, ei yksilöityneestä tai individualistisesta tasa-arvon eetoksesta. Tällainen kehollinen radikaali uudelleen(yhteis)järjestäytyminen ja ihmisen näkeminen täysin irrottamattomana osana ei-inhimillistä kenttää (jos inhimillistä ja ei-inhimillistä kenttää edes on mielekästä erotella toisistaan) on filosofispohjaista työskentelyä, joka muuttaessaan meitä intiimillä, kehollisella ja kokemuksellisella tasolla, vaikuttaa myös poliittiseen ja yhteiskunnalliseen todellisuuteen luoden uudenlaista pohjaa toiminnalle.

Istuessani nyt tietokoneeni ääressä, kahvikuppi höyryää oikealla puolellani, auringonvalo osuu vasempaan poskeeni ja autojen äänet kantautuvat kadulta avaraan huoneseen, jossa lisäkseni käyskentelee kissaemo neljän poikasensa kanssa, ja minä pohdin, miten tutkielmani eettisyys manifestoutuu juurikin nyt tai olemisessani ylipäättään näinä päivinä. Projekti on minulle ennen kaikkea poliittinen tulevaisuuden ja todellisuuden tutkimus sekä muuttamismenetelmä tai pyrkimys. Sen kautta syntyneet oivallukset ekologiasta ja maailman yhteiseksistenssistä ovat ajatuksiani ja toimintaani läpikotaisin värittäviä. Manifestoituminen ei kuitenkaan välttämättä (vielä?) näy selvärajaisena toisin toimimisena – siis siinä määrin että joku *toinen* kuin minä pystyisi helposti osoittamaan pisteen, kohdan tai hetken, jolloin toimintani on selvästi juuri tämän tutkielman muokkaamaa, vaikka itse pystyisinkin linkittämään arkisen olemiseni monia hetkiä *BBP*:n kautta kokemiini kokemuksiin ja oivalluksiin. Oleminen on ikään kuin siivilöitynyt tutkielmani läpi. Kokemukset, joita harjoittaminen tuottaa, ovat konkretiaa – ne ovat jo itsessään poliittista uudelleenjärjestäytymistä ja toisin toimimista, joka vaikuttaa myös harjoittamisen hetken jälkeenkkin. On kyse koko kokemusmaailman, subjektiviteetin ja maailmasuhteen muutoksesta. Ekologinen ajattelu ei enää ole pelkästään termipari, jota tykkään käyttää ja josta olen kiinnostunut. Se on läpileikannut olemistani ja toimintaani kokonaisvaltaisemmin. Ja mitä syvemmin se minua koskettaa, sitä enemmän toimintani *ohjautuu* sen mukaisesti, eli sitä eettisekologisemmin ohjaudun elämään ja olemaan maailmassa.

120

6.3 Kanssaolosta taidekasvattajan ja olennon näkökulmasta

Harjoittamisen vaikutukset arkipäivään koskettavat väistämättä myös profiloitumistani ja toimintaani taidekasvattajana. Tässä osiossa käsittelen ekologisen ajattelun merkitystä kasvattajan näkökulmasta tarkasteltuna sekä pohdin taidekasvattajan mahdollisuuksia toimia ekologisen ajattelun edistämiseksi. Tarkoitukseni on puhua taidekasvattajuudesta laajasti ymmärrettyinä pedagogisena toimintana, jota tapahtuu koulumaailman lisäksi myös monissa muissa erilaisissa työympäristöissä, kuten taiteellisissa yhteistyöprojekteissa, leiritoiminnassa tai työpajamuotoisissa tapahtumissa. Siksi käytän tekstissä oppilas-sanalla rinnalla sanaa ”ohjattava”. Viittaan tällä taidekasvatukselliseen toimintaan, jossa taidekasvattaja ei välttämättä selkeästi ole opettajan roolissa vaan toimii esimerkiksi työpajan vetäjänä tai fasilitaattorina.

MITEN KEHOLLISUUTEINEN HARJOITTAMINEN VOI LISÄTÄ EETTISTÄ TAIDEKASVATTAJUUTTA?

BBP:n poliittisuus on monihaaraista: taiteellisuuden, tutkimuksellisuuden, ja aktivistisuuden lisäksi se näyttäytyy minulle myös pedagogisena projektina. Pedagoginen vire projektille kumpuaa erityisesti sen tavasta jakaa harjoitteita, kokemuksia ja ajattelua myös projektin ulkopuolelta tuleville, olla avoin ja kutsua muita toimimaan projektissa mukana. Lisäksi pedagogisuus nousee kokemuksestani projektin opettavasta luonteesta: projektin kontekstissa oppiminen merkitsee minulle totutuista tavoista poisoppimista, uudenlaisten tai toisenlaisten perspektiivien hakemista ja kokeilemista sekä niiden synnyttämien kokemusten analyysiä ja toimintaan valjastamista, tietoisuutta omasta kehosta sekä syvällistä kontemplaatiota maailmassaolemisesta, mikä edesauttaa harkitsevaa ja omista liikkeistä tietoista toimintaa maailmassa.

Kun nyt pohdin tutkielmani antia omaan taidekasvattajuuteeni peilaten, huomaan sen vaikuttavan ajatteluuni kasvattajuuden saralla paljon – aivan kuten se vaikuttaa olemiseeni muutenkin. Kanssaolon tematiikka ja ekologinen ajattelu ovat perustana tavalleni olla maailmassa, suhtautua toisiin ja itseeni. Kuinka olemme yhdessä, on kysymys, jota jokaisen kasvatusalan ammattilaisen tulisi kysyä itseltään – onhan kasvattajuus ensisijaisesti yhteisöllinen ammatti. Kanssaolon kysymykset ovat läsnä jokaisessa opetustilanteessa konkreettisesti ja eksplisiittisesti. Se, kuinka opetustilanteet rakennetaan, miten taidekasvattaja suhteuttaa itsensä opetettaviin tai ohjattaviin henkilöihin (kuten koulussa oppilaisiin), minkälaisista tekijöistä oppi-

121

misen tila koostuu, minkälaisia teemoja hän opetuksessaan käsittelee ja tuo esiin sekä miten kaikkien vaikutukset tunnin kulkuun otetaan huomioon, ovat vain muutamia kanssaolon problematiikkaan liittyviä tekijöitä taidekasvatuksellisen toiminnan (esimerkiksi oppituntien) suunnittelussa. Näitä asioita huomioon ottaessaan taidekasvattaja ajattelee jo ekologiaa: oppimisen tilan ja siinä olevien kehojen ekologiaa.

Harjoittaminen on ajattelun kehittämistä. Jos taidekasvattaja tietoisesti pyrkii kohti eettistä kanssaoloa opetuksessaan, voi kehollisuhteisella harjoittamisella olla hänen ammattitaidolleen paljonkin annettavaa. Harjoittaminen voi lisätä aistiherkkyyttä, sensitiivisyyttä, ympäröivän havainnointikykyä ja ymmärrystä asioiden toisiinsa vaikuttavuudesta sekä kehittää harjoittajan kykyä tulla tietoiseksi omien liikkeittensä suhteesta toisiin. Kaikki nämä harjoittamisen mahdollistamat muutoksen laadut ovat mielestäni välttämättömiä eettisen (taide)kasvattajuuden ja opettajuuden rakentumisen kannalta. Ne sekä mahdollistavat kasvattajan empatiakyvyn kasvun konkreettisessa opetustilanteessa, mutta myöskin lävistävät opettavien aiheiden teemat ja käsittelytavat. Tahdon uskoa, että harjoittaminen voi tulla näkyväksi taidekasvattajuudessaan sekä kehollisuuteni että opettamieni aiheiden manifestoitumana, mikä tarkoittaa yksinkertaistettuna sitä, että tapani olla oppilaiden tai ohjattavien kanssa on mahdollisimman avoin ja sensitiivinen, ja että aiheissa, joita heidän kanssaan käsitelen, ottaisimme huomioon mahdollisimman paljon ekologisia näkökulmia, mutta myös kriittisiä ja moniperpektiivisiä tapoja tarkastella maailmaa.

Ekologinen ajattelu kasvattajan työssä tarkoittaa minulle sekä tapoja olla yhdessä, opetuksen taustalla vaikuttavia eettisiä arvokysymyksiä, opetuksen poliittisia ja filosofisia perusteita ja pyrkimyksiä sekä kasvattajan omaa kehollista sensitiivisyyttä opetustilanteessa. Ekologinen ajattelu yltää tälläkin elämän osa-alueella intiimistä mikrotasosta aina yhteiskunnalliseen makrotasoon asti. Kasvattaja ei voi irroittaa työtään yhteiskunnan ja koko maailman tilasta, oppilaittensa tai ohjattaviensa kokemuksista, omasta kehollisesta kokemuksestaan, omista filosofisista ja poliittisista näkemyksistään saati sitten mitään näitä edellä mainittuja toisistaan. Nämä kaikki ovat osa pedagogisen toiminnan ekologiaa, vaikutusten kudelmaa, josta konkreettinen opetuksen tai ohjauksen hetki on vain yksi säie.

TAIDEKASVATTAJA EKOLOGISEN AJATTELUN KEHITTÄJÄNÄ
Ekologinen kriisi koskettaa taidekasvatuksen kenttää samalla tavalla kuin mitä tahansa muuta yhteiskunnan osa-aluetta, ja siksi taidekasvattajilla on velvollisuus tehdä töitä kriisiin vastataksaan ja reagoidakseen. Meri-Helga Mantere kirjoittaa, että ekologisen ajattelun tulisikin läpileikata taidekasva-

122

tuksen tavoitteet, tavat ja syyt täysin, sen sijaan, että se nähtäisiin jonakin erillisenä tavoitteena tai taidekasvatuksen osa-alueena (Mantere 1992, 1). Taidekasvatuksen mahdollisuudet syventää ekologista ajattelua ovat moninaiset levittyen tiedon taiteellisesta prosessoinnista, ympäristön tulkinnasta ja tutkimisesta, kokemuksellisesta todellisuuden havainnoinnista taiteen keinoin aina ekologisista arvoista ja asenteista puhumiseen ja poliittiseen kannanottamiseen. Käyn seuraavaksi läpi mielestäni tärkeimpiä taidekasvatuksellisia työkaluja, jotka voivat edesauttaa ekologisen ajattelun syvenemisen projektia ja jotka myös kiinteästi liittyvät kehollisuhteisen harjoittamisen herättämiin oivalluksiin ja kokemuksiin.

Eräs taidekasvatuksen olennainen voimavara ekologisen ajattelun kehittämisen projektissa on *kokemuksellisuus*, mikä on keskiössä myös kehollisuhteisessa harjoittamisessa. Kuten Mantere kirjoittaa, on kokemuksellisuus äärimmäisen tärkeässä roolissa ekologisen ajattelun (ja ympäristökasvatuksen) kehittämisessä, vaikka se turhan usein sivuutetaankin monissa aineissa, joissa ekologista ajattelua pyritään edistämään (Mantere 1992, 1). Uskon, että ekologinen ajattelu tarvitsee syventyäkseen ihmisten intiimiä ja kehollisella tasolla liikkuvaa kokemusta ympäröivistä ekologisista ilmiöistä, jotta kokemus ihmisen kuulumisesta ja irrottamattomasta suhteesta niihin voisi mahdollistua. Muistakaamme kuitenkin, että reittejä kokemuksellisuuteen on monia. Kehollisuhteinen harjoittaminen on vain yksi menetelmä muiden taidekasvatuksellisten menetelmien joukossa.

Myös Mantere kirjoittaa kokemuksellisuuden vaatimuksesta ekologisen ajattelun syventämisessä: "...the process of discovering and creating one's own meanings for the phenomena of the environment. Once this stage has been reached, they are no longer irrelevant but significant and valuable in a personal sense"²⁹ (Mt. 1992, 1–2). Vaikka Mantere korostaakin tekstissään ihmisen *henkilökohtaisuutta* ja *subjektiivista* kokemusta, mitä kanssaolon tematiikka puolestaan haastaa ajatellessaan ihmiskehon ja subjektiviteetin ympäröivään liukenevana ja aina-enemmän-kuin-yhtenä, näen hänen ajattelunsa relevanttina ekologisen ajattelun ja taidekasvatuksen suhteen näkökulmasta tarkasteltuna. Ekologinen ajattelu hyötyy taidekasvatuksen kokemuksellisuudesta, joka liikkuu intiimin kehollisella tasolla. Kehollinen kokemuksellisuus mahdollistaa kaukaisilta tuntuvien ilmiöiden lähelle tulon: kehollisuhteisessa harjoittamisessakin on tarkoitus päästä kosketuksiin ei-inhimillisten prosessien ja muutosten kanssa ja ymmärtää maailmassa tapahtuvia ilmiöitä kehollisesti *sisäistäen* ne – vai tulisiko pikemminkin sanoa kokien olevansa *niiden sisällä*.

123

29 "...omien merkitysten löytäminen ja luominen ympäristössä tapahtuville prosesseille. Kun tämä aste on saavutettu, ne eivät enää ole irrelevantteja, vaan merkittäviä ja arvokkaita henkilökohtaisella tasolla" (kirj. suom.)

Taidekasvatuksen keskiössä on oppilaiden ja ohjattavien oman kokemusmaailman tutkiminen ja muuttaminen sekä siitä kumpuavien ilmiöiden esiin nostaminen ja esittäminen taiteen menetelmin. Omalla tavallaan myös kehollisuhteinen harjoittaminen tekee tätä samaa; antaa välineitä inhimillisen kokemusmaailman muokkaamiseen ja analysointiin. Ajattelen, että harjoittaminen voisikin toimia taidekasvattajan työkaluna myös opetettaessa ja ohjattaessa. Sen ei tarvitse jäädä pelkästään taidekasvattajan omaksi filosofiseksi kontemplaatioksi, vaan sitä voi myös käyttää oppilaiden ja ohjattavien kanssa *soveltaen harjoitteita opetustilanteeseen sopiviksi*.

Tiedostan kuitenkin kehollisuhteisen harjoittamisen haasteet ja ongelmat. Ei ole lainkaan itsestäänselvää, että harjoittaminen avautuisi samanlaisella intensiteetillä vaikkapa yläkouluikäisille nuorille kuin mitä se avautuu minulle ja kanssaharjoittajilleni, jotka edustavat pitkälti homogeenistä ja samanmielistä harjoittamisesta kiinnostunutta ihmisjoukkoa. Harjoittamisen hetken hienovireisen tilan luominen kelle tahansa ei ole helppoa tai taattua. Harjoittamisen hetken syveneminen vaatii työtä, sinnikkyyttä ja pitkäkestoista harjoittamista. Muistutankin, että tutkielmani keskiössä ei missään vaiheessa ole ollut harjoittamisen ohikiitävän hetken kokeilu vaan juuri harjoittamisen pidemmälle aikavälille venyvät vaikutukset. Uskon kuitenkin, että juuri näiden syvien vaikutusten kannustamana taidekasvattaja pystyy muovaamaan opetusmetodejaan ja -sisältöjään ekologista ajattelua tukevammiksi, mikä lopulta voi potentiaalisesti mahdollistaa myös harjoittamisen tilojen luomisen opetuksen sisälle.

Kokemuksellisuuden potentiaalin lisäksi taidekasvatuksella on toinen tärkeä lahja antaa ekologisen ajattelun syvenemiselle: kuuluvuuden tunteen syventäminen, mikä edesauttaa ihmisen potentiaalisuuden ja impotentiaalisuuden kartoittamisessa. Taidekasvatus voi opastaa oppilaita tai ohjattavia tutkimaan ympäristöään uusista perspektiiveistä käsin esimerkiksi erilaisia harjoitteita tekemällä, tarjota välineitä oman eletyn todellisuuden kutoutuneisuudesta tietoisemmaksi tulemiseen esimerkiksi tutkimalla, minne kaikkialle omien käyttöesineiden historia ulottuu tai mistä kaikista tekojoi-
jista oman arkipäivän toimet ovat riippuvaisia, sekä edesauttaa oppilaiden ja ohjattavien vastuullisempaa suhtautumista heitä ympäröivään materiaan vaikkapa leikkimielisten tai kuvitteellisten tehtävien avulla. Taiteellisia menetelmiä syventää ihmisen kuuluvuuden tunnetta ympäröivään todellisuuteen on lukuisia, ja yksi niistä voi olla myös kehollisuhteinen harjoittaminen.

Kuuluvuuden kokeminen auttaa potentiaalisuuden havaitsemisessa. Se, että ihminen kokee kuuluvansa ja olevansa osa jotain suurempaa konstellaatiota, on olennainen osa oman potentiaalisuuden havaitsemisessa. Potentiaalisuuden ja kyvykkyyden tunteminen voi näyttää ihmiselle oman vastuullisuutensa, jolloin tämän on myös helpompi hahmottaa omien liikkeit-

tensä vaikutuksia ympäristöönsä. Kuuluvuuden tunne voi lisätä kokemusta omasta toimijuudesta muiden joukossa. Kokemusta voi vahvistaa sekä harjoitteita tekemällä, keskustelemalla, omia toimia analysoimalla että niistä teoksia, interventioita tai muunlaisia taiteellisia aktioita toteuttamalla.

Muistakaamme kuitenkin, ettei kuuluvuuden tunne ja maailman kriisiytyneen tilan kutoutuneisuudesta tietoiseksi tuleminen ole välttämättä aina helppoa ja positiivista kyvykkyyden tunnetta lisäävää voimaantumista. Päinvastoin kudelman ajattelemisen ja kuuluvuuden tunne saattavat myös nostattaa kyvyttömyyden ja voimattomuuden kokemuksia pintaan. Tätä voisi kutsua myös ihmisen impotentiaalisuudesta tietoisemmaksi tulemiseksi. Tuija Kokkonen kirjoittaa Giorgio Agambenin [1999] ajatuksista potentiaalisuudesta seuraavasti: ”Giorgio Agamben avaa potentiaalisuuden käsitettä ja osoittaa, kuinka ihmisen olemisen tapa, synnynnäiset ja hankitut kyvyt, se, että ”voimme”, on perustaltaan potentiaalinen; meillä on esimerkiksi kyky nähdä. Minulle käsittelyn tekee vaikuttavaksi se, kuinka Agamben näyttää, että olemme potentiaalisia vain siihen mittaan asti kuin meillä on kyky olla tekemättä...’Se että olemme potentiaalisia merkitsee: olla oma puutteensa, olla suhteessa omaan kykenemättömyyteensä.’ Tätä ihmisen impotentiaalisuutta – potentiaalisuutta olla toimimatta, kykyä pimeyteen – hän pitää ihmisen potentiaalisuuden suuruutena, ja vapautena.” (Kokkonen 2011, 11 [Agamben 1999].)

Potentiaalisuuteen liittyy siis aina kyky olla toimimatta, jättää tekemättä, jättää silleen ja antaa olla. Kyvyttömyyden tunteen voi ajatella lisäävän passiivisuutta eli impotentiaalisuutta. Tämä impotentiaalisuus ja toimimattomuus ovat kuitenkin jossain määrin välttämättömiä ekologisen ajattelun ja toiminnan kannalta. Esiin nousee kysymyksiä kuten: kuinka voimme vastaanottaa ekologisen kriisin ilman sen voimistamista tai representaatiota? Kuinka kyvyttömyytemme ja haavoittuvaisuutemme on myös tilanteen raakuudesta ja akuuttiudesta tietoiseksi tulemista? Impotentiaalisuuden hyväksyminen ja siihen tyytyminen voivat näytellä taidekasvatuksen poliittisessa agendassa tärkeää roolia. Tyytyminen ikään kuin vähempään, pienempään tai köyhempään elämäntapaan on ekologista ajattelua käytännössä, mutta ei välttämättä tarkoita elämän köyhtymistä sinällään. Vitaalisuus ja elämänvoima kumpuavat tällöin toisaalta – kanssaolon ja affektiivisuuden kentiltä.

Passiivisuuden, poisoppimisen ja impotentiaalisuuden teemat koskettavat kasvatusideologiaani syvästi. Uskon taidekasvattajilla olevan erityisen hyvät mahdollisuudet työssään edistää ”ekologista passiivisuutta” – joka mielestäni on oikeastaan äärimmäisen aktiivista ja konkreettista toimintaa – esimerkiksi oppilaiden ja ohjattavien materiaalitietoisuutta kehittämällä, kierrätysmateriaaleja käyttämällä, omia jo olemassa olevia arkipäiväisiä elämäntapoja arvioimalla ja uudelleen suunnittelemalla, ympäristön havainnoin-

tiharjoitteilla, jotka tähtäävät altistumiseen ja aistien herättelyyn, ympäristön ilmiöitä tutkimalla ja niistä kertomalla taiteen avuin sekä tekemällä erilaisia kartoitustehtäviä oman elämän ja globaalin maailman suhteesta. Taiteen ei tarvitse olla luomassa koko aikaa uusia taide-esineitä, teoksia tai muunlaisia artefakteja – taidekasvatuksen tulevaisuuden tehtävänä onkin mielestäni näyttää yhä voimakkaammin taiteellisen *ajattelun* ja *tutkimuksen* arvo. Taide on tapa hahmottaa maailmaa, tutkia sitä ja asettaa itsensä suhteeseen sen kanssa. Tällöin taiteellisesta toiminnasta itsestään – kuten vaikkapa kehollisuhteisesta harjoittamisesta – tulee elämän vltalisuutta lisäävä ja olemista täyttävä tekijä.

Seitsemäs luku: Lopuksi & jatkoksi

128

Tämä luku lopettaa tutkimusraporttini nivoen yhteen ajatuksia, huomioita, kysymyksiä ja hämmennystä, joita tutkielmani on jättänyt jälkeensä. Kirjoitan tutkielmani eettisyydestä ja poliittisuudesta, mutta lisäksi nostan esiin tutkielmani herättämiä uusia kysymyksen asetteluja ja tulevaisuuden näkymiä. Tarkastelen myös tutkielmaani kriittisemmästä näkökulmasta kuin aiemmin, jotta tutkielmani luotettavuus tulisi arvioiduksi.

BBP on poliittinen taideprojekti, jonka keskiössä on uudenaisten inhimillisten kehojen rakentaminen suhteessa kysymyksiin kuten, kuinka olemme yhdessä ja kuinka olemme suhteessa toisiin? Tutkielmani on tarkastellut näitä kysymyksiä ekologisen ajattelun ja kanssaolon käsitysten valossa pohtien kehon aina-enemmän-kuin-ylkseyttä, toiseuden problematiikkaa ja maailman kutoutunutta luonnetta.

Se, kuinka olen onnistunut vastaamaan tutkimuskysymykseeni, on tulkittavissa muutamasta eri näkökulmasta. Tutkielmani voi nähdä vastaan neen kysymykseen täydentävästi jos tarkastelee sen ontologista ja filosofista eetosta: tutkielmani hahmottelee käsitystä maailmassaolosta kanssaolona, mikä tarkoittaa eettisyyden näkökulmasta sitä, että arvonnanto ja toisten kohtaaminen perustuu kehojen ainiaseen kanssaolevuuteen ja suhteessa-muodostumiseen. Tutkielmani on myös paljastanut kehollissuhteisen harjoittamisen potentiaalin toimia ekologista ajattelua syventävänä harjoittamisena. Väitän, että maailman kudelmasta tietoisemmaksi tuleminen ja sen kehollinen sisäistäminen on mahdollista kehollissuhteisen harjoittamisen kautta. Tällainen syvälinen ja radikaali kehollinen transformaatio on uskoakseni myös lähtökohta suuremmalla muutoksella maailmassa. Selvää tässä lopputulemassa kuitenkin on se, että eritoten toistuva ja jatkuva harjoittaminen voi edesauttaa ekologisen ajattelun syvenemistä harjoittajassa kehollisella ja tajunnallisella tasolla. Se, kuinka syvästi tai pitkäkestoisesti ihminen muuttuu tai käy läpi kokemusmaailmallista transformaatiota tehtyään harjoitteita kerran tai kaksi, jää kuitenkin tutkielmani piirissä avoimeksi kysymykseksi. Tämä epäselvyys johtaakin minut erään itseäni tällä hetkellä erityisesti kiinnostavan lisäkysymyksen äärelle: Kuinka esitystaiteellinen työskentely mahdollistaa muutosta pienessä tai ohikiitävässä (esityksen) hetkessä?

Toinen tutkielmalleni esitettävä kysymys on, kuinka ei-inhimillisen kanssa työskentely sitten muuttaa inhimillistä subjektiviteettia? Tähän kysymykseen tutkielmani antaa vain viitteellisiä tai epävarmoja vastauksia. Kehollissuhteinen harjoittaminen muovaa inhimillistä humanismin perinteeseen nojaavaa yksilösubjektuutta kohti avoimempaa inhimillisen ja ei-inhimillisen rajapintaa koettelevaa tai jopa rikkovaa subjektiviteetin käsitystä. Muotoutuessaan ja maailmallistuessaan suhteessa toisiin ja toisten kanssa keho ei enää ole rajatun individuaalinen, vaan erilaisten voimien, virtausten, liikkeiden, tapahtumien, olentojen, affektien, tunteiden ja vaikutusten kudel-

129

massa syntyvä ja nouseva keho. Ehkä tämä keho ei enää ole inhimillinen sen enempää kuin ei-inhimillinenkään. Tätä teemaa tutkielmani koskettaa tois-
taiseksi vain pintapuolisesti, mutta tarkoitukseni on jatkaa tämän kysymyksen parissa työskentelemistä tulevaisuudessa taiteellisissa projekteissani ja tutkimuksissani.

Tutkielmaani voi myös tarkastella kriittisestä näkökulmasta asettamalla sille kysymyksen: onko tutkielmani turhan henkilökohtainen tai autoetnografinen keskittyessään omiin kokemuksskirjoituksiini? On totta, että tutkielmani luotettavuus olisi voinut hyötyä siitä, että olisin pyytänyt kaikilta kanssaharjoittajiltani aina kokemuksskirjoituksen harjoittamisen hetken jälkeen sekä luvat niiden käyttöön tutkielmassani. En kuitenkaan päätenyt tähän ratkaisuun siksi, että koin aineiston kasautuvan turhan suureksi maisterin opinäytetyön mittakaavassa. Toinen syy tähän päätökseen oli yksinkertaisesti se, etteivät kanssaharjoittajani tehneet harjoitteita yhtä jatkuvasti ja toistuvasti kuin minä, ja koska tutkielmani yksi tarkoitus oli kartoittaa harjoittamisen pitkäkestoisia vaikutuksia, päätin sen olevan perusteltua, että käytän pelkästään omia kirjoituksiani esimerkkeinä kokemuksista, joita harjoitteet ovat saaneet aikaan. Kanssaharjoittajieni kokemukset ovat kuitenkin auttaneet minua kartoittamaan harjoitteiden laatua ja potentiaalia, minkä vuoksi päätelmäni ja tulointani harjoitteiden aiheuttamista vaikutuksista ja kokemuksista ovat moniulotteisempia ja uskottavampia kuin mitä ne olisivat jos olisin pohjannut analyysini pelkästään omiin ajatuksiini.

Kritiikkiä voi myös esittää tutkielmani laaja-alaisuudesta ja avaruudesta. Tutkielmani koskettaa sekä partikulaareja että universaaleja teemoja liikkuessa aina intiimiltä kehon alueelta kauaskantoisesti ilmastonmuutokseen, toiseuden kohtaamisesta toiseuden rakastamiseen ja vastaanottamiseen sekä maailman materiaalisuuden pohtimiseen. On varmasti totta, että jossain määrin tutkielmani olisi voinut hyötyä siitä, etten olisi antanut aiheiden vyöryn liukua raporttiini vaan olisin vähentänyt käsiteltävien teemojen määrää ja suunnannut tutkielmani keskittyneemmin esimerkiksi kehon ekologisuuteen. Tällöin olisin voinut syventyä pitkäjänteisemmin vaikkapa affektiivisuuden kysymyksiin tai kehon mikrotason ekologiaan. Nyt tahdoin kuitenkin tarkastella ekologisen ajattelun kehollistumista *ylipäättään*. Ja tämä kehollistuminen pitää sisällään monien erilaisten näkökulmien, asioiden ja ilmiöiden *tulemista ja sisällyttämistä kehoon*. Kehollissuhteinen harjoittaminen on taiteellisena tutkimusmentelmänä avoin ja niin on myös ekologinen ajattelu laajalle levittyvää ja kosmista. Koska tarkoitukseni on ollut hahmottaa, kuinka kehollissuhteinen harjoittaminen voi toimia ekologisen ajattelun metodia, en ole voinut sulkea silmiäni moniulotteisilta kysymysten, pohdintojen ja ihmetyksen aiheilta. Ekologisen ajattelun ajatteleva ja harjoittaminen on rihmastomaista työskentelyä maailman kudelmassa, joka on kompleksi-

130

nen, outo, tuntematon, vaikea, epämääräinen ja äärettömän moniulotteinen.

Aloittaessani tutkielmaani minulla oli voimakkaita esioletuksia siitä, millainen tutkielmani kulku tulisi olemaan. Odotin (vaikkakaan en sitä itseleni ehkä myöntänyt) selkeitä vastauksia siihen, kuinka arkipäiväinen toimintani tulisi konkreettisesti muuttumaan sekä oletin pystyväni tässä vaiheessa kuvailemaan sana sanalta, miltä kanssaolon harjoittaminen tuntuu ja kuinka se muuttaa harjoittajaa. Odotin *muutosta*. Saavutinko sitä?

Muutos on tapahtunut ajattelussani, käsityksissäni ja olemisen tavassani. Muutos on sitä, etten enää odota eksplisiittistä ja mullistavaa, täysin toisenlaista ja *selkeästi nimettävää tai rajattavaa* muutosta itsessäni, vaikka unelmoinkin muutoksesta suuremmassa poliittisessä mittakaavassa. Tutkielmani on – halusin tätä tai en – muototunut huomattavan filosofispainotteiseksi ja spekulatiiviseksi; erilaisilla mahdollisuuksilla leikitteleväksi. Vastaukset eivät sinänsä ole paikannettavissa tai sormella osoitettavissa. Muutos on kokoaikaista ja vaihtuvaa. Spekulatiivisuus on muutosta olemisessä. Ja nyt ajattelenkin, että ehkä myös laajempia poliittisia ja ekologisia muutoksia kohti hapuillessamme on välttämätöntä vielä määritellä käsitteitämme, ajattelutapojamme ja olemisemme pohjavirettä uudelleen – spekulatiivisesti ja filosofisesti – jotta voisimme todella vastata ekologisen kriisin meille asettamiin haasteisiin. Ja juuri tästä määrittelystä on kyse tutkielmassani, jotta voisin tulevaisuudessa alkaa syventymään yksityiskohtaisemmin ja spesifimmin ekologisiin kysymyksiin ja ongelmakohtiin, sekä muovata toimintaani tämän tutkielman synnyttämän pohjavireen liikuttamana.

Olemisen pohjavireellä tarkoitan tässä paljon muutakin kuin ajatuksellista kellumista haaveissa ja utooppisissa toiveissa huomista – vaikkapa myöskään väheksy tämän kellumisen arvoa poliittisena tekona. Olemisen pohjavire määrittää tapojamme synnyttää yhteiskunnallisia, taloudellisia, ekologisia ja sosiaalipoliittisia päätöksiä ja suuntaviivoja. Tällä hetkellä pohjavireenä ei vaikuta olevan ainakaan kanssaolon etiikka, sillä sen päälle rakennettuna näyttäisivät poliittiset päätökset ja järjestäytyminen eittämättä hyvin erilaisilta kuin mitä ne kapitalistisen ideologian värittämässä maailmassamme näyttäivät.

Pelkästään se fakta, että ilmastonmuutoksen kieltää yhä valtava määrä ihmisiä, joista monien huomattavan runsas toimeentulo on sidottu kapitalistiseen markkinatalouteen, kertoo läpinäkyvästi ja kiistattomasti kapitalistisen ideologian vastakkainasettelusta ekologisen kriisin tunnustavan ja siitä todella huolta kantavan vastaanottamisen kanssa. (Klein 2014, 31–64.) Vaikka se saattaakin kuulostaa naiivilta, ovat raha ja ahneus todellakin ongelma – suurempi kuin ehkä uskommekaan. Ahneus on luova tila. Se mahdollistaa luonnonsuojelun ja ekologisten arvojen rekuperaation. Uudet luontoarvopankit – jotka esiintyvät mediassa tietenkin ympäristöä ja suku-

131

puuttoon kuolevia lajeja suojelevina pelastajina – kaupallistavat ympäristön ja biodiversiteetin arvon ja myyvät yrityksille tilaa toimia haavoittuvaisilla alueilla. Tämä kauppa tapahtuu sillä ehdolla, että yritykset maksavat pankille kompensatiota ympäristöhaitoista, joita ne toimillaan aiheuttavat. Tämä ei kuitenkaan käytännössä toimi aivan niin kauniisti kuin annetaan ymmärtää. Ympäristöriskit ja -haitat ovat paikallisesti usein suuret, eivätkä kompensatiot kata yritysten toiminnan aiheuttamia ympäristöhaittoja. Myöskin se, että pankit ovat sitoutuneet luonnonsuojeluun yleensä vain viideksikymmeneksi vuodeksi, on hälyttävää. Viisikymmentä vuotta on aivan riittävä aika pankeille kerätä rikkauksia, mutta maapallolle se on häviävän pieni aika – vaikkakin se riittää joidenkin lajien sukupuuttoon kuoleminen todistamiseen. (Feydel & Delastrac.) Ihminen voittaa, mutta vain oman lyhyen elämänsä ajaksi. Jälkiseuraukset ovat surulliset kuitenkin kaikille maapallon olennoille. Kapitalistinen järjestelmä ei ota huomioon kanssatoimijoitamme, mutta ei myöskään ihmiskunnan tulevaisuutta. Ehkä todellakin tarvitsimme toisenlaista etiikkaa?

Se, kuinka paljon taiteen avuin voin vaikuttaa tähän tilanteeseen, on toistaiseksi minulle epäselvää. Ainut varmuus on, etten voi jättää toimimatta. Kehollisuhteinen harjoittaminen ei välttämättä tee suoran eksplisiittistä muutosta laajaan poliittiseen todellisuuteemme, mutta oman poliittisen todellisuuteni se on jo muuttanut. Tämä on vaihtoehdon ehdottamista, oman poliittisen eettisyyteni manifestoitumista oman kehoni ja olemiseni kautta. Enkä ole ainoa, joka tätä muutosta todistaa itsessään. Jotain on tapahtunut laajemminkin.

Kun 9.9.2015 istuin Helsingin Suvilahden Tiivistämössä, Mad House -esitystaiteen festivaalin keskustelutilaisuudessa nimeltä ”Emme ole enää ihmisiä”, tajusin jotain erittäin olennaista tästä tutkielmasta. Tuija Kokkonen, Essi Kausalainen, Eero Yli-Vakkurin, Pietari Kylmälän, Saara Hannulan, Esa Kirkkopellon, Laura Gustafssonin ja monen muun ei-inhimillisten olennotien ja ekologisen ajattelun parissa työskentelevän taiteilijan sekä aiheesta kiinnostuneen yleisön istuessa yhdessä ja keskustellessa siitä, miten ekologiset kysymykset ja niiden käsittely taiteessa on aiheuttanut ja aiheuttaa meissä ja ympäröivässä todellisuudessamme muutosta, ymmärsin tutkimuksen tällä alueella olevan äärimmäisen tärkeää. Kyseisten aiheiden piirissä tapahtuva taidekentän liikehdintä on muuttanut käsitystä egoistisesta taiteilija-individuaalista ja aiheuttanut siirtymän kohti kollegiaalisempaa toimintaa. Tämän toiminnan ulottuminen myös taidemaailman ulkopuolelle, arkipäiväämme ja poliittiseen todellisuuteemme täytyy tapahtua, ja tapahtuukin, ikään kuin taidemaailman sisäisen liikkeen jälkiaaltona. Muutos on ehkä hidas, mutta se voi olla sitkeä. Ainut, mikä on varmaa, on muutos johonkin suuntaan, kuten Naomi Kleinin ilmastonmuutosta käsittelevän kirjan otsikko

tiivistetysti toteaa: ”This changes everything” (Klein 2014) – ilmastonmuutos muuttaa joko koko maapallon elinolosuhteet tai sitten vallitsevan talousjärjestelmämme. Yhtäkaikki jompikumpi tulee muuttumaan, ja täten myös elämä sellaisena kuin sen nyt tiedämme ja tunnemme. Tämä pienimuotoinen, mutta siltikin sitkeän utopistinen ja ehkä jonkun mielestä jopa suuruudenhullu tutkielmani tahtoo olla osana kohti ekologisesti eettisempää tulevaisuuden muutosta – oli se sitten hitaan pedagoginen, nopean aktivistinen tai epämääräisen spekulatiivinen.

Muutoksen tarkka muoto on jossain määrin kuitenkin yhä epämääräinen ja auki. Tämä ei enää kuitenkaan aiheuta minussa ahdistusta tai halua muotoilla toimilleni häilymätön ja kyseenalaistamattoman päämäärätietoinen suunta. Ehkä tarve löytää pysyvyyttä ja selkeyttä on liuennut, ja tilalle on tullut ymmärrys maailman kudelman kompleksisuudesta, joka vaatii vastaukseen kompleksista ja spekulatiivista olemisen tapojen arvioimista, uudelleenmäärittelyä ja yhä uudestaan uudelleenmäärittelyä. Jokainen päivä, meidän tulee kysyä itseltämme, kuinka kokoamme kollektiivimme, ketkä ja mitkä otamme huomioon ja *miten*. Tämä on mielestäni radikaalia toisin(kanssa)olemista, ja muutosta *kohti* maailman moniulotteisuutta, jonka sisässä olemme irrottamattomasti ja riippuvaisesti.

7.1 Ei-lopetus

On tullut aika saattaa tämä opinnäytetyöni raportti loppuunsa. Loppu tekstille ja sanoille ei kuitenkaan merkitse loppua tutkielmalleni, kysymiselle, ihmettelylle ja harjoittamiselle. Ei-lopettaminen ei ole rajan vetämistä tai asioiden lokeroimista valmiiksi. Se tarkoittaa välietappia ja hengähdystaukoa, jonka äärellä voin tarkastella mennyttä ja tulevaa. Tutkielmani on tuonut minut pitkälle, vaikkakin saanut minut tajuamaan kuinka monia polkuja on vielä kuljettavaksi. Ekologinen ajatteluni on saanut filosofisen pohjarakenteen, jonka päälle opettajuuteni, taiteilijuuteni, olentoisuuteni ja koko-aikaisessa muutoksessa oleva kehollinen maailmassaolemiseni voi jatkaa rakentumistaan värähdellen, heiluen, kaatuen, nousten ja avautuen toisille saman maapallon päällä oleville olennoille.

Tämä opinnäytetyö on ollut yritykseni ymmärtää, kuinka meidän tulisi kanssaolla ja minkälaisia olemisen tapoja oikeastaan on merkityksellistä harjoittaa tulevaisuutemme kannalta. Robert Kocik, yksi *BBP*:n tutkimusryhmäläisistä, on asetellut tälle kysymykselle mielestäni kauniin

mahdollisen vastauksen. Hän puhuu erottamattomuuden harjoittamisesta (inalienable practice). Erottamattomuus on riippuvaista ja kuuluvaa kudel-massa olemista. Tämän sisäistääksemme meidän tulee haastaa toimintamme ja ajattelumme ehkä äärilleen, ehkä yli inhimillisen ja ei-inhimillisen rajan, yli kehomme ihon rajan, yli hädän ja ahdingon, jotta voisimme ottaa maail-man tilan todella vastaan, olla siinä sisällä ja sisällyttää sen myös itseemme. Kaikki tämä vain, jotta voisimme muuttaa kanssaolemisemme tapaa siten, ettei meidän tarvitsisi riistää, käyttää, kuihduttaa ja kuluttaa maata jalko-jemme alla. Maata, jolla elämme ja johon kuulumme. Erottamattomasti.

Lähteet

- AGAMBEN, Giorgio 1993.
The Coming Community.
(alkup. *La comunità che viene*,
1990) eng. Michael Hardt.
Minneapolis: U of Minnesota.
- BENNETT, Jane 2010.
Vibrant Matter: A Political
Ecology of Things. Duke
University Press.
- BLACKMAN, Lisa 2012.
Immaterial Bodies: Affect,
Embodiment, Meditation. SAGE
Publications.
- BLACKMAN, Lisa & VENN, Couze
2010. Affect. SAGE: Body &
Society 16: s. 7–28.
- BUTLER, Judith 1990.
*Gender Trouble: Feminism and
the Subversion of Identity*.
New York: Routledge.
- DE BEAUVOIR, Simone, 2011.
The Second Sex. (alkup. *Le
Deuxième Sexe*, 1949.) eng.
Borde, Constance & Malovany-
Chevallier, Sheila. London:
Vintage Books.

- GROSZ, Elizabeth 2004.
The Nick of Time: Politics,
Evolution, and the Untimely.
Durham & London, Duke
University Press.
- HANNULA, Mika; SUORANTA, Juha
& VADÉN, Tere 2003.
Otsikko Uusiksi: Taiteellisen
Tutkimuksen Suuntaviivat.
Tampere, niin & näin -lehden
filosofinen julkaisusarja.
- HEIDEGGER, Martin 2002.
Silleen jättäminen. (alkup.
Gelassenheit, 1944–1945.)
suom. Reijo Kupiainen. Tampere:
Eurooppalaisen filosofian seura.
- LATOUR, Bruno 2004.
Politics of Nature: How to Bring
the Sciences into Democracy.
Harvard University Press.
- LEVINAS, Emmanuel 1996.
Etiikka ja äärettömyys –
keskusteluja Philippe Nemon
kanssa. (alkup. *Ethique et
infini, dialogues d’Emmanuel
Levinas et Philippe Nemo*
1982.) suom. Antti Pönni ja Outi
Pasanen. Gaudeamus, Helsinki.
- LEVINAS, Emmanuel 1974.
Otherwise than Being or
Beyond Essence. (alkup.
*Autrement qu’être ou au-delà
de l’essence*) eng. Alphonso
Lingis. Nijhoff, Hague.

136

- LEYS, Ruth 2011.
The Turn to Affect: A Critique.
[http://criticalinquiry.uchicago.
edu/affect_an_exchange/](http://criticalinquiry.uchicago.edu/affect_an_exchange/) s.
434–472.
(luettu 14.9.2015)
- MANNING, Erin 2013.
Always More Than One:
Individuation’s Dance. Duke
University Press.
- MANTERE, Meri-Helga 1992.
Ecology, Environmental
Education and Art Teaching.
In L. Piironen (Toim.): *Power
of Images*. Helsinki: INSEA
Research Congress, Association
of Art Teachers, s. 17-26.
[http://www.naturearteducation.
org/Articles/Ecology,%20
Environmental%20
Education%20and%20Art%20
Teaching.pdf](http://www.naturearteducation.org/Articles/Ecology,%20Environmental%20Education%20and%20Art%20Teaching.pdf)
- MASSUMI, Brian 2014.
What Animals Teach Us About
Politics. Duke University Press.
- MASSUMI, Brian 2002.
Parabels for the Virtual:
Movement, Affect, Sensation.
Durham & London, Duke
University Press.
- MORTON, Timothy 2007.
Ecology Without Nature:
Rethinking Environmental
Aesthetics. Cambridge,
Massachusetts: Harvard
University Press.

137

- MORTON, Timothy 2010.
The Ecological Thought.
Cambridge, Massachusetts:
Harvard University Press.
- NANCY, Jean-Luc 2000.
Being Singular Plural. (alkup.
Être singulier pluriel, 1996) eng.
Robert D. Richardson & Anne E.
O’Byrne. Stanford, California:
Stanford University Press.
- NYKYTEATTERIKIRJA – 2000-
luvun alun uusi skene. Toim.
A.Ruuskanen. Like 2011.
Tuija Kokkonen: Esityksen
mahdollinen luonto.
- KLEIN, Naomi 2014.
This Changes Everything:
Capitalims vs. The Climate.
Simon & Schuster.
- REYNOLDS, Dee & REASON, Matthew
2012. Kinesthetic Empathy in
Creative and Cultural Practices.
Bristol & Chigago, Intellect Ltd.
- TAVIN, Kevin & KALLIO-TAVIN, Mira
2014. Violence and the Other in
Contemporary Art: A Question
of Ethics for Art Education.
2 / 2014. Synnyt: SPECIAL
ISSUE.
- ZIZEK, Slavoj 2009.
Pehmeä vallankumous.
suom. Janne Porttikivi ja Elia
Lennes. Gaudeamus.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

AFFEKTI. Terveyskirjasto.

http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=ltt00033
(luettu 30.9.2015)

ART ECOLOGY EDUCATION.

<https://www.facebook.com/Art-Ecology-Education-61038194320/timeline/> (luettu 14.9.2015)

ART-ECO PROJECT.

<http://artecoproject.com/>
(luettu: 14.9.2015)

DELESTRAC, Denis & FEYDEL,

Sandrine 2015. Banking Nature, suom. Luonnon Hintalappu -dokumenttielokuva. Ranska, Java Films. (katsottu: Yle Areena 14.9.2015)

EARTH EDUCATION.

<http://www.eartharteducation.com/> (luettu 14.9.2015)

KIRKKOPELTO, Esa 2015.

Toisissa Tiloissa & The BodyBuilding Project: Ei-inhimillisen kutsu -tapahtuma. Polkuja pois ihmisestä – molempien työpajojen purku. 12.9.2015, Helsinki.

MITÄ OVAT PSYKOOTTISET TILAT?

Terveyskirjasto.
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=lam00025
(luettu 30.9.2015)

OCCIDENTAL ARTS & ECOLOGY

CENTER. <http://oaec.org/>
(luettu 14.9.2015)

TOISSA TILOISSA & THE

BODYBUILDING PROJECT:
Ei-inhimillisen kutsu -tapahtuma. Emme ole enää ihmisiä. Keskustelu ihmisen jälkeisyydestä esitystaiteessa. 9.9.2015, Helsinki.

WIKIPEDIA: EKOLOGIA.

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Ekologia> (luettu: 9.9.2015)

Harjoitelista

KEHOTYÖSKENTELYÄ VOL. 1.

1. Työskennellään ihmisparin kanssa. Toinen (A) on kosketettava ja toinen (B) on koskettaja.
2. A asettautuu tilaan mukavaan asentoon ja on kosketettavana havainnoiden, mitä toisen kosketus hänessä aiheuttaa.
3. B tarkkailee ensin A:ta koskettaen tätä katsellaan. B voi ottaa eri etäisyyksiä A:han, liikkua tilassa ja tutkia vain, mitä tietoa hän voi saada toisesta jos pyrkii lähestymään tätä nimeämättä ja ilman ennakkotietoa.
4. B liikkuu A:n läheisyyteen ja koskettaa tätä materiaalisesti tutkien, millaista tietoa materiaalisesta kosketuksesta kautta voi saada toisesta.
5. A voi reagoida kosketukseen enenevässä määrin ja alkaa lopulta liikkumaan kosketuksen vaikutuksesta. B siirtyy todistamaan liikettä.
6. Vaihdetaan rooleja.

KEHOTYÖSKENTELYÄ VOL. 2.

1. Sama koskettamisen akti tapahtuu, mutta tällä kertaa ei-inhimillisen olennon kanssa. Tarkkaile, millaisia eroja kosketuksen laadussa mahdollisesti on.

OUTO TUNTEMATON

1. Liiku tilassa.
2. Tarkkaile asioita, objekteja, olentoja ja ilmiöitä, joita tilassa on.
3. Etsi itsellesi ei-inhimillinen pari, joka jostain syystä kutsuu sinua tällä hetkellä.
4. Asetu sen luokse tarkkaillen sitä lähempää.
5. Käy mielessäsi läpi seuraavat kysymykset:
 - Mikä se on?
 - Mistä tiedät mikä se on?
 - Mistä se on tullut?
 - Kuinka suhtaudut siihen?
 - Kuinka käytät sitä?
 - Mitä materiaalia se on?

- Mistä materiaalit ovat tulleet?
 - Kuinka olet itse päätenyt sen äärelle?
6. Tämän jälkeen pyri päästämään irti kaikesta ennakkotiedosta, jota sinulla tästä olennot on. Voitko kohdata toisen ilman ennakkotietoa ja -oletuksia? Miten suhtaudut siihen tietämättä siitä mitään?

KANSSAOLO VOL. 1.

1. Etsi itsellesi ei-inhimillinen pari.
2. Ole sen kanssa jonkin aikaa.
3. Havainnoi, mitä ilmenee.

KANSSAOLO VOL. 2.

1. Asetu jonkin olennot tai asian äärelle.
2. Tarkkaile olennot olemisen tapaa ja virittäydy sitä kohti asentosi, asenteesi ja olemisen tapasi kautta.
3. Anna itsesi vaikuttua toisen olemisen tavasta.

ETANA MAANTIELLÄ

1. Etsiydy johonkin paikkaan ja asetu siihen.
2. Tuo huomio sinua ympäröivien ei-inhimillisten olennot, asioiden ja ilmiöiden liikkeisiin, virtauksiin ja voimiin, joita havaitset.
3. Tarkkaile, missä määrin kehosi on näiden liikkeiden tiellä tai esteenä.
4. Tarkkaile, missä määrin voit päästää niitä kehosi läpi.
5. Kun olet havainnoinut liikkeitä paikoillasi omasta mielestäsi tarpeeksi pitkän aikaa, voit alkaa liikkumaan niiden mukana ja voimasta.
6. Tarkkaile, missä määrin voit irroittaa omista liikkeellisistä intentioista ja antautua ei-inhimillisten olennot liikkeille.

KUDELMA

1. Etsi itsellesi paikka, josta haluat aloittaa.
2. Seiso, istu tai makaa silmät suljettuina. Tuo huomio omaan kehoosi ja maahan sen alla.
3. Ala levittämään tietoisuuttasi hermostoosi ja hiljalleen levitä sitä ympäristöösi kehosi rajojen yli luoden rihmastoa kaikkeen ympärillä olevaan.

4. Voit avata silmäsi ja alkaa liikkumaan.
5. Pyri olemaan nimeämättä mitään tai rajaamatta havaintoasi mihinkään yksityiskohtaan.
6. Voitko olla aistielin kaikkea sinua ympäröivän rihmastosta? Mitä informaatiota saat rihmastosta?

SISÄLLYTTÄMINEN VOL. 1.

1. Työskennellään ihmisparin kanssa. Toinen on vastaanottaja (A) ja toinen vastaanotettava (B).
2. Istutaan vastakkain.
3. A:n tehtävänä on pyrkiä vastaanottamaan ja sisällyttämään B omaan maailmaansa niin syvästi kuin mahdollista. A voi tarkkailla, missä määrin on kykeneväinen vastaanottamaan toisen ja mitkä taas ovat niitä pisteitä tai alueita, joita ei voi vastaanottaa.
4. B:n tehtävä on yksinkertaisesti tulla vastaanotetuksi.
5. Roolit vaihtuvat ja sama toistuu.

SISÄLLYTTÄMINEN VOL. 2.

1. Etsiydy jonkin ei-inhimillisen olennot luokse.
2. Tarkkaile, missä määrin voit vastaanottaa ja sisällyttää toisen omaan maailmaasi.
3. Tarkkaile, kuinka vaikutut tästä sisällyttämisestä.
4. Kun liikut pois olennot luota, tarkkaile, voitko yhä pitää yllä kehossasi sen sinussa aikaan saamia vaikutuksia. Voitko ikään kuin pitää olennot mukana vaikket olisikaan sen luona?

TERVETULLEEKSI-TULEMINEN

1. Etsiydy paikkaan, joka tuntuu toivottavan sinut tervetulleeksi.
2. Tarkkaile, mikä ja mitkä asiat saavat sinut kokemaan itsesi tervetulleeksi.

EI-TERVETULLEEKSI-TULEMINEN

1. Etsiydy paikkaan, joka ei tunnu toivottavan sinua tervetulleeksi.
2. Tarkkaile, mikä ja mitkä asiat saavat sinut kokemaan itsesi ei-tervetulleeksi.

